PRIJS ƒ 7,50 - BFR. 150

Maart 1998

STRIPSCHRIFT

's Werelds Oudste Stripinformatieblad

TYPEX, DILBERT, RONNY, JACK, MARCEL, ANDY, ROB, RENÉ

De baas is niet meer striptekenaar dan wie ook.

Volume XXXI

Nummer 1

Verschijnt tien keer per jaar

308

STRIPSCHRIFT JAARGANG 30 door Arco van Os

N.B. Overal waar twee getallen door een 'slash' worden gescheiden staat het eerste getal voor het nummer van Stripschrift binnen de 30e jaargang en het tweede voor de pagina in dat nummer waarop het artikel/de recensie een aanvang neemt. Diverse rubrieken - zoals 'Actualiteiten', 'En verder ...' en 'Stars & Strips' - zijn niet in deze index opgenomen. Het dubbelnummer 6/7 over kinderboeken en strips wordt aangeduid als 06.

ARTIKELEN/INTERVIEWS

Aristides, Frederiques Othon (*Bagchus/Sanders*) 10/04
Asterix (*Van der Vegt/Van Royen*) 03/04
Bavel, Rob van: zie Freak Show
Cartoondam (*Boerman*) 05/10
Cartoondam, Lezersreacties op artikel over 06/61
Conservering van stripcollecties, De (*Kroon*) 02/19
Cothias, Patrick: zie Roodmasker
Dethorey, Jean-Paul: zie Roodmasker
Disney Parijs (*Van Willigen*) 08/14
Donald Duck Weekblad (*Marschall*) 06/24
Doncker, Ko (*De Raadt*) 01/22
Fokke & Sukke (*Boerman*) 09/04
Franquin, André (*Mirck*) 03/19
Freak Show (*Schifferstein*) 05/24
Fred (ps): zie Aristides, Frederiques Othon
Geleijnse, Bastiaan: zie Fokke & Sukke
Goepfert, Brice: zie Roodmasker
Guibert, Emmanuel (*Mirck*) 08/20
Guust: zie André Franquin
Haagse Harry: zie Marnix Rueb
Haldeman, Joe: zie Marc VanOppen
Hartog van Banda, Lo (*Van der Nol*) 03/28
Heij, Fred de (*Wibier*) 06/30
Hendriks, Mark (*Wibier*) 02/12
Hercules (*Van Cleef*) 08/18
Holtrop, Bernard Willem (*Wibier*) 09/14
Jal (ps): zie Lovetro, José Alberto
Jippes, Daan: zie Cartoondam
Juillard, André: zie Roodmasker
Kiekeboe (*Lefevere*) 05/04
Kinderboeken en strips (*Van Oudheusden*) 06/04
Kossen, Annet (*Van Oudheusden/Van Wylick*) 06/44
Lee, Stan (*Van Rijsingen*) 04/14
Lovetro, José Alberto (*Bagchus*) 09/10
Marvano (ps): zie VanOppen, Marc
Méral, Michel: zie Roodmasker
Merho (ps): zie Merhottein, Robert
Merhottein, Robert: zie Kiekeboe
Museum TV Toys (*Tuinenburg*) 10/18
Nederlands Stripmuseum (*Mirck*) 04/17
Neels, Marc (*Bex*) 08/04
Nero: zie Marc Sleen, zie Dirk Stallaert
Peekel, Han: zie Cartoondam
Philémon: zie Frederiques Othon Aristides
Pietje Pelle: zie Ko Doncker
Pollmann, Peter (*Van Helden*) 06/64
Pontiac, Peter (ps): zie Pollmann, Peter
Prudhomme, David: zie Roodmasker
Quintana, Anton (*Van der Nol*) 06/40
Reid, John: zie Fokke & Sukke
Reuver, Stef de: zie Museum TV Toys
Robin, Thierry (*Ratier*) 01/18
Roodmasker (*Landuyt*) 05/15
Rueb, Marnix (*Van der Nol*) 01/04
Scheve kind versus Het scheve meisje, Het (*Wibier*) 06/35
Sleen, Marc (ps): zie Neels, Marc
Smet, Peter de: zie Cartoondam
Spider-Man (*Van Rijsingen*) 04/10
Stallaert, Dirk (*Bex*) 08/10
Standaard Uitgeverij (*Van Oudheusden*) 05/20
Stichting Beeldverhaal Nederland: zie De nieuwe Toneelschuur
Swarte, Joost: zie De nieuwe toneelschuur
Thé, Tjong-Khing (*Van Oudheusden/Marschall*) 06/08
Tol, Jean-Marc van: zie Fokke & Sukke
Toneelschuur, De nieuwe (*Sanders*) 03/14
Toonder Studio's: zie Lo Hartog van Banda, zie Thé Tjong-Khing
VanOppen, Marc (*Van Oudheusden/Pols*) 02/04
Venanzi, Marco: zie Roodmasker
Vonk, Berend J. (*Wibier*) 04/04
Willem (ps): zie Holtrop, Bernard Willem
Wrightson, Bernie: zie Freak Show

STRIPS/ILLUSTRATIES

Bericht uit de ruimte (4 blz.) (Fred) 10/13
Gleevers dagboek: Het album ('97, 2 blz.) (Gerard Leever) 03/22
Illustraties: Conservering stripcollecties ('97, 8 stuks) (Floris Oudshoorn) 02/19
Ouwe Pinguïngrappen 30-33 ('97, 4 x ¼ blz.) (Bert van der Meij) 10/36
Overpeinzingen van een vlakgom 23: De Meester ('97, ¼ blz.) (Peter de Smet) 01/31
Overpeinzingen van een vlakgom 24: De Meester ('97, ¼ blz.) (Peter de Smet) 02/29
Overpeinzingen van een vlakgom 25: De Meester ('97, ¼ blz.) (Peter de Smet) 03/49
Overpeinzingen van een vlakgom 26: De Meester ('97, ¼ blz.) (Peter de Smet) 04/29
Overpeinzingen van een vlakgom 27: De Meester ('97, ¼ blz.) (Peter de Smet) 05/14
Overpeinzingen van een vlakgom 28: De Meester ('97, ¼ blz.) (Peter de Smet) 06/57
Overpeinzingen van een vlakgom 29: De Meester ('97, ¼ blz.) (Peter de Smet) 08/29
Overpeinzingen van een vlakgom 30: De Meester ('97, ¼ blz.) (Peter de Smet) 09/29
Per abuis (4 blz.) (Willem) 09/16
Walvissen (4 blz.) (Mark Hendriks) 02/15

RECENSIES: BOEKEN

Adam 1: Beroep: vader aan de haard (Basset, Dupuis)(*Hasselaar*) 04/22
Angela en René 1: Dikke maatjes (Ridel, Lombard)(*Artist*) 08/26
As van de Katharen, De 1: Helena (Jarbinet, Arboris)(*Swane*) 09/27
Bitume 1: De redder van La Linea (Constant/Verdam, Casterman)(*Kroder*) 04/23
Bitume 2: De snelweg van het verdriet (Constant/Verdam, Casterman) (*Kroder*) 04/23
Bodem van de wereld, De 1: Juffrouw H (Corbeyran/Falque, Casterman)(*Wibier*) 10/25
Caatinga (Hermann, Lombard)(*Swane*) 03/40
Cactus Club 1: Warrem! (Bercovici/Gilson, Dupuis)(*Mirck*) 04/23
Capricornus 1: Het ding (Andreas, Sherpa)(*Sanders*) 03/39
Carnivoren 1: Terry (Wacquet/Herenguel, Talent)(*Nadorp*) 02/25
Carnivoren 2: Xiao (Wacquet/Herenguel, Talent)(*Nadorp*) 02/25
Cyclus van Cyann, De 2: Zes seizoenen op Ilo (Bourgeon/Lacroix, Casterman)(*Mirck*) 09/22
Dagelijks leven in duizend-en-een tekeningen, Het (Van Straaten, Harmonie)(*Boerman*) 06/51
Dock 21 1: De schade van de tijd (Mounier/Rodolphe, Talent) (*Van Oudheusden*) 02/25
Dock 21 2: Ik ben een ander (Mounier/Rodolphe, Talent)(*Van Oudheusden*) 02/25
Dokus de leerling 1: De spiekende spieker (Zidrou/Godi, Lombard) (*Wibier*) 09/23
Don Lawrence Sketchbook (Lawrence, Don Lawrence Collection) (*Waslander*) 03/44
Don Lawrence. The Collection 8 (Lawrence, Don Lawrence Collection)(*Moors*) 03/39
Doodzonde 2: Een scalpel in het geheugen (Béhé/Toff, Casterman)(*Pols*) 05/32
Dr. Zwitser 9: En de Kerstman (Wasterlain, Casterman)(*Booms*) 04/25
Dr. Zwitser 10: En het Paaskipje (Wasterlain, Casterman)(*Booms*) 04/25
Elfquest. De verborgen jaren 1: Gotara's offer (Pini/Pini, Arboris) (*Van Winden*) 09/24
Elfquest. De verborgen jaren 2: Het wolvenwoud (Pini/Pini, Arboris) (*Van Winden*) 09/24
Falkenberg 1: Clara (Georges V/Leclercq, Lombard)(*Sanders*) 05/33
Farao 7: De vuren van de zee (Hulet/Duchâteau, Glénat)(*Van Wylick*) 02/24
Fax from Sarajevo. A story of survival (Kubert, Dark Horse)(*Mirck*) 01/16
Fee en de tedere robots 1: Jam (Tillier/Téhy, Casterman)(*Artist*) 04/22
Fokke en Sukke 1: Hebben altijd wat (Reid/Geleijnse/Van Tol, Harmonie)(*Waslander*) 09/22
Franka 14: Het Portugese goudschip (Kuijpers, Big Balloon)(*Ligger*) 09/26
Franka 15: De ogen van de roerganger (Kuijpers, Big Balloon)(*Ligger*) 09/26
Freak Show (Jones/King/Wrightson, Houthaven)(*Nadorp*) 10/27
Giovani 1: Een vos in ballingschap (Pleyers, Casterman)(*Schulte*) 04/26
Gregory (Hempel, Comic Press)(*Saladillo*) 10/28
Hartenvreter 1: De bonte pop (Andreae/Gallie, Casterman)(*Wibier*) 01/27
Hartenvreter 2: Het spel der spiegels (Andreae/Gallie, Casterman)(*Wibier*) 01/27
Hergé. Biografie (Assouline, Meulenhoff/Kritak)(*Van der Hoeven*) 01/10
Hoe Eddie in balbezit kwam (Gummbah, Harmonie/Icarus) (*Van Oudheusden*) 10/25
Horizon (Ong, Griffioen Grafiek)(*Van der Hoeven*) 09/20
Hou Jansma in de lucht! (Collignon, Harmonie)(*Mirck*) 02/23
Ikar 2: De machine om de oorlog mee te beëindigen (Follet/Makyo, Glénat)(*Van Winden*) 09/23
Jonas Fink 2: De leerjaren (Giardino, Casterman)(*Mirck*) 05/32
Jonathan 12: Hij die de rivieren naar de zee leidt (Cosey, Lombard) (*Deekman*) 10/26
Juan Solo 1: De rat van de straat (Bess/Jodorowsky, Arboris)(*Booms*) 09/23
Kari Lente 5: De kunstpiraten (Mau, Brabant Strip)(*Van Winden*) 09/22
Katoen + Pinbal 1: Achter het nieuws (Swarte, Oog & Blik/Harmonie) (*Ummels*) 03/41
Kid Paddle 1: Spelbrekers (Midam, Dupuis)(*Wibier*) 06/52
Kid Paddle 2: Total loss (Midam, Dupuis)(*Wibier*) 06/52
Kiekebanus (Merho/Linthout/Urbanus, Standaard)(*Ligger*) 02/24
Kleine volkje, Het 2: Bonnie Tom (tweede deel) (Dubois/Duval, Geknipt Papier)(*Bosch*) 09/24
Kuifje: De Zwarte Rotsen (Hergé, Casterman)(*Brok*) 01/25
Kunst van de karikatuur, De (Op de Beéck, Glénat)(*Van Muylwijck*) 03/42
Leven trekt aan mij voorbij, Het (Van Zanten, Leidse Stripshop) (*Van der Hoeven*) 06/52
Loretta & Harpeya 2 (Crisse/Goupil, Geknipt Papier)(*Mirck*) 10/28
Maar daarom niet getreurd 1 (Collignon, FNV-Pers)(*Van der Hoeven*) 09/25
Magic, the gathering 1: De schaduwmagiër (Mayenk/Gomez, Juniorpress)(*Kroder*) 05/34
Malheig 1: Dubbelganger in de tijd (Stalner, Dargaud)(*Booms*) 03/44
Middernacht op Rhodos 1: Het Yin (Béhé/Boisset, Casterman)(*Mirck*) 03/45
Middernacht op Rhodos 2: Het Yang (Béhé/Boisset, Casterman)(*Mirck*) 03/45
Murena 1: Purper en goud (Dufaux/Delaby, Dargaud)(*Saladillo*) 10/27
Odoric 1: De wal des doods (Verwimp/Keunen, Wonderland half vier) (*Booms*) 04/26
Olivier Blunder 39: Het museum (Greg, Dargaud)(*Van Cleef*) 03/45
Onder een verre hemel (Pratt, Casterman)(*Sanders*) 04/23
Onderweg (Baru, Casterman)(*Wibier*) 06/50
Onnoembaren, De 9: Beerput (Conrad/Yann, Dargaud)(*Bagchus*) 06/50
Oorlog op de achtbaan (Tardi/Malet, Casterman)(*Bagchus*) 03/40
Oppassen! 1 (Van Houweninge/De Vos/Witte, Drukwerk)(*Booms*) 10/26
Opwindende gebeurtenissen 1: De oppas en andere verhalen (Altuna, Satijn)(*Wibier*) 08/26
Papyrus 19: De moorddadige mummies (De Gieter, Dupuis)(*Schulte*) 01/26
Pardon lul 1: Zwaar geschapen (De Kort, Big Balloon)(*Rutten*) 04/22
Patje van het Groenewoud 4: Carl (Dieter/Plessix, Geknipt Papier) (*Van Winden*) 10/25
Pontiac Review, The 6: De pen en het zwaard (Pontiac, Oog & Blik) (*Wibier*) 08/24
Prairiehonden (Berthet/Foerster, Talent)(*Ummels*) 01/26
Proefstukken van Piet Pleyter, De (David, Casterman)(*Rutten*) 10/26
R. Crumb Coffee Table Art Book, The (Crumb, Little, Brown and Company)(*Wibier*) 10/22
Rechter, De 2: Verkeerd verweer (Van Muylwijck, Eigen beheer) (*Van Oudheusden*) 03/41
Roodhaar 1: Zwavel en vlees (Tarvel/Aouamri, Talent)(*De Leeuwe*) 03/43
Rovers van Keizerrijken, De (Dufaux/Jamar, Glénat)(*Van Cleef*) 05/34
Samber 4: Moeten wij dan samen sterven ... (Yslaire, Glénat)(*Wibier*) 03/39
Semio 1: De verboden degens (Mouclier/Contremarche, Arboris) (*Ummels*) 08/26
Sneek 1: Mobiel reptiel (De Jager, Big Balloon)(*Van Cleef*) 08/24
Spekkie Big 1: Het allerslechtste van Spekkie Big (Van der Holst, Big Balloon)(*Rutten*) 02/23
Storm. Kronieken van de Tussentijd 1: Het Voyager-virus (Kelly/Lodewijk, Big Balloon)(*Ummels*) 01/25
Tako 2: Ama (Michetz/Yann, Glénat)(*Bosch*) 03/42
This land is my land (Van der Meij, Sherpa)(*Mirck*) 08/24
Twintig jaar later (Dany/Van Hamme,Lombard)(*Sanders*) 04/24
Tyndall 2: Cael-at-Raem (Broeders/Van Peborgh, Arboris)(*Bosch*) 03/43
Uitstel, Het 1 (Gibrat, Dupuis)(*Mirck*) 08/25
Understanding comics (McCloud, Kitchen Sink)(*Van Cleef*) 03/24
Valcourt 1: De smaak van absint (Lenaerts/Renard, Lombard)(*Clessens*) 08/25
Vieze sprookjes (Yann/Bodart/Boucq/Clarke/Gabrion/Juillard/Robin/ Wendling, Dupuis)(*Wibier*) 06/51
Vijftien en een ½ 6 (Kruis, Joop Wiggers)(*Van der Nol*) 01/27
Vliegende Tijgers 1: Raids op Rangoon (Molinari/Nolane, Talent) (*Waslander*) 03/41
Vliegende Tijgers 2: Missie Singapore (Molinari/Nolane, Talent) (*Waslander*) 03/41
Vloek van Amber, De 1: Amojar (Contremarche/Lauffray, Talent) (*Wibier*) 03/44
Wanted 2: Canyon de la Muerte (Girod/Rocca, Talent)(*Sanders*) 06/53
Zandmemoor, De 2: Morganastad (Dethan, Geknipt Papier) (*Van Winden*) 06/50

RECENSIES: VIDEO'S

Balto (Cinema International)(*Van Cleef*) 03/46
Barb Wire (Polygram)(*Nadorp*) 05/35
Batman & Robin (Warner)(*Swane*) 10/29
Black Cauldron, The (Buena Vista)(*Van Cleef*) 08/28
Bubblegum crash 1, 2 en 3 (Polygram)(*Wibier*) 03/47
Buurman en Buurman 1 (Warner)(*Sanders*) 04/26
Goofy movie, A (Buena Vista)(*Wibier*) 01/28
Heavy Metal (Columbia Tristar)(*Swane*) 09/27
James and the giant peach (Buena Vista)(*Booms*) 04/27
Klokkenluider van de Notre Dame, De (Buena Vista)(*Wibier*)08/28
Melodie van het zuiden (Buena Vista)(*Van Willigen*) 04/20
Oliver and company (Buena Vista)(*Lefevere*) 03/46
Ook honden gaan naar de hemel 2 (Warner)(*Pols*) 05/35
Pinokkio, De avonturen van (Polygram)(*Van Oudheusden*) 10/28
Space jam (Warner)(*Lefevere*) 08/27
Sterren uit Space Jam: Bugs Bunny (Warner)(*Mirck*) 03/47
Sterren uit Space Jam: Road Runner en Wile E. Coyote (Warner)(*Mirck*)03/47
Toy story (Buena Vista)(*Pols*) 04/27

COVERS

Op die van nummer 6/7 na, werden alle covers speciaal voor Stripschrift gemaakt.

01 Marnix Rueb
02 Marvano
03 Gerard Leever
04 Berend J. Vonk
05 Merho
06 Thé Tjong-Khing
08 Dirk Stallaert
09 Jean-Marc van Tol
10 Fred

COLUMNS

01 t/m 10 Ben Bits

Verder plaatsten we gelegenheidscolumns in het themanummer 6/7 over kinderboeken en strips van Marc de Bel, Theo van den Boogaard, Mars Gremmen, Maaike Hartjes, Frank Herzen, Robert van der Kroft, Rindert Kromhout, Sjoerd Kuyper, Joke van Leeuwen, Paul van Loon, Dick Matena, Bert van der Meij, Bart Moeyaert, Aloys Oosterwijk, Peter Pontiac, Mark Retera en Betty Sluyzer.

EXTRA INFO

Bij het dubbelnummer 6/7 kregen de abonnees een speciale editie cadeau van het stripalbum *Llewelyn Fflint* (door **Yvan Delporte** en **Peter van Straaten**) dat uitgeverij Stripstift rond dezelfde tijd uitbracht. In dit album is behalve het complete Fflint-oeuvre ook een interview met Peter van Straaten opgenomen van de hand van **Pieter van Oudheusden**.

STRIP SCHRIFT

Jaargang 31 maart 1998 nummer 1 (308)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Tijs Bagchus, Jeroen Mirck, Arco van Os, Rik Sanders, Harry Wibier

Medewerkenden
Jasper Bakker, Olav Beemer, Ben Bits, Peter Boerman, Pieter van Cleef, Rob van der Nol, Pieter van Oudheusden, Typex, Alexandra Verburg, Rudy Vrooman, Jempi Welkenhuyzen

Koeriersdiensten
Willem Hulleman

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
Buzzer (tijdens kantooruren): 06 - 59 54 23 25
CompuServe: 75464,2224
E-mail: Stripschrift@compuserve.com
WWW: http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Ton Schuringa
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 020-685 22 29, telefax: 020-618 91 42
Abonnementsprijs ƒ67,50 / Bfr.1340
Leden van Het Stripschap ƒ2,50 / Bfr.50 korting
Nederland: Giro 209948 of
Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
Harry Wibier
Burgemeester Meineszlaan 80c
3022 BM Rotterdam
Telefoon: 010-2762161

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
Typex

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Dringend gezocht: talentvolle stripscenaristen. Welke Nederlandse debutant schrijft er weer eens een pakkend en oorspronkelijk stripverhaal dat een breed publiek aanspreekt? Wie de oogst van de afgelopen paar jaar bekijkt, ziet veel nieuwe namen in het humoristisch genre (Retera, Gremmen, Rueb, Van der Holst, Gummbah, de makers van Fokke en Sukke). Het zijn allen tekenaars die grappen maken. Maar waar blijven de opvolgers van Henk Kuijpers, Martin Lodewijk en Dick Matena?

Wie de laatste twee jaargangen van Sjosji doorneemt, komt een hele rits originele strips tegen: originele, eigentijdse verhalen die de lezer bijblijven. Denk aan Kobijn (Lewis Trondheim), Aleksis Strogonov (Bravo/Regnaud), Het tijdperk der reptielen (Ricardo Delgado) en Mijnheer Johan (Berberian/ Dupuy). Het zijn echter allemaal auteurs uit het buitenland. Wat dat betreft staat de Nederlandse strip Mikki en Finn, die in Sjosji nummer vijf debuteert, symbool voor deze treurige situatie. Overbodige actieflauwekul, nota bene geschreven door twee (!) doorgewinterde stripcritici (al is het tekenwerk prima). Van dat duo had de lezer toch meer mogen verwachten.

Naar verluidt gaat het hier gelukkig om een eenmalig optreden. Mikki en Finn zou niet meer in de nieuwe formule van Sjosji passen, omdat het vanaf nummer zes een humoristisch striptijdschrift is geworden. In bredere zin is dit echter wel een kleine ramp. Want hoewel de beslissing te billijken is – Sjosji denkt met de nieuwe vorm de broodnodige extra abonnees te kunnen trekken – verdwijnt er weer een platform voor (semi-) realistische verhalen. Het valt nog te bezien of dit gemis opgevangen kan worden.

Overigens maakt de redactie van Stripschrift hierbij ook melding van een belangrijke wijziging, al blijft onze formule ongewijzigd. Met ingang van het volgende nummer gaat Harry Wibier de redactie verlaten, waarin hij vanaf nummer 272 (juli 1994) zitting had. Helemaal vertrekken doet hij niet, want hij blijft medewerker van ons blad. Zijn opvolger is Jeroen Mirck, die al een aantal jaren actief is voor Stripschrift.

Inhoud

2 **INDEX JAARGANG 30** Arco van Os
4 **TYPEX** Pieter van Oudheusden
12 **DILBERT** Jasper Bakker
15 **BITS & PIECES** Ben Bits
15 **AGENDA**
16 **BZZLLETIN 250** Jeroen Mirck
18 **FINA-JAARVERSLAG** Harry Wibier
23 **BOEKEN**
25 **VIDEO**
27 **ACTUALITEITEN**
34 **STARS & STRIPS** Olav Beemer
36 **HERDENKINGSSTRIP FRANQUIN** Typex

Zijn bijnaam dankt hij aan zijn kwistige gebruik van dekwit. De bijbehorende anekdote is eigenlijk te onbeduidend om te vertellen, vindt hij. Grootspraak tegen de vriend met wie hij destijds veelvuldig samenwerkte: 'Ik ben King Typex.' Na zes, zeven jaar is de naam volledig ingeburgerd. Onder die naam staat de tekenaar in het telefoonboek en zelfs zijn dochtertje kent hem niet anders dan als 'papa Typex'. Op zijn visitekaartje gaat hij zelfs nog een stap verder en vermeldt hij, in nadrukkelijk meervoud, Studio's Typex. Adres en telefoonnummer zijn omkranst door de bezige Typex-flesjes, die ook in zijn tekeningen als signatuur terugkomen.

FOTO ALEXANDRA VERBURG

Typex

door

PIETER VAN OUDHEUSDEN

Hij debuteerde als striptekenaar in de nadagen van De Balloen, *het door striptekenaars opgerichte, onafhankelijke tijdschrift dat na een zwalkende koers uiteindelijk bij uitgever* **Ger van Wulften** *belandde. Als student aan de kunstacademie tekende hij aanvankelijk nog geen strips, maar 'artistieke mopjes' zoals hij ze zelf noemt. Losse tekeningen die een kruising waren tussen het werk van* **Lucebert** *en* **Kamagurka** *en die vooral bij* De Balloen*-medewerker* **Paul Bodoni** *in de smaak vielen. 'Als kind was ik weliswaar een stripfan, maar mijn eerste strip tekende ik in '82. Toen had ik een soort sleutel te pakken. Opeens wist ik hoe het moest en kwam eruit wat er eigenlijk altijd al had ingezeten.' Voor het eerst werd zijn werk gepubliceerd en gelezen. 'Ik heb dat nog altijd: ik zou het moeilijk vinden iets te maken als ik weet dat het nooit door een ander gelezen zal worden.'*

Jongste bediende

Bepalend voor de sfeer bij De Balloen *was de aanwezigheid van* **Gezellig & Leuk**, *zoals* **René Windig** *en* **Eddie de Jong** *zich toen nog noemden, en* **Aart Clerckx**, *de enige in het gezelschap die onder meer met zijn bijdragen aan legendarische periodieken als* Tante Leny Presenteert *en* Aloha *een zekere naam had opgebouwd. Incidenteel verscheen er nog een kleine bijdrage van* **Gerrit de Jager**, *die inmiddels volop in beslag werd genomen door het snel groeiende succes van* De familie Doorzon, *toen nog in samenwerking met* **Wim Stevenhagen**. *'Mijns ondanks hoorde ik bij het* arty *gedeelte van het blad, de afdeling van Paul Bodoni, met wie ik het goed kon vinden. Hoewel ik niet zo werd behandeld, voelde ik me daar een soort jongste bediende, zo iemand die overal tussendoor schoof. Ik kwam daar min of meer tegelijk met* **Hein de Kort** *en* **Eric Schreurs**, *moet ik tot mijn schande bekennen. Grote namen, terwijl ik al dertien jaar met een slakkengang kom aanstormen en nog steeds als aankomend talent word beschouwd.'*

Het werk voor De Balloen *en ook de strips die hij naderhand maakte voor de jeugdbladen van Malmberg zoals* Taptoe *en* Hello You, *verschenen nog niet onder het pseudoniem* **Typex**, *maar onder zijn 'geboortenaam', zoals hij het met enige behoedzaam-*

Cro Magnon, een pleistocene krantenstrip. Niet gepubliceerd.

heid en hoorbare gene omschrijft. De overgang tussen beide namen ging geleidelijk en ook het karakter van het werk is niet ingrijpend veranderd, maar de afstand die het gebruik van een pseudoniem schiep, heeft zeker bevrijdend gewerkt. Met de naam Typex ontstond een nieuw personage, dat een afsplitsing van de tekenaar is: een alter ego, misschien zelfs een beter ik.

Het besluit om voortaan als Typex door het leven te gaan, nam hij nadat er problemen waren gerezen bij Malmberg, op dat moment zijn belangrijkste opdrachtgever, waarvoor hij onder meer de strip Joke en Onno *maakte. 'Aanvankelijk maakte ik losse stripjes voor ze, zoals ik nu bij* Potpourri *doe. Telkens iets heel anders. De ene keer ging het over de evolutie, de volgende keer over de moeder van de porseleinkast. Letterlijk. De pest was dat niemand begreep dat ze verband met elkaar hielden. Het zette geen zoden aan de dijk. Aan mijn schetsboeken heb ik toen twee figuurtjes ontleend, Joke en Onno, die ik een buitenaards vriendjes gaf: Urinus van Uranus. Aanvankelijk was het enigszins een parodie op de geijkte* Taptoe*-strips: 'Jongens, vandaag krijgen we een nieuwe leerling in de klas en hij is een beetje anders dan wij ...' Het was een strip met veel fantastische elementen, die bij elkaar vier jaar heeft gelopen. Het liep fout toen ik een strip die al was geaccepteerd, alsnog terugkreeg. Nota bene omdat een redactielid van een ander blad bezwaren maakte.'*

In de gewraakte strip krijgen Joke en Onno te maken met een voetbalelftal van skeletten. De officiële reden was dat de geraamten de voornamen hadden van bestaande Nederlandse internationals, maar Typex vermoedt dat er iets anders achter stak: 'Ze hadden me immers kunnen vragen die namen te veranderen? Ik denk dat ze het gewoon te macaber vonden. Wat ik niet met ze eens was. Toen ik het schetste, besefte ik dat het op het randje was en dat het afweek van wat ze gewend waren. Maar toen ik het inleverde, moesten ze erom lachen, dus dat viel me alles mee. Ik wil jonge lezers niet bewust met een naar verhaal opzadelen, maar ik zal heikele onderwerpen ook niet omzeilen.' Bovendien is de jeugd wel een stootje gewend. In de periode dat hij in een buurtcentrum striptekenles gaf, merkte hij dat wanneer hij kinderen vrij hun gang liet gaan, ze steevast met doodshoofden, aan stukken gesneden lijken en liters bloed op de proppen kwamen. Soms loofde hij zelfs een prijs uit voor de tekening van het bloedigste tafereel of het meest weerzinwekkende lijk. 'Geweldig, wat daar uit kwam. De meisjes wonnen, geheid. Die draaiden helemaal door.'

Lange baan

Door de problemen met de redactie van Taptoe*, waarin* Joke en Onno *verscheen, was hij in één klap ook al het andere werk voor Malmberg en daarmee het grootste gedeelte van zijn inkomen kwijt. Om zijn werk onder de aandacht van mogelijke opdrachtgevers te brengen, hield hij een atelierexpositie van al zijn werk – strips, illustraties en schilderijen – die meteen ook een afscheid was van zijn ambities als vrij kunstenaar. Op aanraden van zijn vriend* **Wasco** *nodigde hij daarvoor ook* **Joost Swarte** *uit, die meteen belangstel-*

Boven, Ontwerp voor acht omslagen voor *VPRO Gids*. Samen zouden deze één illustratie vormen. Niet uitgevoerd.

Rechts, De gewraakte aflevering van *Joke en Onno*, die uiteindelijk door de redactie van *Taptoe* werd geweigerd.

ling toonde en aanbood een boekje uit te geven. De breuk met Malmberg (die vorig jaar werd hersteld: in Hello You *verschijnt zijn strip* I Claudia*) bleek een* blessing in disguise.

'Ik heb Joost toen een paar mappen met werk opgestuurd en daar zat Melkman *tussen, een oud idee dat ik eigenlijk al vergeten was en waarmee ik destijds, ruim tien jaar geleden, alle kinderboekenuitgevers ben langs geweest. Iedereen vond het leuk, maar niemand wilde het uitgeven ... Hoe het idee precies is ontstaan, weet ik niet meer. Ik hou erg van het bedenken van verhalen. Als ik ergens moet solliciteren, is dat de aanleiding om te gaan zitten en ideeën te verzinnen.* Melkman *is echt per pagina bedacht: ik had een dummy gekocht, zo'n boek met blanco bladzijden, en ben op de eerste pagina begonnen met tekenen. Ik betwijfel of ik de clou van tevoren al in mijn hoofd had.'*

Melkman, *dat twee jaar geleden bij uitgeverij Oog & Blik verscheen, was Typex' officiële debuut en nog altijd zijn enige uitgave in boekvorm. Zijn grootste bekendheid dankt hij aan zijn bijdragen aan het muziektijdschrift* Oor *(de vaste rubriek* Potpourri*) en* Zone 5300 *(onder andere* De belevenissen van Moortje Poes*). Wie probeerde een nummer van Typex' eenmanstijdschrift* Chorizo *te bemachtigen, kwam tot nog toe bedrogen uit. Het bestaat niet, geeft de tekenaar toe, want het proefnummer dat hij zes jaar geleden samenstelde, werd op de lange baan geschoven en bleef ongepubliceerd. Wat niet is, kan nog komen: hij heeft zich stellig voorgenomen dat er ooit een eerste nummer daadwerkelijk zal verschijnen – wie weet op de komende Stripdagen in Haarlem.*

IJsberg

Het is waarschijnlijk dat het blad gevuld zal worden met stripjes en korte verhalen die zich voordoen als een fragment of een aflevering van een groter geheel, al dan niet ten onrechte. Hij vindt het prettig als een strip niet bij het laatste plaatje ophoudt maar de suggestie wekt zich nog verder voort te zetten. Daarmee is het einde vrij willekeurig, net als het begin, waarbij de lezer middenin de handeling valt en, indien de tekenaar dat zelf niet doet, zelf zal moeten reconstrueren of bedenken wat zich daarvoor heeft afgespeeld. Doordat het bovendien ook mogelijk is bijfiguren in nieuwe verhalen tot hoofdpersonen te promoveren, vormt zich een netwerk van verhalen, mogelijkheden en ideeën, waarbij het tot nog toe gepubliceerde werk niet meer dan het topje van de ijsberg is. De fragmentarische vorm die van deze aanpak het gevolg is, doet denken aan de aanpak die zijn vriend en collega Wasco graag toepast. 'Aan zijn conceptuele manier van werken heb ik veel gehad, maar onze karakters verschillen. Ik ben intuïtiever en in mijn werk

I, Claudia
DEAR READER, I'M GLAD YOU'RE HERE ... NOW YOU WITNESS AN IMPORTANT MOMENT IN HISTORY
I, CLAUDIA AM THE FIRST HUMAN BEING TO SET FOOT ON PLUTO, THE MOST DISTANT PLANET OF OUR SOLAR SYSTEM
...THIS IS A SMALL STEP FOR A GIRL BUT A GIANT LEAP FOR...
WHICH WHICH, WATCH YER STEP SHEILA
YA DON'T WANNA STEP INTO THAT LOAD OF DOGGY-POO, NOW, DO YA?
HEE HEE HEE
EHM... GREETINGS, PLUTONIAN PERSON. MY NAME IS: CLAUDIA: I COME FROM PLANET EARTH
HEE HEE, HONEY, I'M NOT PLUTONIAN! THE NAME IS BILL, BILL PLUTYPOUS. I COME FROM PERTH, AUSTRALIA
BUT... HOW DID YOU GET HERE? WHAT HIGH TECH MACHINE BROUGHT YOU HERE?
HEEHEE, OLD BALL DON'T KNOW NOTHING 'BOUT TECHNO-LOGEE... I JUST PEDALED MY WAY HERE ALL THE WAY FROM PERTH
...CAME OUT HERE TO STUDY ME. A CHILD I KNOW, TURNS OUT THERE ARE ONLY DOGS ON PLUTO...
SO I BEGAN DANCING, TAKIN' LOOK AND LEARNING THEM TRICKS
...I'M GLAD SOMEBODY FAMILIY DROPPED BY, SO I CAN HITCH A RIDE OUT OF HERE...
B-B-BUT...
THIS JOURNEY IS NOT TURNING OUT THE WAY I EXPECTED...
D'YA HAVE ANY FOOD IN HERE, SHEILA?

Boven, Ontwerp voor een illustratie voor Oor, De Olympus van de popmuziek.

Rechtsboven, Lil' G.I.Jr. Niet eerder gepubliceerde strip in '2½D'.

***Links, I Claudia*, voor Hello You.**

***Midden, Melkman*, voor grote en kleine kinderen.**

***Geheel rechts*, Ontwerp voor een afbeelding die door Warner Brothers aan de redactie van Oor cadeau werd gegeven.**

Hoe is het mogelijk. Hij had totaal niks in de smiezen!
Die halve zool hoort in de dierentuin tussen de andere apen.
Goedemorgen jongens, alles kits?
Moet je de melkman nou toch zien: hij is helemaal piemelnaakt!
En hij heeft ook nog een lollig hoedje op!
P... p... piemelnaakt?!

1994
©TYPEX
Look- what the Stork has brought to miss Maiden-
It's an ugly little tyke, what does he say then?..
When asked about his dad
Mum just stares and shudders
AW-HE AIN'T A BAD KID
Junior beats up the cat
and in his room he mutters:

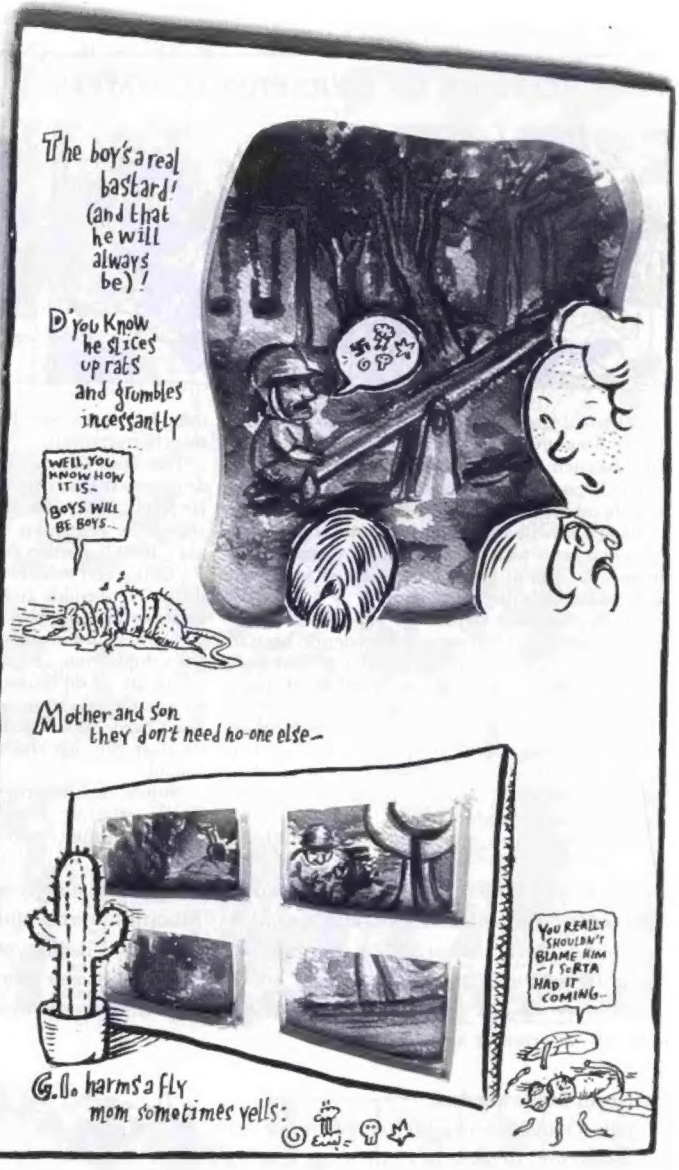
The boy's a real bastard! (and that he will always be)!
D'you know he slices up rats and grumbles incessantly
WELL, YOU KNOW HOW IT IS- BOYS WILL BE BOYS..
Mother and son
they don't need no-one else-
G.I. harms a fly
mom sometimes yells:
YOU REALLY SHOULDN'T BLAME HIM - I SORTA HAD IT COMING-

ook extraverter dan hij. In zijn werk zie je altijd heel kleine mannetjes, bij mij zie je veel meer close-ups. Ik kijk van dichtbij, ik zit er echt tussen. Hij kijkt van bovenaf. Afstandelijk. Ik wil graag dat wat ik doe door de lezers wordt begrepen. Ik wil dat het te vol-

TOM POES EN DE HERSENSCHIMMELS

Door Typex

De artistenbistro 'Waankwast' aan de Rommeldamse Binnenweg kon immer op voldoende klandizie rekenen - zeker op warme meidagen als deze. „Niet kijken meid, maar dat leuke witte ding dat al de hele middag zit te loeren, komt onze kant op", klonk een schelle stem over het zonovergoten terras. „Ach het is toch altijd voor jou", was het bitter antwoord. „Dat jij je nooit opmaakt of nooit wat leuks aantrekt, is niet mijn schuld!"

Op dat moment werden de twee vriendinnen onderbroken door een verzorgd uitziende heer, in wie oplettende lezers natuurlijk allang Tom Poes hadden herkend. „Hm, het spijt me dat ik stoor, maar ik heb het gevoel dat ik u ken.." Hierop zweeg Tom Poes en staarde in het ontroerde gezicht van de aangesprokene. „Tom!... Tommy, ben jij 't?" „Moortje!!" Het genegeerde gezelschap kwam tussenbeide: „Hallooo, contact? Zou je me niet even voorstellen Moortje?"

Moortje slikte en zei: „Feline...Dit is mijn beroemde broertje Tom Poes.. Tommy, Feline Vileine, mijn hartsvriendin."

Tom Poes schudde beleefd de poot en vroeg wat de dames wilden drinken. „Voor haar een dubbele landmelk en doe mij maar een pina colada", schetterde Feline, en toen Tom Poes terugkwam: „U schijnt in goeden doen, heer Poes."

„Och... een erfenis", mompelde Tom Poes bedrukt. Hij wendde zich tot zijn zuster. „Ik ben tegenwoordig getrouwd met een juffrouw Doddel, een lieve vrouw, we waren allebei alleen en...." Tom Poes stopte even. „En jij?"

„Ik zit op de muizenvakschool." „Hm." Broer en zus verzonken in een nostalgisch gepeins. Feline's harde stem bracht ze terug op aarde: „Als jullie klaar zijn met klessebessen... Wij moeten naar school."

Buiten keek Moortje nog een keer om terwijl Feline sneerlachte: „Nou, nou, smaak voor kleding zit wel in de familie." „Hm", zei moortje zacht.

gen is, terwijl Wasco gewoon zijn gang gaat. Het nadeel is dat de lezers mijn verhalen voor zoete koek slikken en ze al gauw als banaal ervaren. Als ik een bloedige scène teken, doet me dat echt pijn en het kost me dan ook de grootste moeite.'

Waarom doe je het dan?

Typex: Omdat het een logisch gevolg is van de handeling. In de strip zijn pijn en verdriet onderbelichte emoties. Als er iemand in een strip doodgaan, zou dat in alle pagina's die volgen voelbaar moeten blijven. Mijn medium is de humoristische strip, maar ik put uit de werkelijkheid. De emoties en het geestesleven van de personages zijn echt. Ik haat anonieme striphelden. Eigenlijk zou een stripfiguur pagina's lang moeten kunnen huilen. In de kinderverhalen die ik gemaakt heb, zit altijd een melancholieke ondertoon. Zodra ik voor volwassenen ga tekenen, wordt mijn werk meteen een stuk wranger. Dat wijt ik aan mezelf. Ik zou dat graag terugbrengen, maar ... het verhaal leidt mij, vaak. Bij het laatste verhaal van *Moortje Poes* wist ik meteen al: het volgende begint met de dood van Feline, haar beste vriendin. De naam Moortje hoort eigenlijk bij een zwarte kat, een ongelukspoes. Ik zag meteen de scène van Felines begrafenis voor me en hoe ze terugkeerde als geest, al is het alleen maar in Moortjes verbeelding. Rond zulke scènes construeer ik het verhaal, maar ik zorg toch altijd dat er een paar grappen inzitten. Dat is mijn *down-to-earth*-kant, er is altijd wel een

moment van ontspanning. Een lach en een traan. Een evenwicht van emoties.

Over de invulling van Chorizo *maakt hij zich geen zorgen: ideeën te over. Ze vullen de schetsboeken, die een soort proefterrein voor ooit nog te maken verhalen zijn. Uit de daarin genoteerde invallen selecteert hij wanneer hij een verhaal wil maken. Hij houdt van een*

mooi geconstrueerd geheel, maar bij het opzetten van een verhaal moet er genoeg ruimte voor improvisatie zijn: 'Twee jaar geleden kreeg ik een prijs van het Fonds voor de Kunst voor mijn happy-go-lucky-*aanpak. Eerst dacht ik: Wat krijgen we nou? Eigenlijk werk ik al lang niet meer zo en ik vroeg me af hoe goed de jury mijn werk kende. Volgens mij zeiden ze maar wat. Maar uiteindelijk is dat mijn credo geworden.'*

Naakte godin

De schetsboeken herbergen zijn mooiste verhalen, vindt hij zelf. Ze zijn een verslag van zijn werk in uitvoering. Zijn meest geliefde project is Arkadia, *met als uitgangspunt de mythe van Actaeon, de Griekse jager die door zijn eigen honden werd verscheurd nadat hij de naakte godin Diana had betrapt. Het werk daaraan zette hem op het spoor van Griekse mythen van* **Robert Graves**, *een bundel met de klassieke verhalen over goden en helden, inclusief de plaatselijke varianten daarop. Het was een ontdekking voor de tekenaar, een onuitputtelijke bron van verhalen. 'Het boek van Robert Graves toont ondermeer de overgang van de matriarchale naar de patriarchale cultuur. Ik heb toen - het klinkt allemaal vréselijk pretentieus, hoor - Diana met de oorspronkelijke aardgodin, de oermoeder, gecombineerd.* Arkadia *begint nu met de aardgodin die uit de oerchaos de hemel en de aarde schept. Ik volg getrouw*

Arkadia
ACHILLEON
ACHILLEON, DE KONING IN HEEFT MIJ HAAR STIEFDOCHTER VOOR HAAR TE DODEN MAAR IK BEN HIER VOORLOPIG NOG WEL BEZIG, HEERSCHAP
TUURUUK CHIRON
HAI IK HEET CYNTHIA
EH.. HOI
OH... ACHILLEON IK HEB DE KONING BELOOFD HAAR HET MEISJESHART TE TONEN...!
KOMT VOOR DE BAKKER, CHIRON...
IK BEN BOSWIJF
IK VERGEEF DE AANGODIN DIANA VERGETELHEID DER DIEREN EN KONINGIN DER JACHT...!
ZOZO..
DIT LIJKT ME EEN GOED MEN-ZIJN JE GOED!
WACHT ACHILLEON IK BESPEUR EEN HINDE-EGANTEKEN VAN DIANA!
NEEM HET HART VAN DE HINDE EN BEEF HET CHIRON, WIJ ZAL HET VERVANG MET MERKEN
ACH, WAAROM OOK NIET...?
JE BENT EEN SCHAT ACHILLEON!
CARLA, CLAUDIA, CYNTHIA, CONNIE
DAT IS DE STEM VAN DIANA JE PC... DE PIE VOOR HET DINER
PROBEER ME NIET TE VOLGEN DIANA HOUDT NIET VAN POTTEKYKERS
OVERMORGEN VERDER!

Uiterst links, Moortje Poes ontmoet Tom Poes. Eerder gepubliceerd in *Algemeen Dagblad*. Het origineel werd door Het Stripschap aangekocht om aan Marten Toonder cadeau te doen.

Ernaast, Schetsen voor *Moortje Poes*.

Boven, Ontwerp voor een tattoo. *Rechtsboven*, *Arkadia*.

Rechtsonder, Uit de schetsboeken.

Linksonder, Astrologische illustraties voor het jeugdtijdschrift *Pauze*.

Linksmidden, Illustratie voor *VPRO Gids*, naar aanleiding van de radio-uitzendingen rond de *Metamorphosen* van Ovidius.

het scheppingsverhaal zoals dat door Robert Graves is weergegeven, hoewel klassiek geschoolde lezers hun wenkbrauwen zullen optrekken, omdat er voor hun gevoel niets van klopt en ik een vrij platte, Amerikaans aandoende tekenstijl hanteer. De hoofdpersoon in Arkadia *is een jongen die als een soort Steven Sterk door het noodlot heen en weer wordt gestuiterd. Seks en geweld in het Oude Griekenland. Iedereen wil ook met zijn Romeinse naam worden aangesproken, uit snobisme. De voertaal is Amerikaans, uit commerciële overwegingen want wie weet kan ik de strip aan het buitenland verkopen.'*

Dat is je gedroomde project?

(Lacht) Onder andere. Verder heb ik nog *Bouwvakkers* op stapel staan. Het uitgangspunt wordt gevormd door zes bouwvakkers, die zich over hun stellingen bewegen als apen in een jungle. Ze zien eruit als cliché-homo's, in zachte tinten getekend maar met grote spierbundels. Of ze homo's zijn of niet, maakt niet uit. Ze zijn mannen in een wereld waarin alleen mannen voorkomen.

In zekere zin supermannen. Het is merkwaardig dat je door hun mannelijke kenmerken te benadrukken, uitkomt bij een soort *Village People.*

Het idee is natuurlijk ontstaan door al die bouwvakkers die vanaf hun stellages veilig en onbereikbaar tegen iedereen kunnen

schelden en alle vrouwen naroepen. Nu roepen ze alleen mannen na. Ze zijn ontstaan uit mijn eigen angst voor de harde buitenwereld. Zij zijn zo rauw en natuurlijk dat wij bij hen vergeleken allemaal mietjes en daardoor hun vanzelfsprekende doelwit zijn. Ons verdiende loon ... Zo heb ik nog veel meer ideeën, maar dit zijn de belangrijkste.

Eén leven is te kort, zo te horen.

Dat denk ik ook wel eens. Ik vind het bedenken van verhalen soms boeiender dan tekenen. Daar hoef ik veel minder bij na te denken. Met die verhalen ben ik in mijn hoofd de hele dag bezig.

Rasterwerk

Het verlangen naar een eigen tijdschrift wortelt diep en wordt, door de veelheid en de verscheidenheid van de plannen die hij koestert, welhaast een noodzaak. 'Wat ik vroeger zo aantrekkelijk vond van weekbladen als Kuifje *en* Robbedoes*, is dat het tijdschrift zelf op de eerste plaats stond en belangrijker was dan de afzonderlijke tekenaars die erin publiceerden. Bij* Chorizo *gaat het niet om één stripje of één stripverhaal, maar om het blad zelf. Het hele product. Ik heb een soort masterplan, waarbij alles wat ik gemaakt heb en nog ga maken, onderdeel van uitmaakt. Eén overkoepelend verhaal onder de titel* Kollektor*, dat de afzonderlijke verhalen betekenis en richting geeft, als een rasterwerk waar ze stuk voor stuk in passen. Het staat allemaal in de schetsboeken.*

Ik heb altijd geprobeerd met tekenen mijn brood te verdienen, hoeveel moeite dat ook kostte. Uit een calvinistische behoefte aan duidelijkheid, denk ik, tegenover mezelf en mijn omgeving. Een kunstenaar heeft dat nog sterker: een schilderij, dat ben je zelf. Het maken van strips is voor mij veiliger dan schilderen, want veel minder persoonsgebonden. Het gebruik van een pseudoniem zoals Typex maakt duidelijk dat het verhaal belangrijker is dan de maker. Een foto bij een artikel streelt mijn ijdelheid, zeker als ik er goed op sta, maar daar gaat het niet om. Ik voel me vaak een underground-tekenaar tegen wil en dank. In de marge werken, altijd voor je eigen kleine publiekje, vind ik niet interessant. Dat is niet m'n streven, nooit geweest. Daarom gaf schilderen me geen voldoening. Ik wil meer.'

Dat is ook in de vormgeving van zijn werk terug te zien. Het zijn vaak tjokvolle pagina's met heel veel plaatjes. 'Anders vind ik het gewoon te weinig, misschien vanwege een heel vergaand minderwaardigheidscomplex. Mijn streven is ooit een Potpourri*-pagina te maken die uit één tekening bestaat. Maar dat lukt niet, er komt alsmaar meer bij.'*

Boven en links,* Illustraties voor het programmaboekje van *Het Festival van de Fantastische Film.

***Rechts, De Boeren,* geïnspireerd op het werk van de Vlaamse schilder Pieter Bruegel.**

Onder,* Proefnummer voor *Chorizo.

Geheel onder,* Potloodschetsen voor *Bouwvakkers.

In de voortdurende afwisseling van stijlen en het heen en weer springen tussen scènes en grappen ziet hij zelf de invloed van het tijdschrift Mad *en het werk van* **Harvey Kurtzman** *terug. De rubriek* Potpourri *is voor hem, mede door het satirische karakter van de strip, een impliciete hulde aan de oude* Mad *uit de jaren vijftig. De opzet komt ook tegemoet aan zijn behoefte telkens iets volkomen anders te doen en een andere vormgeving te kiezen. 'Dat zit ook een beetje achter de opzet van* Chorizo*: een vorm vinden die zoveel mogelijk onderling verschillende elementen tot een eenheid maakt.'*

Ben je een snelle of een trage tekenaar?

Daar ben ik nooit echt achtergekomen. Ik doe gewoon te veel. Altijd, bij alles. Die pagina's voor *Oor* zijn slecht betaald omdat ik er veel te veel werk insteek. Een pagina *Moortje Poes* kost me een dag, aan een aflevering van *Potpourri* werk ik drie à vier dagen - ook omdat ik steeds een heel andere stijl en een heel ander concept kies. Wat het werk voor anderen zo aantrekkelijk maakt, maakt het voor mij vooral heel lastig. Ik wil voortdurende mezelf verrassen, dat is de makke. En het blijkt steeds dezelfde verrassing te zijn: veel te veel werk.

Geld blijft het grote probleem. Geld en tijd. Hij zou dolgraag een lopende strip hebben, bij voorbeeld twee pagina's per keer. 'Ook uit commerciële overwegingen, om even van alle geldzorgen verlost te zijn. Mijn vriendin en ik wonen sinds enige tijd samen en ik ben nu kostwinner. Dat grijpt me wel eens naar de strot. Elke klus is meegenomen. Ik doe ook schilderklussen, zoals vorige zomer een beachclub in Scheveningen, een opdracht van MTV. Ik wil daar nog wel 'ns een stripverhaal over maken, als alle betrokkenen overleden zijn. Onlangs weer het beschilderen van een schutting rond de Stadsschouwburg. Met het geld dat ik dankzij zulke opdrachten verdien, kan ik misschien iets van mijn grote plannen verwezenlijken. Ik koop tijd.'

Ontwerp voor een ex-libris, 'in opdracht van mijn enige fan'.

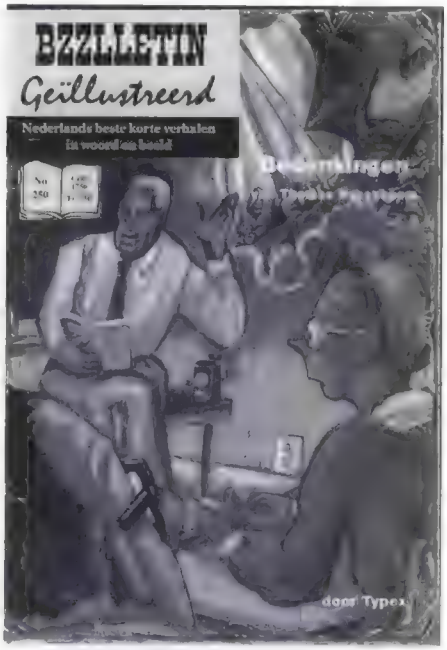

Omslag voor de stripversie van *Bedenkingen* van Thomas Rosenboom. Bijdrage aan het 250e nummer van het literaire tijdschrift Bzzlletin.

HET FENOMEEN DILBERT

door
JASPER BAKKER

Automatiseerders en websurfers kennen hem waarschijnlijk al een tijdje: de Amerikaanse strip *Dilbert* die zich in het bedrijfsleven afspeelt. In de Verenigde Staten is deze dagelijkse cartoon van drie plaatjes zelfs een rage, zij het soms wat omstreden. Tekenaar Scott Adams (40) neemt het leven in de grote bedrijven scherp onder de loep. Voor sommigen te scherp; er zijn firma's waar het verboden is om deze strip in het kantoor op te hangen.

Adams is in wezen nog steeds bezig de frustraties van zijn zeventienjarige kantoor-'carrière' van zich af te tekenen. 'Vernederende baantjes bij een bank en een telefoonmaatschappij waren mijn leerschool', zegt de Amerikaan uit Danville (Californië) nu. Hij modelleerde Dilbert naar het leger naamloze en monddode grijze muizen in de kantoortuinen. Zijn eerste tekeningetjes schetste hij om vijf uur 's morgens vóórdat hij naar zijn werk ging, later tijdens de saaie en eeuwigdurende vergaderingen.

Zeven jaar daarvan zat deze Amerikaan opgesloten in een *cubicle*: een werkcel van ruwweg twee bij twee meter met voorgefabriceerde wandjes van zo'n anderhalve meter hoog. Dergelijke constructies zijn zeer populair bij grote bedrijven doordat ze goedkoop, eenvoudig te veranderen en vooral uniform zijn. In de *Dilbert*-strip worden deze werkeenheden veelal vergeleken met dierenkooien, strafinrichtingen en meditatiehokjes. Hoofdfiguur Dilbert voerde ooit een verontwaardigde discussie met een aap over het opsluiten van mensen. Zijn chef besloot eens een keer om overtollige *cubicles* te verhuren aan het overbelaste gevangeniswezen. En Dilbert zelf verheugt zich er elke dag weer op dat hij uren achter elkaar zonder zintuiglijke waarnemingen op een stoel kan zitten. 'Ik krijg er nog voor betaald ook', zei hij sarcastisch.

Of zou die laatste opmerking nog veel erger bedoeld zijn: houdt deze ingenieur-in-een-strip dit zichzelf net zolang voor tot hij het daadwerkelijk. Dat is in ieder geval de manier waarop veel kantoorslaven hun bestaan draaglijk weten te maken. Schepper Adams weet daar alles van. Hij put niet alleen uit zijn vorige leven als *deskjockey*, maar ook uit de meer dan 350 elektronische boodschappen (e-mail) die hij dagelijks via het Internet ontvangt van zijn lezers. Die mensen spreken niet alleen hun bewondering of juist afkeer uit, nee, zij melden hem situaties en voorvallen die vaak te gek voor woorden zijn. Soms zelfs te erg voor de strip.

Ontsnapte kantoorslaaf Scott Adams.

Onwetend, maar ongehinderd

Aan de andere kant gebeurt het ook vaak dat mensen denken dat Adams geïnfiltreerd is in het bedrijf waar zij werken. 'Wat je in de strip van gisteren tekende, is echt gebeurd bij mij op de zaak', luidt een hem toegestuurde e-mail. Hoewel *Dilbert* zich afspeelt in de automatiseringswereld, gaan de grappen meestal over het universele kantoorleven. Daarom herkennen veel lezers, die niets met computers te maken hebben, zich in de drie dagelijkse stripplaatjes.

Scott Adams, afgestudeerd econoom, bemande negen jaar lang werkplek *4S700R* op een automatiseringsafdeling van het hoofdkantoor van de Amerikaanse telefoonmaatschappij Pacific Bell. Vanuit die ervaring en beleving heeft hij Dilbert neergezet als automatiseerder, een ingenieur die werkt aan de ontwikkeling van soft- en hardware. Zijn collega's vervullen soortgelijke rollen, maar sommige figuren komen in ieder bedrijf voor. Zoals bij voorbeeld de gefrustreerde secretaresse van de baas, die elke opmerking als een persoonlijke aanval opvat. Of neem nou die chef: onwetend, eigenwijs, dictatoriaal, maar in zijn handelen geenszins gehinderd door deze handicaps.

Adams beweert niet dat deze karakters typerend zijn voor bij voorbeeld 'de secretaresse' of 'de baas'. Hij zegt dat ze meer zijn samen-

gesteld uit diverse ervaringen en eigenschappen. Toch lijken deze strippersonages angstwekkend echt. Een vermoeden dat wordt bevestigd door de dagelijkse stroom aan reacties die Adams ontvangt. Daarnaast ondersteunt de populariteit van zijn geschreven boeken de pijnlijke raakvlakken met de werkelijkheid. Alhoewel, pijnlijk? Ironisch genoeg wordt zijn eerste boek – *The Dilbert Principle* – juist door managers bejubeld als nieuwe leidraad voor 'beter beheer van menselijke bronnen'. De centrale stelling van dat beletterde werk is juist: 'Mensen met de minste talenten worden bevorderd naar de positie waar ze het minste kwaad lijken te kunnen doen: management'.

Met *The Dilbert Principle* schreef Adams zijn managementboek. In 26 hoofdstukken, waarbij de tekst wordt ondersteund door Dilbert-stripstroken, behandelt hij de 'geheimen' van het management in het bedrijfsleven. Het boek was in 1996 met 1,5 miljoen exemplaren het best verkochte boek in de Verenigde Staten. Ook *Dogbert's Top Secret Management Handbook* stond wekenlang op de eerste plaats van Amerikaanse bestsellerlijsten. Navolging in het buitenland kon haast niet uitblijven. Vorig jaar verscheen een Nederlandse vertaling als *Het Dilbert Principe*, een gecombineerde uitgave van het Belgische Lannoo en het Nederlandse Van

Het valt niet te ontkennen dat de tekenkunsten van Scott Adams artistiek gezien niet bepaald indrukwekkend zijn. Dit feit wordt overigens algemeen erkend, ook door collega-cartoonisten zoals Bill Keane.

Holkema & Warendorf. Binnekort komen de twee samenwerkende uitgeverijen met *De toekomst volgens Dilbert* (ISBN 90-269-6844-2, 272 pagina's, *f*39,90 / Bfr.798), een bewerking van *The Dilbert Future*, het in 1997 verschenen nieuwe managementboek van Adams.

De *Dilbert*-strip zelf verschijnt in 800 Amerikaanse kranten en in *The Dilbert Zone* op het Internet (*http://www.dilbert.com*). In Nederland verschijnt de strip al geruime tijd wekelijks in *Intermediair* en, sinds begin dit jaar, dagelijks in *De Financiële Telegraaf*. Tot voor kort was de Nederlandse *Dilbert*-fan voor albums veroordeeld tot de Engelstalige bundels die via de import verkrijgbaar zijn. Uitgeverij Big Balloon heeft daarin echter verandering gebracht. Het bracht eind vorig jaar het eerste album – *Krachtpatser met de muis* – uit (een vertaling van *Still Pumped from Using the Mouse*). Voor week 24 van dit jaar staat *Breng mij het hoofd van Willy van de postkamer!* aangekondigd, een wat ongelukkige titelvertaling van *Bring me the Head of Willy the mailboy*.

De techniek gaat steeds verder en doet dat ook alsmaar sneller. Ook automatiseerders ontkomen daar niet aan. Je zou verwachten dat Dilbert, die toch een moderne ingenieur is, voorop loopt in de technologische wedren. Soms is het echter niet meer bij te benen, zo ondervindt ook deze anti-held:

IK LAS NET DAT ER EEN NIEUWE PROCESSOR OP DE MARKT IS. JOUW PC IS HOPELOOS VEROUDERD.
JE LOOPT ACHTER. DE TECHNOLOGIE DENDERT VOORT ZONDER JOU. JE BEHOORT NIET LANGER TOT DE VOORHOEDE.
SOMS KUNNEN MENSEN ALS JIJ NOG EEN BAAN VINDEN ALS SUPPOOST.
IK HEB DIT DING GISTEREN GEKOCHT!!

En bij wie kun je dan je achterstand bekennen? Wie biedt dan begrip en troost? Niet je collega's, de mensen met wie je elke doordeweekse dag van je leven doorbrengt ...:

IK BEN LAAIEND... HEB IK NET EEN NIEUWE COMPUTER GEKOCHT... IS IE ALWEER VEROUDERD.
GEEFT NIET, DILBERT. DE ANDERE IT-ERS ZULLEN JE NIET UITLACHEN OMDAT JE TECHNOLOGISCH GEZIEN ACHTERLOOPT.
DOEN WE WEL.
MAAR NIET WAAR HIJ BIJSTAAT, TOCH?

In de bedrijfsvisie van tekenaar Scott Adams vertellen managers hun ondergeschikten veel leugens. Vaak worden werknemers behandelt als objecten. Mensen zijn grondstoffen (letterlijk vertaald: bronnen), die door het bedrijf gebruikt worden. Net zoals dat met andere goederen gebeurt, bij voorbeeld staal, papier en plastic. Een zeer bekende managementleugen is de aanprijzing dat 'mensen onze belangrijkste grondstof zijn'. Adams merkt op dat werknemers vreemd genoeg eerder en eenvoudiger vervangen worden dan kantoormeubilair. Eén en ander leidt tot de wrange conclusie:

IK HEB JARENLANG GEZEGD DAT "IN ONS BEDRIJF DE MENSEN OP DE EERSTE PLAATS KOMEN".
IK HAD HET FOUT. GELD IS HET BELANGRIJKSTE. MENSEN KOMEN OP DE NEGENDE PLAATS.
IK DURF BIJNA NIET TE VRAGEN WAT ER OP ACHT STAAT.
CARBONPAPIER.

De snelheid van de techniek geeft ook problemen voor hoog opgeleide, werkende volwassenen. Steeds meer ouders wensen zich tot hun kinderen om dingen te doen, die 'de koters' zien als simpele taken. Eén van de gevolgen is een generatiekloof, waarbij het zo ver kan komen dat kinderen hun ouders moeten opvoeden:

IK GA EEN SCHOOL OPRICHTEN VOOR TECHNO-NITWITS.
IK LEER ZE OMGAAN MET GELDAUTOMATEN, MAGNETRONS, VIDEORECORDERS, CD-SPELERS, DAT SOORT DINGEN...
IK DACHT DAT IE WEL SLIM WAS... TOTDAT WE EEN VIDEO KOCHTEN.
ZE VERBERGEN HET GOED.
INSCHRIJVING

Eenvoud en duidelijkheid gaan niet hand in hand met management. Sterker nog: als het even kan, proberen ze hun ondergeschikten erin te luizen met allerlei onbegrijpelijke termen. De zogenoemde 'management-speak':

LIJKT ME EEN MAKKIE.
MACHT DOOR HYPNOSE
HOI, DOGBERT! WAT LEES JE DAAR?
NIKS BIJZONDERS. EN JIJ BENT NU ALLES VERGETEN.
WIE BEN IK? WAAR BEN IK?
DAT WAS ONGEVEER ZOIETS ALS HET ZANDSTRALEN VAN EEN SOEPSTENGEL.

De IT-industrie (Informatie-Technologie), ook wel ICT (Informatie- en Communicatie Technologie) genoemd, maakt het leven eerder moeilijker dan makkelijker. Vaak wordt dat verweten aan het feit dat de technologie zelf gecompliceerd is. Toch is dat geen volledige verklaring, techneuten spelen ook een sinistere rol in dit complot tegen gewone mensen:

DE EVOLUTIE DUURT MILJOENEN JAREN, RATBERT. JIJ BENT ALLANG DOOD ALS DE EERSTE RAT GAAT VLIEGEN.
DAT ZEIDEN ZE DESTIJDS OOK TEGEN DE GEBROEDERS WRIGHT.
MAAR ZIJ BOUWDEN EEN VLIEGTUIG.
DENK JE NIET DAT ZE HET EERST ZO HEBBEN GEPROBEERD?
FLAP FLAP
FLAP FLAP

Lijkt het heden al vrij somber, uitzichtloos en wrang? In de Dilbert-toekomst wordt het er echt niet beter op. De kinderen van nu kunnen natuurlijk kiezen voor een loopbaan als automatiseerder, met eigen werkkubus, apparatuur en andere gelukzaligheden ...:

DILBERT VERTELT EEN KLAS OVER EEN IT-LOOPBAAN.
EEN LOOPBAAN ALS IT-ER BIEDT VEEL MOGELIJKHEDEN.
DE KOMENDE TWINTIG JAAR ZAL IK DOORBRENGEN IN EEN GROTE KUBUS, OOK WEL WERKCEL GENOEMD. ZOIETS ALS EEN WC, MAAR DAN MET LAGERE WANDEN.
HET GROOTSTE DEEL VAN DE TIJD ZAL IK ME AF ZITTEN TE VRAGEN OF DE ELEKTROMAGNETISCHE STRALING VAN MIJN APPARATUUR NIET DODELIJK ZAL ZIJN.

Wat er allemaal al NIET mogelijk is dankzij de moderne techniek:

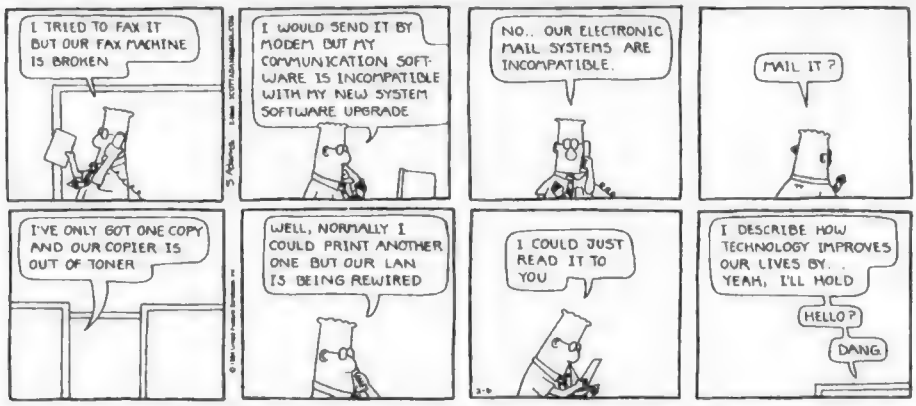
I TRIED TO FAX IT BUT OUR FAX MACHINE IS BROKEN
I WOULD SEND IT BY MODEM BUT MY COMMUNICATION SOFTWARE IS INCOMPATIBLE WITH MY NEW SYSTEM SOFTWARE UPGRADE
NO... OUR ELECTRONIC MAIL SYSTEMS ARE INCOMPATIBLE.
MAIL IT?
I'VE ONLY GOT ONE COPY AND OUR COPIER IS OUT OF TONER
WELL, NORMALLY I COULD PRINT ANOTHER ONE BUT OUR LAN IS BEING REWIRED
I COULD JUST READ IT TO YOU
I DESCRIBE HOW TECHNOLOGY IMPROVES OUR LIVES BY... YEAH, I'LL HOLD
HELLO?
DANG

Vernederende bedrijfsmaatregelen als kledingvoorschriften zullen in de Dilbert-toekomst alleen nog maar erger worden. In combinatie met de technologische vooruitgang zal de menselijke waardigheid van de werknemer al snel het loodje leggen:

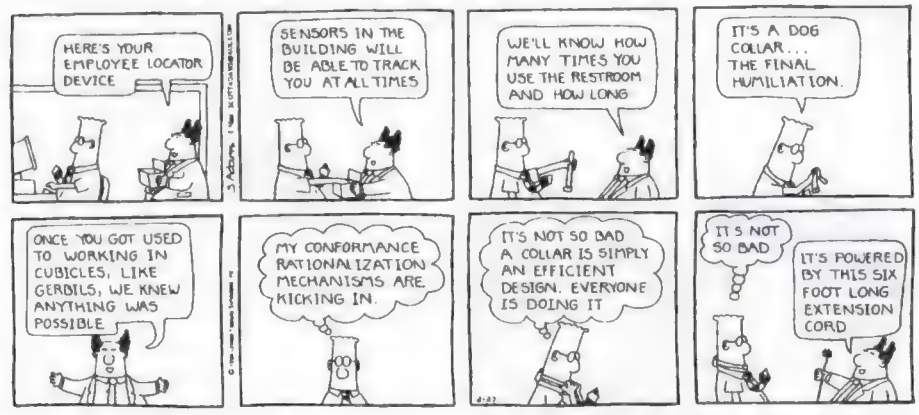
HERE'S YOUR EMPLOYEE LOCATOR DEVICE
SENSORS IN THE BUILDING WILL BE ABLE TO TRACK YOU AT ALL TIMES
WE'LL KNOW HOW MANY TIMES YOU USE THE RESTROOM AND HOW LONG
IT'S A DOG COLLAR... THE FINAL HUMILIATION.
ONCE YOU GOT USED TO WORKING IN CUBICLES, LIKE GERBILS, WE KNEW ANYTHING WAS POSSIBLE
MY CONFORMANCE RATIONALIZATION MECHANISMS ARE KICKING IN.
IT'S NOT SO BAD A COLLAR IS SIMPLY AN EFFICIENT DESIGN. EVERYONE IS DOING IT
IT'S NOT SO BAD
IT'S POWERED BY THIS SIX FOOT LONG EXTENSION CORD

Dilbert weerspiegelt zijn schepper

De 40-jarige Scott Adams kijkt echter niet alleen kritisch naar managers en het bedrijfsleven. Ook zelfspot is hem niet vreemd. Op de *Dilbert*-website meldt hij zelf: 'Dit webproject is het meest zelf-verheerlijkende, egoïstische dat ik ooit heb gedaan.' Een rake bekentenis, want voor een deel is hij Dilbert. Niet alleen figuurlijk gesproken als schepper in verhouding tot zijn stripcreatie, maar ook letterlijk als ontsnapte kantoorslaaf in relatie tot de verdoemde bureauknecht. Ook de andere figuren van de strip weerspiegelen het geestelijke landschap van Adams. Hij geeft zelf toe dat zijn innerlijke sadisme uiting vindt in de figuur van Catbert, de manager personeelszaken. Deze pratende kat is er op uit om het leven van de werknemers zo zuur mogelijk te maken door middel van de meest onbegrijpelijke en absurde maatregelen. Bij voorbeeld via ondoorzichtelijke kledingvoorschriften voor die ene dag in de week dat iedereen op het werk iets 'gewoons' aan mag doen (in de Verenigde Staten *Casual Day* geheten: meestal de vrijdag. Red.). Zoals Dilberts zure, kleine en kalende collega Wally al eens zei: 'Fascinerend om te zien hoe die dag mensen in staat stelt om het smakeloze te combineren met het niet-professionele, terwijl ze in beide benadrukt worden.' Vanzelfsprekend is Wally ook een deel van zijn schepper, net zoals Alice, Asok en Dilberts intelligente en dominante hond Dogbert.

Wereldverovering door een hond

Een dominante hond? Jawel, eentje die de wereld wil veroveren, niets minder. Al die domme mensen, oftewel *in-duh-viduen*, hebben leiding nodig en Dogbert zal daar wel even voor zorgen. Dergelijke absurde en toch vreemd-realistische figuren maken de belevenissen van Dilbert zo populair. Natuurlijk zijn er ook mensen die niets in deze strip zien en hoogstens een glimlach ontlenen aan 'dat grappige hondje'. Ze bestaan, sommige van mijn beste collega's vertonen dergelijke reacties. Waarschijnlijk zijn dit relatief gelukkige wezens, die simpelweg de herkenning missen die *Dilbert* juist zo wrang maakt. Daarnaast lijken de tekeningen van Adams op het eerste gezicht niet veel soeps. De zwart/wit-strip met zijn sterk gesimplificeerde mensen en strak-eenvoudige achtergronden is niet echt oogstrelend laat staan kunstzinnig. Dit oordeel is overigens niet actueel of origineel. Toen de geestelijke vader van Dilbert nog maar elf jaar oud was, meldde hij zich aan bij een Amerikaanse kunstschool om tekenaar te worden. 'Het zou een goede baan kunnen zijn voor als ik ouder ben', was toentertijd zijn voornaamste motivatie. Een harde afwijzing was zijn deel: het zou artistiek gezien nooit wat worden met die Adams en bovendien was hij nog veel te jong, luidde het eindoordeel. Over de eerste opvatting valt nog steeds te twisten, maar de tweede heeft hij inmiddels weerlegd. De jongen die tekenaar wou worden, is ouder geworden. Misschien ook wijzer, hoewel hij dat zelf niet vindt. Adams is in ieder geval rijker geworden, aan wrange ervaringen en sinds een jaar of twee aan harde dollars.

Het Dilbert Principe. Vergaderingen, chefs, managementcuriosa en andere rariteiten op kantoor

Adams
Lannoo/Van Holkema & Warendorf 1997
ISBN 90-209-3101-6 (Lannoo)
ISBN 90-269-6775-6 (Van Holkema & Warendorf)
Prijs ƒ39,90 / Bfr.798
(336 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Dilbert 1: Krachtpatser met de muis

Adams
Big Balloon 1997
ISBN 90-542-5511-0
Prijs ƒ14,95 / Bfr.280
(120 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Bits & Pieces

Duck

Ik heb er een paar maanden geleden nog op gewezen. Disney-films worden door sommige groepen ervaren als discriminerend. En dat is link voor je reputatie. Dan gaan ze verder spitten.

Tsja, en nu heb je dus de poppen aan het dansen. Donald Duck, de strip, blijkt tegenwoordig vele malen gewelddadiger dan in de jaren zestig. En toen was het al een venijnige roteend met zo'n leip kwetterbekkie. Wat is er gebeurd? Waar is het ontspoord? Hoe groot is het wetenschappelijk bewijs?

Met al die vragen ben ik naar de plaatselijke boekhandel gestapt.

Nou, daar verkopen ze de Duck niet. Foutje. Hoogverheven boekhandels doen nog steeds in literatuur en reisgidsen voor middelbare bergwandelaars.

Goed. Verplaatsing richting de tabakorie. Zo'n Suske-&-Wiskesigarenwinkel waar ze ook van die mallotige Engelse huisjes vol met kleine steentjes verkopen. En van die beertjes met een strikje. Getver. Maar daar verkopen ze wel de Duck. Dat riekt al behoorlijk naar maatschappelijk afglijden.

'Ah, brave borst, verkoopt u ook de Donald Duck?', vroeg ik quasi vrolijk.

Dat had ik beter niet kunnen doen. Opeens brak er pure paniek uit. Een verkoopster dook weg achter de toonbank. De behandelend verkoper drukte acuut op een ondertoonbankse bel, zodat er vanuit een achterkamer direct drie potige kerels verschenen.

Met overslaande stem vroeg de handelaar 'u wilde de Duck, meneer?'.

'Ja, dat vroeg ik zojuist. Maar wat is er met jullie aan de hand. Ik pleeg geen overval. Ik wil gewoon twee vijf en dertig betalen, als ik het goed zie'.

'Ja, ja, dat ziet u goed. Maar tegenwoordig vragen de meest gevaarlijke types eerst naar de Donald Duck. En zodra ze pagina één zien, willen ze onmiddellijk de kassa-inhoud erbij. Ze raken geheel buiten zinnen van dat blad. En het begint al heel jong, hoor. Vorige week nog een ventje van amper vijf dat pardoes een waterpistool trok. Ik schrok me het lazarus. Gelukkig was het water op'.

Met veel vraagtekens trok ik huiswaarts. Dit moest wel een heel radicaal blad zijn geworden. Ik kon het echt niet geloven. Maar blad 8 van 1998 deed me wit wegtrekken. Huiver mee.

Achterop het blad staan de Duckies. Baby Catootje van pakweg een week of tien, ligt uitdagend in haar wandelwagentje. 'Oelie woelie poelie' zeggen de Duckies. 'Is ze dan niet lief?'. Onmiddellijk hengst het kleine kreng zonder enige aankondiging alle drie de Duckies knock out. Met haar rammelaar die de afmeting heeft van een moker. Volstrekt zinloos geweld. En dat wandelwagenloeder is er nog trots op ook.

Nu maar eens systematisch door het blad. In 'Op weg naar de top' klemt Donald al na twee pagina's zijn vinger in een agressieve puntenslijper die hem het raam uitsleurt. Net bekomen van de schrik wordt Duck op de volgende pagina op vreselijke wijze onderuitgehaakt door Dagobert. Absoluut openbare geweldpleging. Als Donald dan zijn baantje als deurwaarder eindelijk aanvangt, krijgt hij zonder aarzelen een taart in zijn gezicht. Terwijl de slagroom nog van zijn eendenkoppie druipt, gaat hij als een razende eend de deur proberen in te rammen.

Allemachtig, ik ben nog maar op pagina vijf van het verhaal, en nu al kookt mijn gemoed. Maar er is meer.

Donald stort zich na binnenkomst vervolgens als een waanzinnige op een koud buffet. Hij verpest de kaviaar, beledigt drie dames en drinkt de vissenkom leeg. Uit naam van alle leden wordt-ie vervolgens letterlijk het raam uitgeschopt.

Ik begeef me uitgeput naar Broer Konijn. 'PANG, jij bent dood' bruk plaatje vier mij toe. En als neef Gabbertje eindelijk tot rust is gebracht, blijkt hij met touwen aan een stoel vastgebonden. Ze spelen 'gevangenisje'. Wat een vreemd blad toch. Zouden die kinderen daar doorheen kijken? Of vinden ze het een leuke handleiding voor eigen gebruik? Ik ga verder.

De Olympische-winterspelenmiddenplaat kent weinig sportieve hoogstandjes. Vier schaatsers verzuipen in een wak. Katrien ligt dizzy naast haar schaatsen. Een pinguin ligt half dood in een ijshockey-doel. En bij een hand die uit een hoop sneeuwballen steekt, staat een bordje 'Genade'.

Goofy en Douwe Dabbert herstellen de schade een beetje. De één dom, de ander lief. In die volgorde. Maar geen geweld.

Dan is het weer tijd voor Donald. Al op de tweede pagina wurgt hij letterlijk zijn baas. De goeie man is helemaal paars, als die snert-eend zijn keel dichtknijpt. Vervolgens godvert het beest verder. Wordt daarna zelf met zijn snavel in een stempelautomaat geragd. En rijdt tot slot met zijn auto een lijnbus klem.

Voor een blaadje van veertig pagina's lang niet gek al deze misdaden. Een hoop leerzame overtredingen voor de nog ongetrainde kinderziel. Zo leer je spelenderwijs mishandelen, molesteren en eigen rechter spelen. En maar blèren tegen anderen dat ze het fout doen. Vroeger schreeuwde en tierde Donald ook wel veel, maar viel hij niet aan.

In het boek 'Donald Duck. 50 years of happy frustration' wordt Duck als volgt getypeerd.

'Donald spreekt voor de kleine man die nooit iets bereikt, de impotente en de gefrustreerde'. Kennelijk verbeeldt hij ook nu de tijdgeest. Dat ziet er dus somber uit.

Of lezen kinderzieltjes de Donald Duck toch een beetje anders dan volwassen wetenschappers?

Ben Bits

AGENDA

t/m 15 maart
Hercules-expositie, Museum TV Toys, Wilhelminastraat 21, Dieren, info: (+31)(0)313-450419.

t/m 17 mei
Expositie 'Northreed Project van Alain Goffin, of: de tekeningen van de gehangene', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 31 mei
Expositie over 20 jaar Garfield, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 3 augustus
Expositie 'Naar Tibet met Kuifje', Rijksmuseum voor Volkenkunde, Steenstraat 1, Leiden, info: (+31)(0)71-5168800).

t/m 27 september
Expositie 'Asterix à Angoulême', Musée de la Bande Dessinée, 121 rue de Bordeaux, Angoulême, Frankrijk, info: (+33)(0)5-45386565.

15 maart
Oud-drukwerkbeurs, Het Turfschip, Chasséveld 15, Breda, info: (+31)(0)413-342009 of (+31)(0)24-3787115.

17 maart
Lezing Joost Swarte over diverse aspecten van zijn werk, Volksuniversiteit, Leidsevaart 220, Haarlem, info: (+31)(0)23-5329453.

4 en 5 april
3e Internationale Verzameldagen & Film- en sciencefiction-expo, Koninklijke Nederlandse Jaarbeurs, Jaarbeursplein, Utrecht, info: (+31)(0)30-2850014.

13 april
10e Delftse Stripdag, Delftstede, Phoenixstraat 66, Delft, info: (+31(0)15-2135571.

18 april
1e Eindhovensche Boekenbeurs, met onder andere strips, 't Karregat, Urkhovenseweg 10, Eindhoven, info: (+31)(0)40-2521009.

19 april
2e Stripdag Balen, 't Klepperke, Boudewijnlaan, Balen, België, info: (+32)(0)14-811913.

16 mei
6e Grote Stripbeurs, Brabanthallen, 's-Hertogenbosch, info: (+31)(0)40-2521009/2466588.

16 mei
2e Grote Stripveiling, K.U.C., Kortrijksepoortstraat 254, Gent, België, info: (+32)(0)9-2254125.

2 juni t/m 4 oktober
Expositie 'Retrospectieve William Vance: water, lucht, aarde, vuur', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

5, 6, en 7 juni
Stripdagen Haarlem, Haarlem, info: (+31)(0)23-5402020.

11 t/m 14 juni
15e Festival BD de Sierre, Sierre, Zwitserland, info: (+41)(0)27-4559043.

3 t/m 17 september
Expositie 'Culinair met een knipoog (20 eeuwen eten & drinken)' naar aanleiding van het 12e Nederlands Cartoonfestival, Stadsschouwburg, Elzentlaan 50, Eindhoven.

6 oktober t/m 18 januari 1999
Expositie 'Alex, 50 jaar een klassieke thriller', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

10 en 11 oktober
De Stripdagen, Het Turfschip, Chasséveld 15, Breda.

DE MEEST ACTUELE AGENDA OP STRIPGEBIED KUNT U RAADPLEGEN VIA HET WORLD WIDE WEB VAN HET INTERNET OP ONZE PAGINA
http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift/agenda.htm

Wisselvallig experiment met

***Boven*, Wasco bewerkt A.F.Th. van der Heijden.**

***Links*, Cover *De bovenman*, door Guido van Driel**

Het literaire tijdschrift *Bzzlletin* viert haar 25-jarig bestaan met een jubileumnummer dat uit tien stripboekjes bestaat. Het zijn moderne *Classics Illustrated*, bewerkingen van beroemde verhalen uit de wereldliteratuur. Talentvolle stripmakers als Guido van Driel, Typex, Wasco en Edmond Spierts wagen een poging om een fusie tot stand te brengen tussen literatuur en strip.

Ruim een jaar geleden bracht het literaire tijdschrift *Bzzlletin* een eerste themanummer uit over het stripverhaal. In *Bzzlletin 238* (besproken in *Stripschrift* 297) werd de negende kunstvorm van allerlei verschillende kanten belicht, door zowel stripkenners als literaire auteurs. Aan de hand van interessante artikelen over onder meer *Watchmen*, *De Duistere Steden*, Olivier B. Bommel, **Jacques Tardi** en **Hans G. Kresse**, werd duidelijk dat het beeldverhaal een volwassen medium is met enkele literair verantwoorde exponenten. Blijkbaar is de redactie van *Bzzlletin* door dit themanummer in de ban van de strip geraakt, want zij greep het 25-jarig bestaan van het blad aan om het beeldverhaal andermaal als thema te kiezen.

Bzzlletin 250, het jubileumnummer, is eigenlijk geen tijdschrift. In feite is het een wikkel met daarin tien dunne comic-boekjes. Het voorste en achterste boekje, waarvan de covers gedeeltelijk zichtbaar zijn onder de wikkel, dragen de titel *Bzzlletin Geïllustreerd*, met als ondertitel 'Nederlands beste korte verhalen in woord en beeld'. De overige acht boekjes moeten deze titels vreemd genoeg missen; de vormgever had wellicht een dagje vrijaf genomen. Het voorwoord, verstopt in één van de tien boekjes, maakt duidelijk waarom *Bzzlletin* voor deze afwijkende vorm heeft gekozen: 'De redactie liet zich (...) inspireren door de befaamde *Illustrated Classics*-reeks: beroemde verhalen uit de wereldliteratuur, die onder de noemer 'Groei geestelijk, lees feestelijk' in de jaren vijftig en zestig tot strip werden bewerkt.' Het redactieteam koos tien van de beste verhalen uit de Nederlandse literatuur van de afgelopen vijfentwintig jaar en vroeg evenzovele tekentalenten om deze verhalen in beeld te brengen. Met dit jubileumnummer als resultaat.

Circustafereel

Vanwege de fraaie omslag springt de bijdrage van **Guido van Driel** in het oog. Met stemmige blauwtinten schilderde deze jonge en reeds veelbekroonde tekenaar een circustafereel in een semi-realistische stijl. Van Driel kreeg als opdracht om *De bovenman*, een kort verhaal van **Cherry Duyns** te verstrippen en is daarin uitstekend geslaagd. Een circusdirecteur, die zijn carrière als acrobaat heeft moeten staken na een ernstige valpartij, tracht zijn rondreizende theater van de teloorgang te redden door als boniseur zo veel mogelijk publiek het circus binnen te 'praten'. De analfabete boniseur is een sombere man geworden, die volledig afhankelijk is van zijn vrouw Iet. Als een aantrekkelijke fakir zich voegt bij het circusgezelschap en het hart steelt van Iet, stort de wereld van de boniseur ineen. Van Driel weet het melancholieke verhaal van Duyns te vangen in expressieve beelden, aangezet met sombere grijstinten. De invloed van **Mattotti** is overduidelijk. *De bovenman* is een zeer geslaagde fusie van strip en literatuur.

Twee andere stripmakers die de literatuur goed weten te integreren in hun tekeningen zijn **Fred de Heij** en **Typex**. De Heij bewerkte *De slaapster* van **Allard Schröder**, een verhaal over een moeder die haar dochter tegen een financiële vergoeding laat slapen met een oudere man. De beladen sfeer wordt goed in stripvorm overgezet. Typex blijft tekstueel dicht bij het originele verhaal *Bedenkingen* van **Thomas Rosenboom**. Veel monologen van de hoofdpersoon, de hoogbegaafde en wereldvreemde scholier Timon, worden letterlijk overgenomen in de strip. Door zijn karikaturale tekenstijl weet Typex het verhaal echter wel een eigen invulling te geven. Wanneer Timons enige vriendje hem

door
JEROEN MIRCK

moderne Illustrated Classics

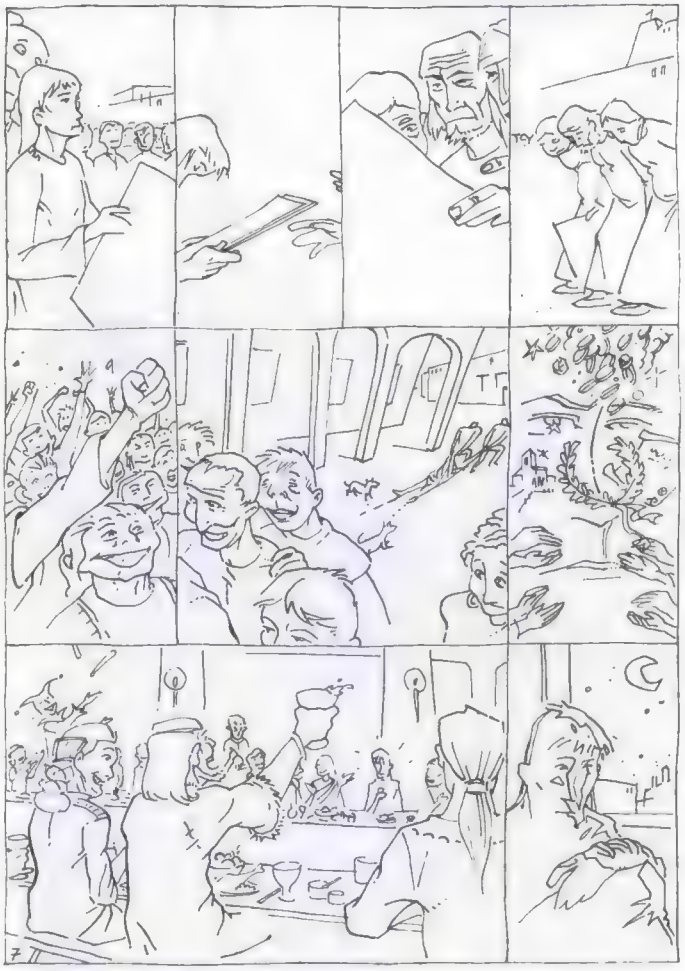

Boven, Beladen sfeer in strip van Fred de Heij.

Rechts, Bij Edmond Spierts is iedere pennenstreek raak.

Onder, Typex zet emoties treffend om in stripvorm.

vertelt dat hij en zijn ouders gaan verhuizen, weet de tekenaar de onderhuidse emoties treffend weer te geven.

Ondefinieerbaar

Misschien wel de meest geslaagde exercitie komt op naam van **Vlerk**, een pseudoniem van **Edmond Spierts**, beter bekend als **Inktvis Prutduktie**. Hij vertaalde *Het examen* van **Oek de Jong** in beelden en liet alle tekst weg. In een ondefinieerbaar verleden zal een moordenaar worden terechtgesteld. Een jonge, talentvolle tekenaar ziet dit als aanleiding om 'het examen' aan te vragen. Dit bestaat eruit dat hij de terechtgestelde moet tekenen in de tijd die de executie duurt: een val van de hoogste toren van de stad. De examenkandidaat slaagt en is een gevierd man. Vlerks tekenwerk ligt in het verlengde van de schets van de kandidaat: in zijn open, schetsmatige stijl is iedere pennestreek raak.
Daarmee hebben we de meest geslaagde moderne *Illustrated Classics* gehad. In de resterende boekjes is het tekenwerk soms zeker de moeite waard, maar is er nauwelijks sprake van een geslaagde combinatie tussen literatuur en strip. **Mark Hendriks** verstripte een verhaal van **K. Michel** waarin hoegenaamd niets gebeurt. Hoofdpersoon Tingeling komt laat uit bed, nuttigt een ontbijt, kijkt even televisie (*Amazing Discoveries*) en duikt na een uur weer het bed in. De strip, met Hendriks' vaste heldin Tomoyo in de rol van Tingeling, houdt de aandacht van de lezer niet vast. **Wasco** bewerkte het associatieve verhaal *Een gondel in de Herengracht* van **A.F.Th. van der Heijden**, maar slaagt er niet in om de visioenen tot leven te wekken die het jongetje Attilio heeft als hij uitkijkt over de Amsterdamse gracht. De bevreemding weet Wasco wel over te brengen, maar hij lijkt de mogelijkheden van het verhaal niet optimaal te hebben uitgebuit. Ronduit mislukt is het door **Winston Citroen** bewerkte verhaal *Leviathan* van **P.F. Thomése**. Citroens humoristische tekenstijl is krakkemikkig en past in geen enkel opzicht bij het sombere verhaal over een walvis die aanspoelt aan de kust van Noordwijk en angst veroorzaakt bij de lokale bevolking.

Gemiste kans

Tot zover de bijdragen die de kwalificatie 'strip' verdienen. De resterende drie boekjes worden namelijk gevuld door drie illustratoren en hebben niets met het beeldverhaal van doen. Een gemiste kans, temeer daar **Esther Polak** en **Roland Sips** allebei heel mooi kunnen tekenen. Dat geldt niet voor **Willem Broens**, maar die is dan ook in eerste instantie redacteur van *Bzzlletin*.
Helaas wordt door deze misplaatste bijdragen de opzet van *Bzzlletin 250* aangetast. Wie de lezer een reeks *Illustrated Classics* pretendeert voor te schotelen, moet wel de spelregels van het medium respecteren. De keuze van de laatstgenoemde drie illustratoren is om die reden een verkeerde. Van de overige bijdragen kan gezegd worden dat ze sterk wisselen in kwaliteit. De conclusie luidt dan ook dat de redactie van *Bzzlletin* een interessant experiment is aangegaan, dat helaas een wisselvallige uitvoering kent. Deze wisselvalligheid wordt onderstreept door de vele tikfouten in de begeleidende teksten, waarin de verhalen en de auteurs worden geïntroduceerd. Wellicht had ook de eindredacteur een dagje vrijaf genomen.

Bzzlletin 250

Diverse auteurs
Bzztôh 1997
ISBN 90-5501-448-6
Prijs ƒ17,50 / Bfr.350
(120 pagina's, zwart/wit, s.k.)
**

HET FINA JAARVERSLAG 1996

Stripfiguurtjes op hazelnootcrèmeglazen, stripboekjes exclusief bij een pak wasmiddel, stripstickers bij een zakje pinda's ... Alles is al een keer gedaan. Desondanks slaagde het Belgische concern Fina erin om iets nieuws met het medium strip te doen. De communicatie-afdeling gaf twaalf striptekenaars de opdracht een aspect van hun bedrijf in beeld te brengen en met de resultaten sierde zij het jaarverslag van 1996. Bovendien maakte zij een map van alle kunstwerken die in zeer beperkte oplage is uitgegeven. Dat leverde niet alleen een fraai jaarverslag op, maar ook een reeks prachtige afbeeldingen die menig liefhebber zal bekoren.

door
HARRY WIBIER

Normaal gesproken zijn jaarverslagen saai. Er staan boekhoudkundige gegevens in, researchontwikkelingen en allerlei zaken die voor aandeelhouders en andere betrokkenen van belang zijn. Af en toe staan er wat illustrerende foto's of infographics bij, maar daar houdt het dan meestal wel mee op. Daarom is het zo opmerkelijk dat de communicatie-afdeling van de Belgische petrochemische multinational in 1996 het initiatief nam om iets bijzonders te doen. **Hans Daems** die op deze afdeling werkt is één van de initiatiefnemers: 'We wilden iets bijzonders doen met de aankleding van het jaarverslag van 1995. Fina bestond toen precies 75 jaar. Daar is het idee uit voortgevloeid om het boekwerk de vorm te geven van een totem, dat zijn die grote zuilen die bij de ingang van een tankstation staan. Het thema werd architectuur. Die nieuwe vorm maakte het mogelijk om ook met het jaarverslag van 1996 iets speciaals te doen.' En zo is de aanzet ontstaan. Dat het de richting van strips is opgegaan is te danken aan **Rudi Miel**, werkzaam voor Concerto, een bedrijf dat is gespecialiseerd in business-to-business communicatie: 'Wij hebben in 1995 in opdracht van Fina de tekenaar **Will** een nieuwjaarskaart voor het concern laten maken. Toen we hoorden dat het nieuwe jaarverslag er aankwam stelden we voor om iets te doen naar aanleiding van het honderdjarig bestaan van het beeldverhaal en dat idee sloeg onmiddellijk aan.'

Will was de eerste die zijn medewerking toezegde en na **André Taymans** volgden **Max Cabanes**, **Jean-François Charles**, **Cosey**, **Dany**, **Derib**, **Dave Gibbons**, **Jean-Pierre Gibrat**, **Moebius**, **Jiro Taniguchi** en **William Vance**. 'Het was een sneeuwbaleffect, er kwamen als vanzelf steeds meer tekenaars uit binnen- en buitenland bij,' zegt Miel. 'De tekenaars waren stuk voor stuk onmiddellijk enthousiast. Het was voor hen een mogelijkheid om de dagelijkse routine te doorbreken.' Miel stuurde iedere stripmaker documentatie om een bepaald aspect van Fina te belichten. Dat de uitwerking niet altijd eenvoudig was illustreert hij met het verhaal rond de totstandkoming van de prent van Dave Gibbons die de research belicht: 'Eerst was een mannelijke onderzoeker op afgebeeld, maar die leek volgens Fina te veel op **Arnold Schwarzenegger**. Hij was te

koud, te onpersoonlijk. Gibbons heeft hem vervangen voor een vrouw met een warmere uitstraling.'

Nog nooit heeft Daems zo veel aardige reacties gehad op een jaarverslag. Hij kreeg faxen, telefoontjes en brieven van allerlei mensen uit het bedrijf en de financiële wereld. Bovendien kreeg hij veel reacties van stripliefhebbers, een groep waar hij normaal gesproken beroepsmatig niet mee te maken heeft. De vraag naar het verslag was zo groot dat Fina exemplaren heeft moeten laten bijdrukken.

'Eén van de leukste reacties kwam van directievoorzitter **François Cornelis**,' vertelt Daems. 'Will heeft een afbeelding gemaakt van de brug van Feluy. Daarvoor staan een man en een meisje te vissen. Cornelis vond die prent prachtig omdat het meisje op zijn dochtertje leek en hij wilde graag het origineel van Will kopen.' De koop ging niet door omdat Fina de collectie bij elkaar wilde houden. Zij hangt nu in de lobby van het bedrijf aan de Nijverheidsstraat in Brussel. Daems: 'Eén liefhebber wilde de originelen zo graag zien dat hij er speciaal vanuit Zwitserland voor naar ons bedrijf is gekomen.'

***Links*, Exploratie in Badami, Alaska, door Cosey.**

***Rechts*, Van het researchcentrum tot het circuit, een foutloos parcours, door Max Cabanes.**

***Linksonder*, De zone van Tempa Rossa, door Jean-François Charles.**

***Rechtsonder*, De research op het vlak van de metallocenen, door Dave Gibbons. In de schetsfase is in deze prent de man veranderd in een vrouw.**

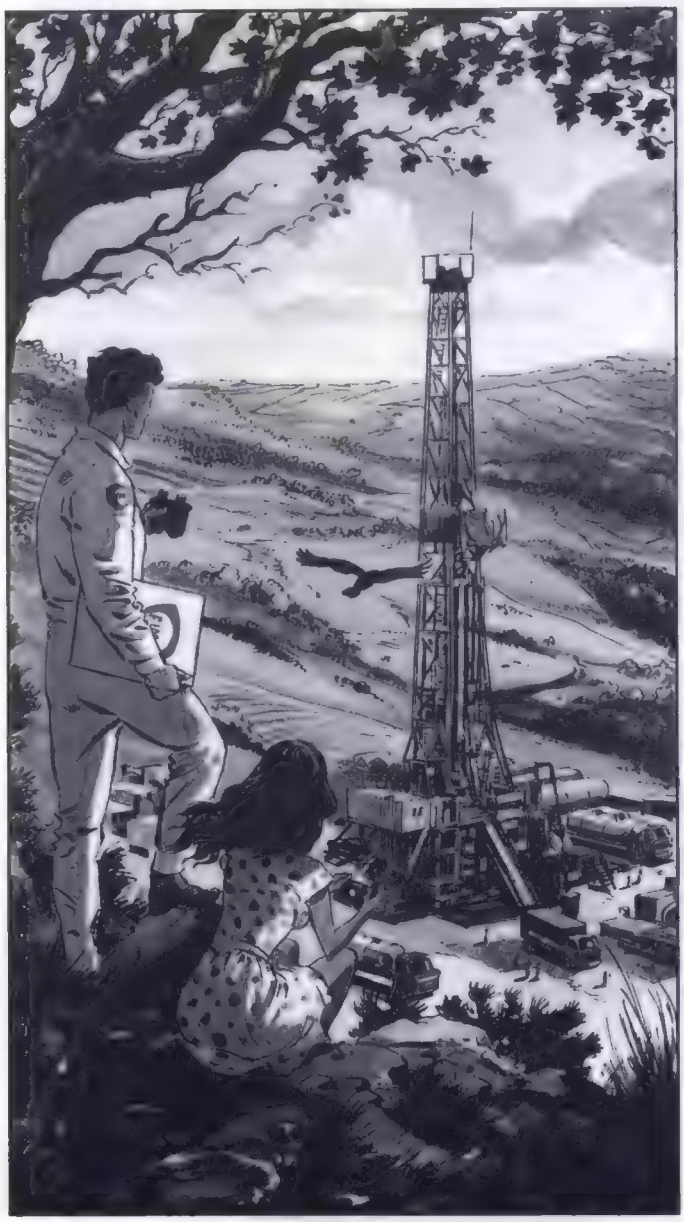

Links, Veiligheid, door Dany.

Rechts, 'Fina Services', door Jean Pierre Gibrat.

Linksonder, Werken in een fabriek, door Moebius.

Rechtsonder, Een Ekofisk-platform, door Derib.

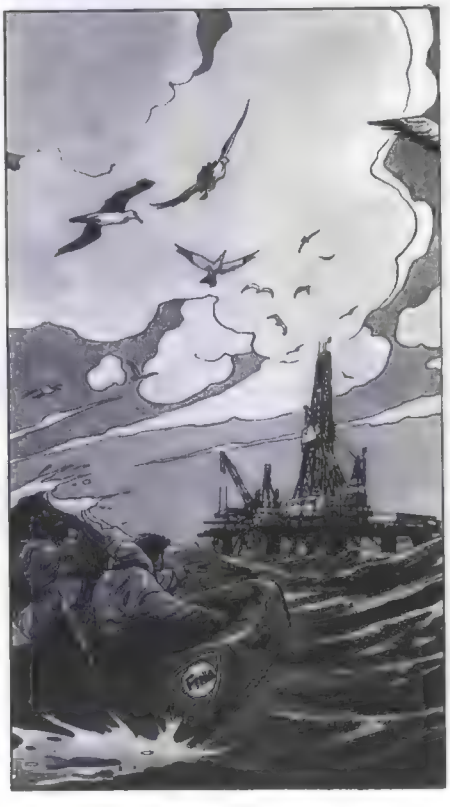

Rechtsboven, Exploratie op zee, door Cosey.

Rechtsmidden, Het service-station van Wanlin, door André Taymans.

Rechtsonder, Fina in de automobielsport, door Will.

Linksonder, Een meesterwerk aan de Nederlandse wateren, door William Vance.

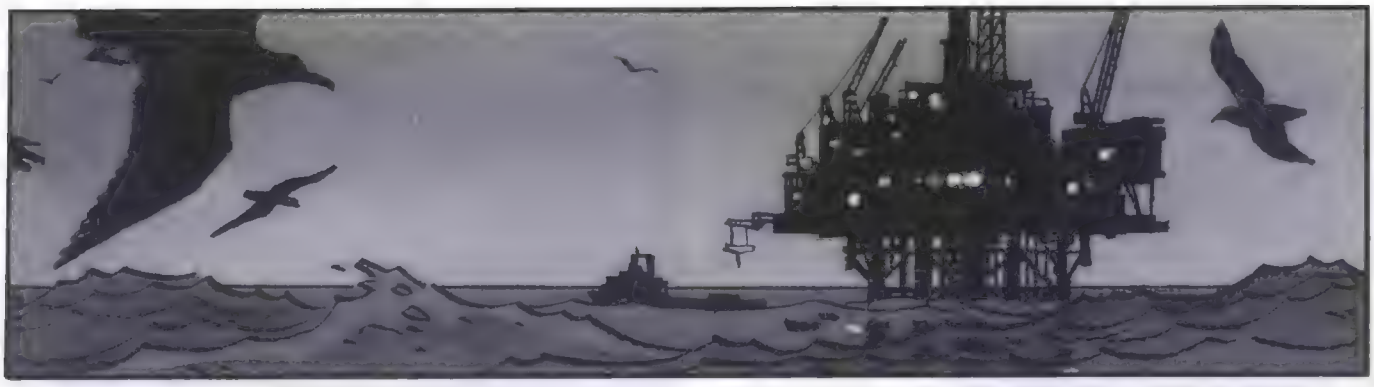

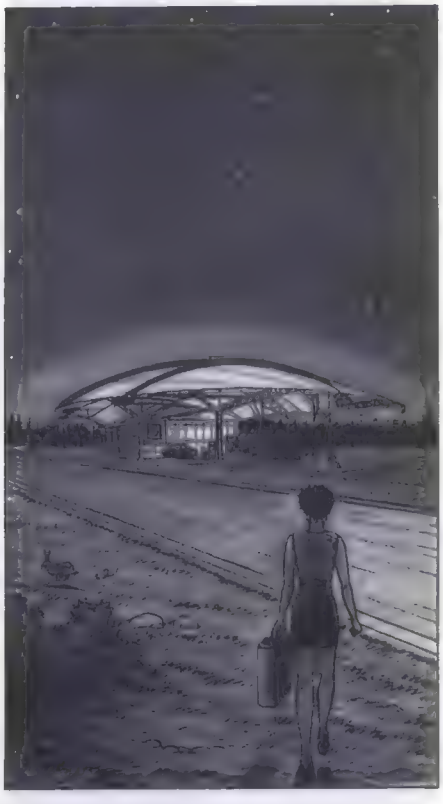

FINA

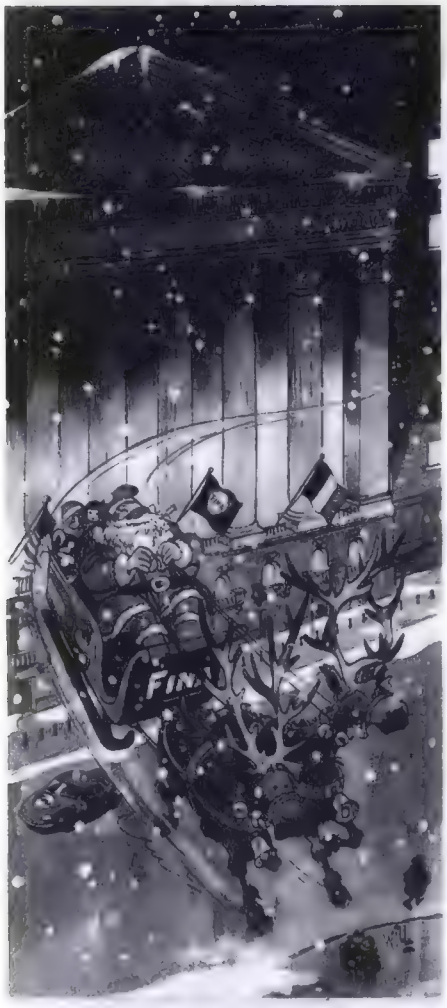

Links, **Kerstkaart van Will.**

Rechts, **De brug van Feluy, door Will.**

Linksonder, **Het herintegratiepark in Monceau-sur-Sambre, gezien door Jiro Taniguchi.**

Rechtsonder, **De polypropyleenfabriek van La Porte, Texas, door Cosey.**

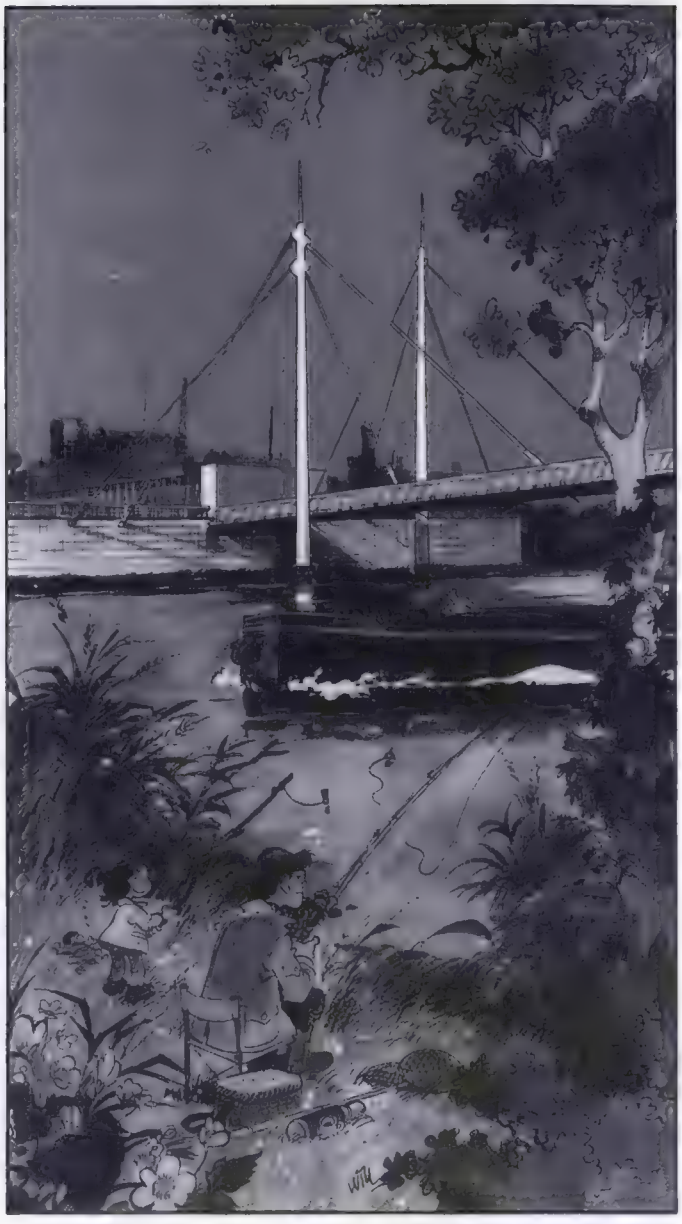

Ondanks de positieve reacties zal het jaarverslag van 1997 niet opnieuw in het teken staan van strips. 'Will heeft weliswaar weer een nieuwjaarskaart voor ons gemaakt,' zegt Daems, 'maar we zijn het aan onze intellectuele eerlijkheid verplicht om ieder jaar iets nieuws te verzinnen. Het zal wel heel moeilijk worden om het succes van dit jaar te overtreffen.'

Het Fina-jaarverslag 1996 kan opgevraagd worden zo lang de voorraad strekt. Geïnteresseerden kunnen bellen met Marlene Troosters, telefoon (+32)(0)2-2889449. De map met alle afzonderlijke prenten is helaas niet meer verkrijgbaar.

O P R O E P !

Frans - Duits - Engels

De redactie van Stripschrift is – vanwege het grote aanbod uit het buitenland – voortdurend op zoek naar goede vertalers van artikelen in de hierboven genoemde talen. Ben je bereid om je op dit gebied pro deo bezig te houden, neem dan contact op met de redactie.

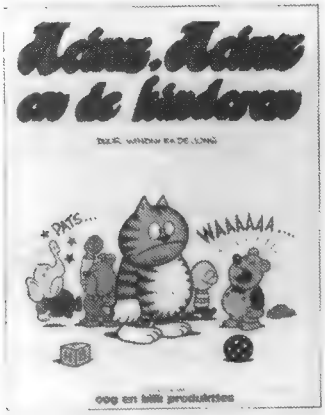

Heinz 17: Heinz, Heinz en de kinderen

Windig & De Jong
Oog & Blik 1997
ISBN 90-5492-007-6
Prijs *f* 14,95 / Bfr.280
(56 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Dat de omslag van een boek bedoeld is om de aandacht te trekken, hoef je **René Windig** en **Eddie de Jong** niet uit te leggen. De makers van de krantenstrip *Heinz* slagen er met grote regelmaat in om de albums van deze nurkse kat op te sieren met een opvallende en uiterst hilarische cover. Zie boven dat het hen ook weer is gelukt bij de nieuwste bundel *Heinz*-grappen. Hopelijk blijft **Jan Kruis** een identiteitscrisis bespaard. Windig en De Jong hebben andermaal hun gouden wapen in de strijd gegooid: de persiflage. In het vorige decennium wisten de twee Amsterdammers hun inspiratie te putten uit de wereldliteratuur met *Beau Heinz* (naar het verfilmde boek *Beau Geste*) en *Dr. Jekyll & Mr. Heinz*. De meest memorabele cover sierde ongetwijfeld het album *Sex*, dat louter bestond uit de drie letters van de titel en inhaakte op de toentertijd actuele rel rond het gelijknamige pornografieboek van popster **Madonna**. Andere parodiërende omslagen hadden betrekking op de posters van Circus Renz en op verzamel-cd's als *Abba Gold*. En waar het nieuwste deel tot in detail (zie ook de auteursfoto op de achterkant!) doet denken aan een album van *Jan, Jans en de kinderen*, was de voorgaande bundel *(De katten hebben ogen)* een volmaakte pastiche van **Rien Poortvliets** schetsboek *De vossen hebben holen*. Windig en De Jong hebben een goed gevoel voor meligheid, waardoor de misleidende covers uitnodigen tot een ongegeneerde lachbui.
En de strips zelf dan? Die handhaven al jarenlang een constant niveau. De humor is vaak gortdroog en neigt naar flauwheid, maar raakt toch altijd weer de juiste snaar. Dankzij al zijn onhandigheid blijft mopperpot Heinz vertederen. In dit zeventiende deel bestiert hij met Frits een crèche, slaat hij aan het pijproken en wil hij kabouter Tjebbe naar Ierland vergezellen om het wrogsel van Knarf te puchelen. Een titelsuggestie, mocht het volgende album verschijnen in verkiezingstijd: *Heinz for president!*

JM

***

Mick Mac Adam 1: De vijf spiegels

Benn & Desberg
Arcadia 1998
ISBN geen
Prijs *f* 79,75 / Bfr.1595 (h.k.)
f 19,75 / Bfr. 395
(48 pagina's, zwart/wit, h.k. + s.k.)

De Schotse detective Mick Mac Adam, vaak gekleed in een geruite kilt, is een oude bekende van veel *Robbedoes*-abonnees. Lang was het stil rond deze stripheld, want tekenaar **André Benn** hield zich de laatste jaren hoofdzakelijk bezig met zijn nieuwe reeks *Woogee*. Nu, na een afwezigheid van dertien jaar, is de erie *Mick Mac Adam* terug van weg geweest. Het nieuwe album *De vijf spiegels* verscheen niet bij Dupuis, maar is een uitgave van Arcadia, oftewel VZW 't Beeldverhaal, organisator van de Mechelse stripdagen. Eén en ander heeft gevolgen voor de oplage, die met 500 stuks (waaronder 50 luxe exemplaren met zeefdruk) aan de lage kant is. Het betreft hier een uitgave in zwart/wit, op een opvallend klein formaat.
Hoe afwijkend de uitgave ook mag zijn, inhoudelijk is *De vijf spiegels* geen stijlbreuk met het verleden. Het scenario van **Stephen Desberg** is als vanouds doordrenkt met de mysterieuze sfeer van het barokke Groot-Brittannië. Het verhaal speelt zich af in Londen, waar Mick Mac Adam is gaan wonen om zijn schrijversloopbaan een impuls te geven. Het is de ideale entourage voor een bizar avontuur dat zich moeilijk laat navertellen zonder teveel van de vele verrassingen prijs te geven. Onderweg naar een galafeest worden Mick en de ambassadeursdochter Eleonor Stevenson lastig gevallen door een messentrekker, die later die avond ook in het huis van Eleonor opduikt. Mick verjaagt de indringer, waarna Eleonor hem uitnodigt voor een etentje bij haar ouders. Voorafgaand aan dit diner wordt Mick door de antiquair Ben Hartwicq onder druk gezet om ambassadeur Stevenson een voorstel te doen om diens vijf exotische spiegels te verkopen. Mick brengt na het etentje de nacht door met Eleonor, maar bij het ontwaken blijkt hij gevangen in een bizar intrige, dat hem later in het album zelfs naar Noord-Afrika voert. Het geven van nadere details zou afbreuk doen aan de zorgvuldig door Desberg opgebouwde spanning. Feit is dat *De vijf spiegels* een klassiek avonturenverhaal is in de traditie van Sherlock Holmes, maar dat het nergens

EPPO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL
NOORD
HART VER WAR MEND
ROTTERDAM

"DE STRIP-AAP"
IN- & VERKOOP STRIP-BOEKEN
KUIPERSDIJK 66
ENSCHEDE 053-4305261

"Fantasia"
Grote collectie strips
Ruim assortiment antiquariaat
Groot aanbod stripposters en zeefdrukken
Gelderlandplein 203
1082 LW Amsterdam
020-6443261

een gedateerde indruk wekt. Dankzij het tempo waarin de ontwikkelingen zich voltrekken, verslapt de aandacht nergens. De traditionele semi-realistische tekenstijl van Benn geeft het verhaal precies de benodigde sfeer. *De vijf spiegels* is een heerlijk tijdloos stripverhaal.

JM

***

De laatste der laatsten

Tardi
Casterman
ISBN 90-303-8483-2
Prijs ƒ32 / Bfr.639
(80 pagina's, zwart/wit, h.k)

Jacques Tardi heeft een passie voor de 'detective noir'. Zijn bewerkingen van de verhalen van **Leo Malet** mogen wat mij betreft in een gouden letter bijgeschreven worden in de annalen van de negende kunst. Daarnaast heeft hij zoals bekend een macabere interesse voor de Eerste Wereldoorlog. In *Loopgravenoorlog* heeft hij zich naar hartenlust in zijn gruwelverhalen kunnen uitleven. In zijn nieuwste album heeft hij beide settings gecombineerd. Dat moet wel iets moois opleveren, zou je denken.

Eugène Varlot is oudstrijder en anno 1920 werkzaam als privé detective in Parijs. Van een kolonel van het 296e regiment infanterie, het meest gedecoreerde maar ook meest gedecimeerde regiment, krijgt hij een opdracht. Een simpel gevalletje van overspel, zo lijkt het. Maar schijn bedriegt; Varlots naspeuringen brengen hem helemaal terug naar de loopgraven aan de Somme.

De laatste der laatsten is gebaseerd op een roman van **Didier Daeninckx**. Ondanks het feit dat Malets verhalen in de jaren vijftig spelen is er in qua sfeer, toonzetting en enscenering weinig verschil met het verhaal van Daeninckx. Net als in de romans van Léo Malet is de hoofdpersoon van Daeninckx een 'hard boiled' detective die opereert aan de achterkant van het Parijse nachtleven. Toch spreekt *de laatste der laatsten* me minder aan dan Tardi's bewerkingen van Malets verhalen. Dat komt door de manier waarop het verhaal in beeld is gebracht. Tardi hanteert een dunnere lijnvoering en heeft meer dan voorheen naar de liniaal gegrepen. Dat heeft tot gevolg dat de decors die voorheen zo heerlijk rafelig en groezelig leken, nu een wat steriel karakter hebben gekregen. Verder is hier en daar aan de tekeningen te zien dat Tardi haast had en minder zorg aan het tekenwerk kon besteden dan we van hem gewend zijn. Zo lijken de auto's soms meer over het wegdek te glijden dan te rijden. Kleding en accessoires van personages kunnen ook plotseling van uiterlijk veranderen. Hoewel het verhaal ijzersterk en meeslepend is en vier sterren verdient, moet ik met spijt in het hart voor het tekenwerk toch een sterretje in mindering brengen.

TB

***

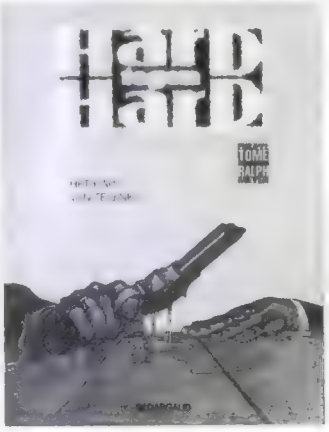

Hard tegen hard 1: Het hart van Telenko

Tome & Ralph
Dargaud 1997
ISBN 90-6793-464-X
Prijs ƒ13,95 / Bfr.279
(52 pagina's, kleur, s.k.)

Joe Telenko is taxichauffeur in New York City en maakt de uitwassen van de gewelddadige samenleving van dichtbij mee. Hij heeft het aan zijn hart en is getrouwd met Martha, een kreng van jewelste. De invalide Martha doet niets anders dan kankeren tegen haar echtgenoot. Als Joe ziet hoe Arthur, zijn vriend en arts, helemaal is opgefleurd na de dood van diens vrouw, neemt de chauffeur een besluit: hij gaat Martha vermoorden.

Met dit gegeven lijkt scenarist **Tome** (pseudoniem van **Philippe Vandevelde**, bekend van *Soda* en *Robbedoes*) een boeiend uitgangspunt te presenteren voor een spannend drieluik. In de praktijk valt dat echter tegen. Al in het eerste deel van de trilogie *Hard tegen hard* wordt duidelijk waar het verhaal wringt: Joe kan zelf geen moord plegen en faalt tot twee keer toe. Dat belooft voor de komende twee delen nog veel meer mislukte pogingen. Voor **Woody Allen** zou dit script een goudmijn zijn geweest, maar Tome wil geen humor bedrijven. *Hard tegen hard* is bloedserieus bedoeld. Het is de vraag of de lezer daar helemaal in mee kan gaan. De sombere taxichauffeur Joe is al evenzeer een karikatuur als zijn kenauvrouw Martha. Als lezer denk je al bij de eerste moordpoging: 'Schiet haar toch gewoon overhoop!' De vrees lijkt gegrond dat Tome's scenario een zachte dood gaat sterven in het tweede deel.

Voor tekenaar **Ralph** (**Meyer**) zou dat jammer zijn, want hij beschikt over een aantrekkelijke realistische tekenstijl. De sombere sfeer van het criminele New York wordt door hem redelijk goed opgewekt

Yendor
STRIPWINKEL
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel: 010 - 433 17 10
Fax: 010 - 411 38 54

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078 6142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht, 078 6310800)

"Dick Bos"
Strip speciaalwinkel & Antiquariaat
In- en verkoop van nieuwe, gebruikte en antiquarische stripverhalen
Junolaan 2
3054 PW Rotterdam-Hillegersberg
Telefoonnr.: 010-4613147

door de pagina's louter met bruintinten in te kleuren. De enige afwijkende kleur is geel, gereserveerd voor Joe's taxi, Martha's rolstoel en de dagboekpagina's die dienst doen als gedachtenkaders. Tekentechnisch is *Hard tegen hard* zeker een kwaliteitsproduct, maar qua verhaal schiet het te kort. Scenarist Tome heeft een kans gemist en het slachtoffer moet nu nog twee albums mee.

JM

**

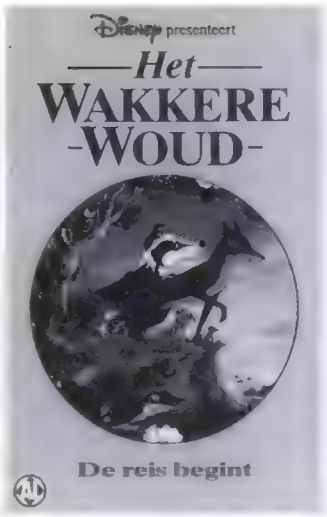

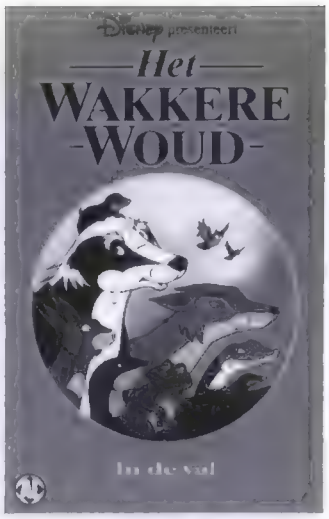

VIDEO

Het wakkere woud 1: De reis begint

Het wakkere woud 2: In de val

Buena Vista 1997
Bestelnummer 3700816 (deel 1)
Bestelnummer 3677716 (deel 2)
Prijs ƒ19,95 / Bfr399
(±70 minuten, Alle leeftijden)

Het wakkere woud is de Nederlandse versie van de animatiereeks *The animals of Farthing Wood*, een Europese coproductie uit 1992 van diverse omroepen zoals de BBC, de NOS en de WDR. *Het wakkere woud* – gebaseerd op een origineel gegeven van schrijver **Colin Dann** - vertelt het verhaal van een groep bosbewoners die op de vlucht slaat voor de mens en op zoek gaat naar een nieuw thuisland. Dit uitgangspunt is niet bepaald origineel te noemen en was voor vele tekenfilmmakers al aanleiding om een film of tv-serie te maken (bij voorbeeld *Watership Down*, *Animal Farm*, *The Land Before Time* of de Japanse reeks *De dieren van het groene woud*). Ook technisch gezien is *Het wakkere woud* geen opwindende kijkervaring: de doorgaans lage budgetten voor geanimeerde tv-reeksen als deze resulteren in houterige animatie en eenvoudige achtergronden, waardoor deze reeks de vergelijking met bovenstaande projecten nauwelijks kan doorstaan. *Het wakkere woud* onderscheidt zich in de dagelijkse tv-tekenfilmpulp door een laag verteltempo en een rustige sfeer, en de degelijke nasynchronisatie door Meta Sound maken deze reeks vooral interessant voor een tamelijk jonge doelgroep (tot ongeveer 8 jaar). Je kunt je overigens afvragen wat het nut is om een dergelijke televisiereeks op video uit te brengen, vooral omdat diverse omroepen deze reeks nog regelmatig herhalen. Opmerkelijk is verder, dat de video vergezeld gaat van het label 'Disney presenteert' terwijl Disney met de productie van *Het wakkere woud* niets te maken had. Dergelijke labels misleiden de consument ('Van Disney, dus goed!') maar is niets meer dan een marketingtrucje. Disney 'koopt' het gebruiksrecht van een serie of film voor de eigen video- en televisiemarkt: zo kan het gebeuren dat films van concurrerende filmmaatschappijen (zoals *Ferngully: The Last Rainforest* van 20th Century Fox) in Amerika op The Disney Channel als Disney-product aangeprezen worden. Ook de Nederlandse jeugdfilm *In naam der koningin* – geproduceerd door First Floor Features - werd op video ineens omgedoopt in een 'Disney-film'. Een valkuil dus voor de onwetende consument die denkt een Disney-product te kopen. En als het een reeks betreft die op geen enkel vlak het Disney-kwaliteitsniveau haalt: uiteindelijk een valkuil voor Disney zelf.

PvC

**

STRIP SCHRIFT

VERZAMELBAND

Door technische oorzaken hebben we wat vertraging opgelopen, maar binnenkort is het dan eindelijk zover!
Begin april is de Stripschrift-verzamelband in een beperkte oplage beschikbaar (in onze nieuwe moderne huisstijl).
Met behulp van het katernspeldensysteem kunnen per band twee complete Stripschrift-jaargangen zonder beschadiging worden opgeborgen!
De band is volledig voorzien van afwasbaar kunststof en op de rug zit een transparant venster voor jaartallenaanduiding.

Wanneer u in het bezit wenst te komen van één of meer van de Stripschrift-verzamelbanden, stort dan zo spoedig mogelijk ƒ 19,95 (inclusief porto- en verpakkingskosten) of een veelvoud van dit bedrag op girorekening 209948 ten name van Stripschrift, Amsterdam.

Na verschijnen wordt uw bestelling zo spoedig mogelijk verzonden.

EN VERDER...

– ***Adler 7: De rode jungle*** *(Sterne, Lombard). Sterne heeft steeds minder tekst en tekeningen nodig om een gecompliceerd en spannend verhaal te vertellen. Zijn stijl groeit nog steeds waardoor ieder album weer een hoogtepunt is. En de karakters worden met het album boeiender. **** (HW)*

– ***Blueberry 23: Schaduw over Tombstone*** *(Charlier/Giraud, Dargaud). Terwijl Dargaud de albums in deze reeks verkeerd blijft doornummeren, gaat Mike Blueberry door met niksdoen. In het vorige deel zat hij van begin tot eind te pokeren, nu ligt hij het hele album lang te genezen van een schotwond. Bijzonder knap om met dit saaie gegeven toch een spannende western te produceren. *** (JM)*

– ***Collectie Charlie 52: Condor 6: Afspraak in Yu-Moon*** *(Rousseau/Autheman, Dargaud). Kapitein Condor heeft nieuwe hoop om zijn vriend Marius Casanova terug te vinden in China. De geheime dienst dwarsboomt hem, maar erg spannend wordt het nergens. Condor krijgt de goede afloop op een presenteerblad in deze haastklus van gemiddeld acht plaatjes per pagina. ** (JM)*

– ***Fataal rendez-vous*** *(Manara, Galatea). Geen wonder dat Standaard niet op het album wilde zetten dat zij de echte uitgever is; het draait alleen maar om verkrachting en is derhalve geen moment opwindend. * (HW)*

– ***Haagse Harry 2: Niet te wènag!!*** *(Rueb, Kap Nâh!!). Marnix Rueb geeft zijn Haagse Harry-grappen voortaan maar zelf uit. Dat legt hem geen windeieren. Ook dit album is, net als het eerste deel,*

*flink verkocht. Lezers krijgen in ieder geval waar voor hun geld: het Haagse accent vereist 'hagtop' lezen, waardoor je drie keer zo lang over dit stripalbum doet dan normaal. *** (RS)*

– ***Hans 9: De prinses van Ultis*** *(Duchâteau/Kas, Lombard). Oppervlakkig bekeken een leuk hap-slik-weg-verhaaltje, maar bij nadere bestudering blijken tekst noch tekeningen de toets der kritiek te kunnen doorstaan. Beide rammelen aan alle kanten. * (HW)*

– ***HK 6: Anton*** *(Trantkat/Morvan/Color Twins, Arboris). De gewelddadige en seksuele actie spettert van de pagina's af in deze spectaculair getekende Franse manga. Een samenvatting voorin suggereert een spannende sf-spionagereeks, maar daar is in dit deel niks van te merken. * (JM)*

– ***Kogaratsu 7: De andere kant van de hemel*** *(Bosse/Michetz, Dupuis). De auteurs bewijzen dat geweld een zweem van esthetische verantwoording kan hebben. Er vallen tientallen lijken op een besneeuwde berg zonder dat het goedkoop vermaak wordt. ** (HW)*

– ***Lanfeust van Troy 4: De paladijn van Eckmül*** *(Arleston/Tarquin, Arboris). Om zijn magische krachten te vervolmaken heeft de jonge Lanfeust een ridderlijk zwaard nodig. Samen met een gespierde trol, een oude wijze en twee lekkere wijven begint hij een queeste. Fantasy met een humoristische knipoog, een geslaagde combinatie. *** (TB)*

– ***De meesters van de gerst 6: Jay, 1973*** *(Van Hamme/Vallès, Glénat). Een romantisch verhaal over list, bedrog en liefde in een Belgische bierbrouwerij die in de vijandige belangstelling staat van een concurrerende multinational. *** (HW)*

– ***De Mini-mensjes 34: Van harte, mama!*** *(Seron, Dupuis). Dankzij een geïmplanteerde chip wordt hoofdpersoon De Vries door de hertog van Giergaard gedwongen een tank te stelen en zijn eigen moeder (op moederdag!) te ontvoeren naar een oerwoud vol dino's. Een naïef en vergezocht verhaal, maar toch ook best vermakelijk. ** (JM)*

– ***Het narrenschip 3: Turbulenties*** *(Turf, Geknipt Papier). Turf is een beperkt verteller en een middelmatig tekenaar. Desondanks weet hij één en ander handig te verhullen door stijlwisselingen, overdreven inkleuring en het beklemtonen van aardige scènes. Het resultaat is daardoor toch nog aardig. Bovendien beschikt Turf over een buitengewoon rijke fantasie. ** (HW)*

– ***Rattekopje 5: Maak je niet druk, papa!*** *(Mittei, Marsu). Hoewel de naam van geestelijk vader François Walthéry nog prominent staat vermeld op de omslag, is Mittei helemaal verantwoordelijk voor scenario en tekeningen. De serie rond een braaf maar plagerig jochie zal peuters en jonge ouders misschien wel kunnen bekoren maar maakt op lezers die niet tot de doelgroep behoren een katterige indruk. ** (TB)*

– ***Sammy 34: Mae West*** *(Cauvin/Jean-Pol, Dupuis). Sammy en Jack krijgen de opdracht filmster Mae West te beschermen tegen jaloerse fans die het op haar leven gemunt hebben. Een eindeloze reeks mislukte aanslagen is het gevolg. Als de volhardende lezer eindelijk bij de clou aanbelandt, blijkt die een volstrekte gotspe te zijn. Het tekenwerk van Jean-Pol die een paar albums terug de plaats van Berck innam, is alleszins verteerbaar maar het scenario van veteraan Cauvin is onder de maat. * (TB)*

– ***Sarah Spits 13: De schat in de kreek*** *(Wasterlain, Dupuis). Een groep jonge reddingsduikers ontdekt een ondergrondse grot met prehistorische wandtekeningen, maar wordt bedreigd door enkele gewetenloze schatzoekers. Dit goed gedocumenteerde avontuur kent geen zwakke momenten. Vakwerk. *** (JM)*

– ***Semio 2: Ithycene*** *(Mouclier/Contremarche, Arboris). Fantasyreeks die bevolkt wordt door oerossen en gehoornde mensen. Grafisch komt deze fictieve wereld uitstekend uit de verf, maar de lezer moet een oppervlakkig verhaal op de koop toe nemen. ** (JM)*

VIDEOBALLOON
STRIPAUTEURS OP VIDEO
DEEL 2 IS UIT!
59,95

Na de prachtige video over De Wiroja's is het leven van Martin Lodewijk vastgelegd op Videoballoon 2! Met unieke beelden van het tekenen van Agent 327 en gesprekken met veel collega's, zoals Don Lawrence, Dino Attanasio, Jan Kruis, Dick Matana, Daan Jippes, Eric Heuvel en Frits v.d. Heide.
Koop deze video's in de stripwinkel of door het overmaken van ƒ 59,95 per stuk of ƒ 99,- samen op girorekening 464.79.95 t.n.v. Crawfurd, Culemborg. Drie uur video voor de liefhebber die er maar niet genoeg van kan krijgen!
In voorbereiding: Deel 3, Don Lawrence en Deel 4, Jacques Martin!
Het laatste nieuws binnenkort op internet: www/crawfurd.com.

– ***Thorgal 23: De kooi*** *(Van Hamme/Rosinski, Lombard). Thorgal ziet zijn familie eindelijk weer terug. Alleen Aaricia doet moeilijk. Zij twijfelt aan zijn eerlijke bedoelingen en sluit hem op in een kooi. Maar alles komt goed zodat de lezer verzekerd is van nog meer Thorgal-avonturen. Maar of die daar zo gelukkig mee moet zijn. De serie is duidelijk over het hoogtepunt heen. * (RS)*

– ***Trent 6: Land zonder zon*** *(Rodolphe/Léo, Dargaud). In het duister van een poolwinter raakt Mounty Trent betrokken bij een tragische familiegeschiedenis. Deze serie behoort tot de allerbeste westerns. Niet wegens de spetterende actie – want die ontbreekt nagenoeg helemaal – maar vanwege de ingetogen scenario's vol menselijk drama. *** (TB)*

– ***Tyndall 3: Het compendium*** *(Van Peborgh/Broeders, Arboris). Een compendium is een samenvattend handboek waarin de hoofdlijnen van een wetenschap zijn vastgelegd. Naar hoofdlijnen is het in dit album naarstig zoeken. De auteurs hebben gaandeweg teveel hooi op hun vork genomen. Fantasy, horror, historie, suspense en actie lopen elkaar danig in de weg. Als de beeldregie dan ook nog eens knap onrustig is, raakt de lezer het spoor helemaal bijster. ** (TB)*

– ***De waters van Dodemaan 8: De dood van Niklaas*** *(Cothias/Adamov, Glénat). In een verhaal dat draait om de kracht van de verbeelding laat Adamov zien als geen ander die kracht te beheersen. *** (HW)*

– ***De wind der goden 12: Het tweegevecht*** *(Cothias/Gioux, Glénat). Tchen Qin vertrekt van het Mongoolse hof om op een omslachtige manier zijn aartsrivaal om zeep te brengen. Een matig verhaal dat is uitgevoerd in een fabelachtig mooie tekenstijl. ** (HW)*

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

****	grote klasse!
***	goed
**	redelijk
*	slecht
o	abominabel

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel
BLUNDER
Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
Tel. & Fax: 030 / 2 311 461

Casterman wil met Big Balloon samenwerken

Onlangs circuleerde het gerucht dat uitgeverij VNU zijn aandeel in Big Balloon aan Casterman wil verkopen. VNU heeft een meerderheidsaandeel van 51 procent; het andere deel is in handen van het management van Big Balloon. **Cees de Groot**, directeur Big Balloon, ontkent dit gerucht echter. Wel zegt hij dat Casterman en Big Balloon met elkaar in gesprek zijn over een mogelijke samenwerking in Nederland. Beide partijen, die zowel strips als kinderboeken uitgeven, zouden hierdoor een sterkere marktpositie kunnen innemen. 'Maar', zo zegt De Groot, 'onze gesprekken zijn nog heel prematuur. Niets staat vast. De komende tijd praten we verder over de invulling van een eventuele samenwerking.' Het lanceren van een nieuw stripblad voor volwassenen zou één van de eerste gezamenlijke acties kunnen zijn. Casterman had namelijk kort geleden nog plannen om een nieuwe Nederlandse versie van *(A suivre)* uit te brengen. Hoewel dit blad inmiddels ter ziele is, zou met hulp van Big Balloon alsnog een poging gewaagd kunnen worden. Maar zo'n initiatief lijkt De Groot 'buitengewoon onwaarschijnlijk, omdat wij dat niet ambiëren'.

Casterman ontwikkelt momenteel een strategie waarmee de uitgeverij internationaal verder wil groeien. De uitgeverij boekt voornamelijk succes op de Franstalige markt en zoekt naar manieren om zijn positie in anderstalige sectoren te versterken. Samenwerking met andere uitgeverijen zou zo'n manier kunnen zijn. Commercieel directeur **Jean-François Coremans** wil overigens de plannen en het gesprek met Big Balloon ontkennen noch bevestigen.

RS

Casanova in het Spiegelkwartier

Het Amsterdam Spiegelkwartier nabij het Rijksmuseum kent talloze kunst- en antiekwinkels. Om zichzelf in het zonnetje te zetten houdt de lokale winkeliersvereniging jaarlijks een open huis. Afgelopen december stond deze in het teken van beeldverhaal. Om het geheel luister bij te zetten, gaf de winkeliersvereniging, onder voorzitterschap van juwelier **Rudolph Schat**, aan **Hanco Kolk** de opdracht een strip te maken over het Spiegelkwartier. 'Ik kreeg helemaal de vrije hand', zegt Kolk, 'één van de weinige beperkingen was dat het binnen een maand af moest zijn. Mijn agent, Comic House, maakte dat mogelijk door een hele productielijn op te zetten met twee

inkters en een inkleurder.'

De strip van Hanco Kolk telt zesendertig pagina's en wordt voorafgegaan door een rijk geïllustreerde geschiedenis van het Spiegelkwartier. Titel van het album is *Casanova's parfum. Bob Dof in het Spiegelkwartier* (ISBN 90-804-0231-1 gebonden, ISBN 90-804-0232-X ingenaaid). Hoofdfiguur in de strip is Bob Dof. In geldnood probeert hij bij de talloze kunsthandelaren in de buurt een oud schilderij te verkopen.

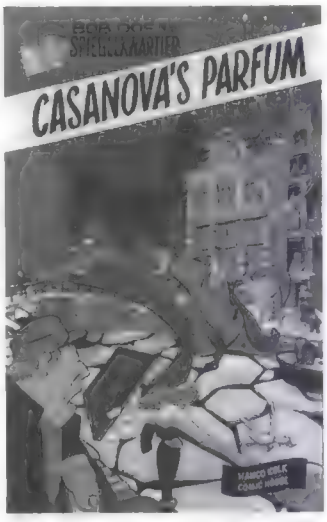

Vanuit een ver verleden helpt Casanova hem daar een handje bij. Casanova heeft in zijn tijd ook werkelijk in het Spiegelkwartier vertoefd. 'Casanova heb ik al vaker getekend', licht Kolk toe. 'Bob Dof daarentegen is een fictief persoon. Hij is een echte sul, ik heb met ook zo'n sullig mogelijke naam gegeven. Want met het heden moet je toch wat voorzichtiger zijn dan met het verleden. Het verleden kun je veel sterker karikaturiseren. Dat geldt ook voor de decors. Bij het tekenen van Amsterdamse gebouwen in 1760, de tijd dat Casanova er was, kun je je wat meer vrijheden veroorloven dan bij hedendaagse gevels. Toch was in dit geval echt veel meer sprake van vrij werk dan bij de meeste reclameopdrachten. De winkelpuien moesten natuurlijk correct zijn maar ik mocht niet laten zien welke winkel erin gevestigd was. Want dat zou wel eens scheve ogen kunnen geven bij andere winkeliers.'

Een ander historisch detail in het album is dat het schilderij waarmee Bob Dof op de proppen komt ook echt bestaat. 'Het is een *portret van een jonge vrouw* van **Frans van der Mijn**, een achttiende-eeuwse schilder', aldus Kolk. 'Het hangt in het Rijksmuseum. In de tweede druk van het boek is een afbeelding ervan opgenomen'.

Info: Vereniging Spiegelkwartier Amsterdam, Postbus 15518, 1001 NA Amsterdam, *www.spiegelkwartier.nl*.

TB

Bond tegen Humor

Sinds de Turnhoutse Stripgidsdagen van medio december 1997 bestaat de Bond tegen Humor. Deze bond is een initiatief van de redactie van het blad *De bedenkelijk kijkende grondeekhoorn*. Bond en blad komen voort uit de absurde geesten van Antwerpenaar **Gummbah** en de Tilburgers **Jeroen de Leijer**, **Ivory Lee** en **Steppie Lloyd Trumpstein**. Het motto van de Bond tegen Humor luidt: 'Omdat er al genoeg gelachen wordt'.

'Het gaat best goed met onze bond', laat Gummbah vanuit Antwerpen weten. 'We hebben stickers, posters, folders en uniformen. Uitgeverij De Harmonie brengt binnenkort een manifest van de Bond uit. *Het Parool*, *Trouw*, *De Limburger*, Talk Radio, Radio Rijnmond en Radio 3 hebben al aandacht aan ons besteed.' De aandacht werd vooral getrokken door een incident in Antwerpen. Tijdens een kunstmanifestatie had de Bond tegen Humor een kraampje ingericht. Aanvankelijk werden Gummbah en zijn kornuiten genegeerd door het kunstminnende publiek. 'Het waren allemaal snobs, met van die petten en pijpen', vertelt Gummbah. 'Op een gegeven moment kwam er een vervelende man die bier over onze posters ging gooien. Eerst duwde Ivory Lee hem weg, maar de man kwam terug. Opnieuw gooide hij bier over ons dure promotiemateriaal. Ik heb hem toen een klap in zijn gezicht gegeven en daar was hij blijkbaar erg van onder de indruk.'

Ondanks alle bondsactiviteiten blijft *De bedenkelijk kijkende grondeekhoorn* gewoon bestaan. Het zesde nummer is inmiddels verschenen. Wie op zoek is naar alle voorgaande vijf nummers, zal er één niet kunnen vinden. 'We hebben een telfout gemaakt.

Maar dat bevalt ons eigenlijk wel, want ook in de reeks *Guust Flater* zat een album dat niet bestond.' Met *De grondeekhoorn* verdienen de vier auteurs niets. 'We doen het omdat we het leuk vinden. We kunnen er het tekenwerk in kwijt dat overal buiten valt, dat nergens geplaatst wordt. Tot nu toe kopen zo'n vierhonderd mensen ons blad. Graag zien we dat dat meer wordt. In de toekomst komen we daarom met *Het bedenkelijkste*.' Dat zal een bloemlezing uit de voorgaande nummers zijn, waarmee een groter publiek kan worden bereikt.

Voorlopig blijft de Bond tegen Humor even belangrijk voor Gummbah en zijn collega's als *De grondeekhoorn*. Is dat niet moeilijk voor tekenaars die

toch hun geld moeten verdienen met humor? 'De Bond is sterker dan onszelf. Wij kampen alle vier met het probleem van schizofreniteit.' Wie de Bond tegen Humor wil steunen, kan donaties kwijt op giro 6701871.

JM

Kresse

En toen was er nog maar één. De Kressekring, opgericht in 1990, nog tijdens het leven van *Hans Kresse*, heeft het bijltje erbij neergegooid. Of liever: de taken overgedragen aan de Stichting Hans G. Kresse. Kringvoorzitter **Hans Matla** vond het een beetje veel van het goede dat er twee

stichtingen bezig waren met nagenoeg dezelfde doelen en besloot daarom te stoppen. Bovendien lukte het Matla ook al enige tijd niet meer zijn veelgeprezen blad *Viking* uit te brengen. De redactie was uiteengevallen en nieuwe krachten dienden zich niet aan. De Stichting, die sinds april 1995, drie jaar na Kresses dood, gerund wordt door zijn drie kinderen **Eric**, **Anka** en **Ingrid**, neemt nu eigenlijk de hele Kring over, inclusief banksaldo, archief en originele tekeningen die Matla nog had liggen. In zijn laatste brief wenst Matla 'de Stichting Hans G. Kresse een langdurig en vruchtbaar bestaan toe en wij vertrouwen erop dat het erfgoed van Kresse bij zijn kinderen in goede handen is'. De drie kinderen Kresse hebben het bestuursvoorzitterschap van de Stichting overgedragen aan **Ruud Franken**, die het desgevraagd ook 'vanzelfsprekend' zegt te vinden dat twee stichtingen wat veel van het goede was. De Stichting heeft het uiteindelijke doel een soort 'Kressemuseum' beginnen. Daarvoor brengt men zoveel mogelijk origineel materiaal van de schepper van *Eric de Noorman* bijeen. De Stichting verwelkomt nog nieuwe donateurs (giro 7319378). Of en hoe het verder gaat met *Viking* is nog even afwachten. Wel belooft de Stichting 'een heel pakket aan uitgaven'. Zo verscheen onlangs al de eerste Friese Eric (*Erik de Noarman: It spoar fan it swurd*).

PB

Gaan waar de woorden gaan

Wie denkt dat een bezoekje aan Den Haag – momenteel de grootste bouwput van Nederland – niet de moeite waard is, zit er deerlijk naast. Het Letterkundig Museum is namelijk de reis naar de hofstad meer dan waard.

Enkele jaren geleden was dat wel anders. Het LM was een van de meest stoffige musea in de omtrek waar veel Tachtigers in vitrines lagen, maar waar absoluut niets te beleven viel. Daar besloot men wat aan te doen en die facelift is nu voltooid. Allereerst werd er op de eerste etage een kinderboekenmuseum ingericht. Op deze afdeling zijn – uiteraard – heel veel kinderboeken te vinden en het grote voordeel daarvan is, dat ze door hun vele illustraties heel kleurrijk zijn. Naast vele, vele boeken hangen er dan ook honderden originele illustraties aan de muur. Dat illustratie en strip heel dicht bij elkaar liggen blijkt wel uit de namen van veel van de tentoongestelde tekenaars. Naast typische illustrators als **Fiep Westendorp** en **Rien Poortvliet** valt er ook schitterend illustratiewerk te bewonderen van duotalenten als **Hans Kresse** (prachtige full-colour illustraties), **Co Loerakker** (*Van nul tot nu*) en **Jean Dulieu** (diverse schetsen, stripstroken en aquarellen).

Daarnaast liggen er ook veel brieven en manuscripten van schrijvers, zoals dat van **Fulco van Kievit**, en hangen er klassieke illustraties uit *Afkes's tiental* (van **Isings**), *Dik Trom* (van **Braakensiek**) en *Kruimeltje* (van **Pol Dom**).

Onlangs werd de tweede fase afgerond, namelijk de afdeling literatuur die zich op de begane grond bevind. Wat eens een ingeslapen rij vitrines was, is nu een dynamische tentoonstelling geworden die aantoont dat ook literatuur leuk kan zijn om naar te kijken. Naast de onvermijdelijke eerste drukken en manuscripten is er ook een omvangrijke collectie parafernalia te zien. Zo liggen er een haarlok en de deurbel van **Multatuli**, de kroontjespennen waar **Gerard Reve** *De avonden* mee schreef en is de beroemde stofzuiger van **Simon Vestdijk** te bewonderen. Daarnaast is er veel aandacht besteed aan interactieve elementen en zijn overal beeld- en geluidsfragmenten verwerkt. Zo zijn er fragmenten te zien uit de verfilming van *Max Havelaar*, fragmenten uit interviews met Reve en de kostelijke sketch waarin de Vieze Man (**Kees van Kooten**) **Simon Carmiggelt** een doktersromannetje wil laten signeren. (Zelfs de stofzuiger van Vestdijk is te beluisteren!)

De tentoonstelling, die *Gaan waar de woorden gaan* is gedoopt, is chronologisch ingericht en begint bij achttiende-eeuwse schrijvers als **Jacob Campo Weyerman** en **Hyronimus van Alphen** (Jantje zag eens pruimen hangen ...). Er is na de opening van deze nieuwe permanente tentoonstelling nogal wat commotie ontstaan over de herindeling van de tentoongestelde schrijvers. Een aantal van hen die in de nieuwe expositie niet langer ligt uitgestald, was zwaar gebelgd. Een schrijver die echter royaal aan bod komt en daarmee zijn definitieve erkenning als literator heeft gekregen, is **Marten Toonder**. Aan hem is een hele hoek besteed die het bekijken meer dan waard is. Zo wordt aan de hand van de eerste zes stroken van het Bommelverhaal *Het vergeetboekje* getoond hoe die afleveringen tot stand zijn gekomen. Achtereenvolgens hangen er de door Toonder uitgetypte en handgecorrigeerde teksten, de aanwijzingen voor de tekeningen, de originele tekeningen en de krantenknipsels. Verder liggen er in een vitrine enkele aanzetten voor gedichten van de Markies, een schets van de tekening die het omslag sierde van *Stripschrifts* Toonderspecial en staan ook Toonders pot met penselen – waarmee menige Bommelstrook zijn getekend – in de vitrine. Als afsluiter hangt er het portret dat **Silvia Willink** van Toonder heeft geschilderd.

Het NLM is gevestigd aan het Prins Willem-Alexanderhof 5 in Den Haag (pal achter het Centraal Station, ingang bij de Koninklijke Bibliotheek). Het museum is geopend van dinsdag tot en met vrijdag van 10-17 uur, weekend- en feestdagen van 12-17 uur.

RvdN

Joosts Kookboek

Dat alle Bommelverhalen en -boekjes tot in het oneindige herdrukt kunnen worden blijkt maar weer eens nu het door Joost samengestelde kookboek *Gastromisch Bommelboek* uit 1980 opnieuw is verschenen als *De keuken op Slot Bommelstein*. **Marten Toonder** is in naam de auteur, maar of de recepten daadwerkelijk van zijn hand komen is te betwijfelen, want op de cover staan **Peter Abel**, **Johannes van Dam**, **Hubrecht Duijker** en **Marianne Stuit** als medewerkers vermeld. Bommelliefhebbers zullen dit boek dat

door De Bezige Bij is heruitgegeven waarschijnlijk al jaren in huis hebben. Nu is de kans aan gewone smikkelkonten om een Bommelboek in huis te halen. Tenminste, als zij van plan zijn om ooit nog eens een Wal Rus Danish Blue Kabeljauwschotel of een Wildzwijnsbout klaar te maken ...

(ISBN 90-234-37527. Prijs *f*39,50 / Bfr.790)

HW

Beelden Piet Pelle en Bommel

Stripschrift heeft al een aantal malen aandacht besteed aan de twee nieuwe stripbeelden die Nederland sinds vorig jaar rijk is. Maar getoond hebben we ze nog niet, vandaar dat we deze omissie nu willen goedmaken.

Het beeldje van Piet Pelle staat op de hoek Wilhelminaweg/Spankerenseweg in Dieren. Dat is op loopafstand van

het Dierense station. De maker is **Ralph Lambertz**. Niet op de foto zijn de drie zitjes, symbolisch voor episodes uit Pelles fietsavonturen: het koebeest, de trein en de rit door het water.
Het nieuwe bronzen beeld van Heer Olivier B. Bommel, gemaakt door **Harr Wiegman**, staat op het Koningin Emmaplein in Den Bommel (gemeente Oostflakkee). Omdat het doel bereikt is heeft het Genootschap Heren van Stand, initiatiefnemer voor de vervanging van het oude beeld door een modernere Bommel, zich inmiddels met een eenvoudige doch voedzame maaltijd opgeheven. Wellicht dat het genootschap nog een keer een kortstondig leven wordt ingeblazen bij passende herdenkingsmanifestaties, meldt voormalig secretaris **J. Kemps**. Hij laat tevens weten dat het oude chamotte-beeld door de gemeente Oostflakkee is geplaatst in de hal van de Openbare basisschool Ollie B.Bommel te Den Bommel. Het zal binnenkort worden gerestaureerd.

RS

Bommel-Steiff

Begin februari presenteerde de Duitse teddyberenfabrikant Steiff op de Neurenbergse speelgoedbeurs het eerste exemplaar van de Bommel-Steiff. Steiff staat al sinds het begin van deze eeuw bekend om hun teddyberen en iedereen zal wel eens van de 'Knopf im Ohr' hebben gehoord die het waarmerk is van een echte Steiffbeer.
Steiffberen worden wereldwijd verzameld en daarom worden er naast de reguliere collectie regelmatig speciale, vaak op een bepaald land toegespitste, beren gemaakt in een beperkte oplage. Nu is dus de keuze van de fabrikant gevallen op een Bommelbeer, die is verschenen in een 'beperkte' oplage van 3.000 genummerde exemplaren. Op zich niet echt een klein aantal, maar naar het schijnt is het overgrote deel van de oplage al op voorhand verkocht aan de Nederlandse Steiff-verzamelaars.
Op zich is het een verademing om eens een kwaliteitsproduct op het gebied van de Bommelmerchandising in handen te hebben, want na de diverse negotie van Hema en de matige tot zelfs lelijke kaarten van Bruna, is de Steiff-Bommel een zegen.
Voor het lijf en het hoofd van deze circa 35 centimeter hoge Bommel zijn verschillende soorten pluche gebruikt en uiteraard heeft hij zijn ruitjesjas aan. Als pose is gekozen voor een peinzend kijkende Bommel en dankzij zijn beweegbare ledematen kan hij zowel zitten als staan. Marten Toonder is zelf uitvoerig betrokken geweest bij het ontwerpen van de Steiff-Bommel en als de beer aanslaat, worden mogelijk nog meer Rommeldammers in deze serie uitgebracht.
Liefhebbers zullen echter nog even moeten wachten. De beer is nu in productie genomen en de eerste exemplaren zullen rond juli in de (gespecialiseerde) speelgoedwinkels liggen. De prijs is niet gering, de winkelprijs zal rond de vierhonderd gulden (±Bfr.8000) liggen, maar daarvoor krijgt u hem wel in een collectorsbox, een soort king-size lucifersdoosje.

NN

Zal 't gaan bij F.C. De Kampioenen?

Zal 't gaan, ja? Zo heet het eerste album van de nieuwe stripserie van Standaard Uitgeverij rond de tv-reeks *F.C. De Kampioenen*. De titel verwijst naar één van de vele bekende uitspraken, die voortdurend in de serie worden gebruikt. Ook andere uitspraken duiken op in de nieuwe reeks waarin De Kampioenen in de meest komische situaties verzeild raken. Kortom, na *Urbanus*, *Wendy van Wanten*, *De familie Backeljau*, *Margriet* en vele andere reeksen, is Vlaanderen weer een nieuwe strip rijker.
Het verhaal gaat over worstenfabrikant Boma die zich niet meer veilig voelt nadat in zijn bedrijf werd ingebroken. Hij huurt beroepssoldaat en trainer Xavier in als nachtwaker. Die maakt er een knoeiboel van en krijgt de bons. De nacht nadien wordt weer ingebroken, waarna Xavier terug in dienst komt. DDT zit intussen achter Boma aan om een achterstallige factuur te betalen. Om te voorkomen dat Xavier tijdens zijn bewakingsdienst in slaap valt, hypnotiseert zijn vrouwtje Carmen hem. De hypnose heeft een raar effect, want de volgende morgen is Boma zijn auto, telefoon, voordeur en Pascales portret kwijt. Meer nog, de geldkas van F.C. De Kampioenen is verdwenen!
Op het beeldverhaal van *Urbanus* na liggen de meeste andere op tv gebaseerde series intussen al in de ramsj bij De Slegte. Een lot dat voorlopig *F.C. De Kampioenen* niet beschoren is. De meningen zijn nochtans verdeeld. Zo komt het uitbrengen van het album volgens insiders veel te laat. Dit tv-merchandiseproduct had er drie jaar eerder moeten zijn.

'Dat vind ik niet,' zegt uitgever **Dirk Willemse**, 'het is een adaptatie van een tv-reeks. De personages zijn slechts enige leefbaarheid toegedicht als je werkt met een goede tekenaar, zoals **Hec Leemans**, die ook een goed scenario kan schrijven. Te vaak werden eerdere tv-strips gemaakt door jonge, onervaren tekenaars, die dit beschouwden als een opdracht, als een klus waarmee vlug geld te verdienen viel. Zo werkt het niet. Deze *F.C. De Kampioenen* kan een volledig eigen leven leiden.'
De tekeningen zijn vrij realistisch. Zo kon Leemans rekenen op veel decorfoto's van de BRTN. De strip staat los van de tv-serie. 'Dat betekent, dat

EEN HEER VAN STAND BIJ...
AKKERMAN
Beren goeD
OLIVIER B. BOMMEL
Steiff is trots op de kreatie van de eerste originele en levensechte Olivier B. Bommel beer. Dit unieke verzamelaars artikel is handgemaakt en volledig beweegbaar. De Olivier B. Bommel beer wordt gemaakt in een gelimiteerde oplage van 3.000 stuks. Elke beer wordt verpakt in een luxe verzameldoos en krijgt een certificaat van echtheid. De Olivier B. Bommel beer is voorzien van een wit oorlabel dat doorlopend genummerd is. Tenslotte is er natuurlijk het beroemde Knopf im Ohr; het onmiskenbare symbool voor echte exclusiviteit.
Ca 38 cm hoog.
Prijs fl. 395,-
MARTEN TOONDER
DE OLIVIER B. BOMMEL BEER KUNT U NU BESTELLEN BIJ:
Akkerman BerengoeD (Steiff-Club Dealer) Passage 13 2511 AB DEN HAAG
tel: +31(0)70-3466831 +31(0)70-3462264 fax: +31(0)3633551

wanneer een acteur op tv verdwijnt, dit niet noodzakelijk hoeft te gebeuren in het stripverhaal. En mocht er een sterk personage bij komen, dan kan worden overwogen om het te integreren in het verhaal,' aldus Leemans. 'De strip is onafhankelijk van hetgeen wij op tv zien. Zelfs al verdwijnt het feuilleton op de buis, dan nog willen wij er mee doorgaan. Wij hebben immers een kwalitatieve verhaallijn," vult Dirk Willemse aan.

De stripuitgever vergelijkt de strip met het *Urbanus*-product. Daar volgt de verhaallijn ook de televisie niet. 'En Urbanus verkoopt nog steeds tussen de 55.000 en 60.000 exemplaren. Daarvan gaan er zelfs 10.000 richting Nederland. Ook van *F.C. De Kampioenen* zijn 50.000 stuks gedrukt. En er wacht al een fikse reservevoorraad.'

'Ik vind de Kampioenen een mooi voorbeeld van een stripsoap. Je kunt er de doorsnee Vlaamse ziel in terugvinden. Daar waar *Kiekeboe* bij voorbeeld eerder vanuit de familiale invalshoek moet worden bezien, met een relatie tussen een baas en zijn werknemers, gaat het hier over relaties binnen een vereniging. De situaties zijn in elke vereniging herkenbaar. Dat we erin geloven bewijst het feit dat het tweede deel – *Mijn gedacht* – al uit is.

Ook het derde verhaal zal worden voorgepubliceerd in de krant *Het Laatste Nieuws*. ' Naar verluidt heeft tekenaar Leemans een contract voor drie jaar. Wat zijn *Bakelandt*-strip betreft, wordt de productiviteit teruggeschroefd tot twee albums per jaar. Knarsetandend horen we enkele lezers al opmerken dat Hec beter zijn verdere energie had gestoken in een nieuwe *Nino* en dat ook de Bakelandts op het zelfde productieniveau mogen doorgaan.

Hoe dan ook, de acteurs vinden het debuutverhaal alvast best gelijkend. Zo zegt **Jacques Vermeire**, alias DDT: 'De figuren zijn zeer herkenbaar. Leuk is dat je hier situaties aantreft, die wij niet kunnen spelen. In een strip kom je de verschrikkelijkste ongelukken tegen of de vreselijkste vechtpartijen. Dat kan niet in de tv-reeks. Zo heeft alles zijn eigen plaats.'

JW

Asterix in Angoulême

Op 21 januari was **Albert Uderzo** in stripstad Angoulême om de mega-expositie in het nationaal stripcentrum een mega-expositie te openen. Meer dan 450 vierkante meter beslaat de tentoonstelling *Asterix in Angoulême*.

In het verleden maakte het stripmuseum zich er nog wel eens makkelijk van af. Je hangt een paar originelen aan de muur en je hebt een expositie. Deze keer zijn de zaken grondiger aangepakt. Natuurlijk ontbreken de originelen niet. Uderzo heeft een selectie uit zijn schetsen, tekeningen en platen uitgeleend. Niet alleen van Asterix, maar ook van zijn andere personages. Daarnaast hebben de inrichters oog gehad voor het historische aspect. Archeologische musea hebben stukken afgestaan die de Romeinse periode illustreren. Ook wordt aandacht besteed aan de gigantische merchandising die rond de Galliër is ontstaan. Uit de talloze objecten hebben de organisatoren de mooiste gekozen. Hoogtepunt is, zo meldt het persbericht, een maquette van Asterix' dorp. Uit de archieven zijn televisiebeelden van Uderzo en **René Goscinny** opgeduikeld. De kinderen tenslotte kunnen zich vermaken met video games rond de kleine Galliër.

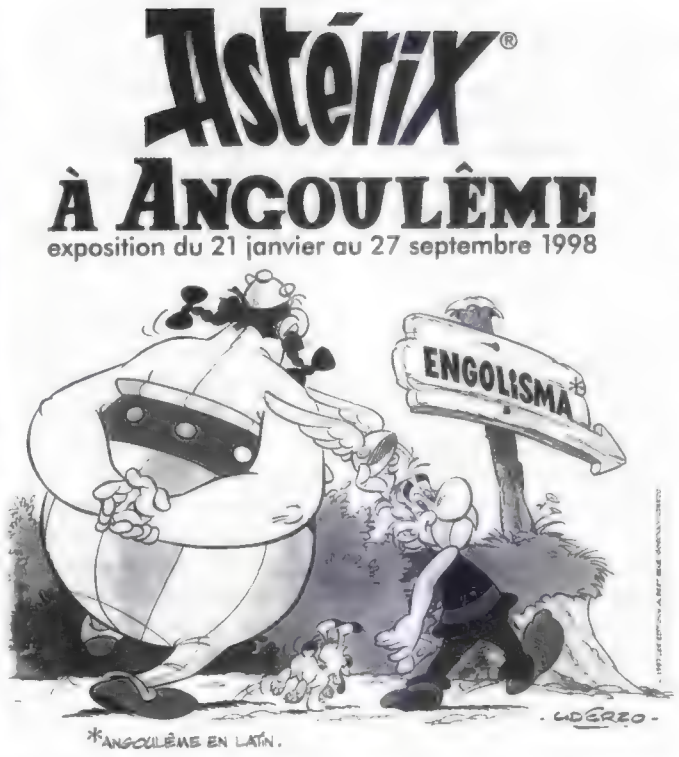

De tentoonstelling is te zien tot 27 september. Voor wie van de zomer toch in de buurt is, loont het zeker de moeite eens een bezoek aan het museum te brengen, al was het alleen maar voor het fraaie museumgebouw.

Centre National de la Bande Dessinée et de l'Image, 121 rue de Bordeaux, 16000 Angoulême, Frankrijk, *www.cnbdi@cnbdi.fr*. Het museum is van dinsdag tot en met vrijdag open van 10-18 uur en op zaterdag en zondag van 14-18 uur.

TB

Suske en Wiskemuseum: nu open!

Het Kindermuseum is meer dan een hommage geworden aan de Brueghel van het Beeldverhaal, wijlen **Willy Vandersteen**. Want de term 'museum' moet hier anders worden geïnterpreteerd dan in zijn traditionele betekenis. Het museum is immers meer dan een uitvergrote strip geworden. Kinderen uit de tweede en derde graad van het basisonderwijs kunnen, tijdens het schooljaar, kennismaken met de techniek en het werk van de tekenaar en zelf in de huid van een striptekenaar kruipen. Ze kunnen hun eigen verzinsels aan het papier toevertrouwen. Terwijl boven hun hoofden het werk in de Studio Vandersteen wordt voortgezet.

Het geheel is zodanig geconcipieerd dat het Suske en Wiske-kindermuseum een overzicht biedt van het werk, het leven en de persoon van Willy Vandersteen. Er zijn twee lijnen ontwikkeld, in horizontale en verticale zin. Zo is chronologisch gewerkt rond de verhalen en verticaal rond de figuren. Voor de reconstructie van zijn werkkamer werden de voorwerpen en het meubilair in bruikleen gegeven door de familie. Om de afbeeldingen te illustreren hebben onder andere musea als Het Vleeshuis en Het Provinciaal Textiel- en Kostuummuseum een belangrijke bijdrage geleverd. De originele platen kreeg men via Standaard Uitgeverij.

We zagen antiquarische beeldjes, een gagpagina van *Snoek*, een originele strippagina met Galaxa uit *De Rode Ridder*, de eerste albums van *Jerom*, de eerste tekeningen uit het scoutsboek *Reinaertgalm*, maquettes en nog veel meer. Ook de interactieve CD-Rom-ruimte met zogenaamde touchsystemen, laat tal van spelmogelijkheden toe. Waarna het jonge grut kan putten uit eigen fantasie in het atelier. Daar is de werktijd beperkt tot één uur, hetgeen in de toekomst zeker verdubbeld moet worden. Een ander minpuntje is de teletijdmachine van Professor Barabas. Waar de kinderen net daarvoor overal mochten experimenteren met de videoschermen, is deze teletijdmachine voorzien van vaste, fragile hendels, die verder geen functie hebben, dan uit te nodigen om binnen de kortste keren stuk te worden gemaakt. Over de zogenaamde Barabastoren maken we ons de bedenking dat de oppervlakteruimte best iets groter had mogen uitvallen, waardoor je een mooie plek zou hebben gehad voor bij voorbeeld verbale expressie.

Hoe dan ook, het museum mag gezien worden. In deze villa woonde en werkte Vandersteen 26 jaar lang. Zijn geest hangt er nog. Dat vindt ook zijn oudste dochter Hélène, die er vaak op vakantie kwam. 'Elk weekend kwam ik naar hier, want mijn jongste zussen woonden nog thuis. Ook de kleinkinderen kwamen naar 'bompa'. Al was mijn vader niet zo'n echte kindervriend. Hij werd te fel opgeslorpt door zijn geesteskinderen Suske en Wiske. Alhoewel mijn vader ons graag zag, trok hij zich liever terug om de inspiratie vast te houden voor zijn verhalen.' Volgens Hélène vond Vandersteen zich geen grote tekenaar. 'Het was zijn manier om hetgeen hij niet in taal kon uitdrukken mee te delen. Eigenlijk was mijn vader een geboren verteller. Zijn eigenlijke vak was beeldhouwer. Dat werd hij onder dwang van zijn vader. Hij oefende het dan ook nooit uit. Vader ging liever aquarelleren. Toen al maakte hij eigenlijk altijd al 'plaatjes'.'

De Vandersteens zijn blij dat het bureau bewaard is gebleven. 'Ik zou er moeilijk afscheid van kunnen nemen. Het is ook moeilijk om het museum nu los te zien van de sfeer van zijn huis. Ik weet dat vader er van droomde om een museum uit te bouwen. Hij had plannen, maar hij zou zich waarschijnlijk nooit hebben voorgesteld dat het in zijn huis kwam.'

Hélène Vandersteen is vooral blij dat de reeks is voortgezet. '**Paul Geerts** is een heus familiestuk. Hij zet het werk verder op zijn manier. Hij was ook de grote stuwkracht achter het museum. Paul heeft een ander temperament dan mijn vader. Hij bezigt een andere humor, is minder sarcastisch. Vader voelde zich ook nooit op zijn gemak tussen de mensen. Met belangstelling wist hij niet om te gaan.' Tal van scholen uit het Kalmthoutse draaiden al proef in het museum.

'Onze kleinkinderen lopen hier ook school. Ze kennen 'bompa' nog vaag van vroeger. Naar het schijnt zou er

eentje tussenzitten die zou kunnen tekenen.
We hopen het althans.' Het zou inderdaad leuk zijn, mocht er ooit een Vandersteen Jr. op de cover prijken.
Info: (+32)(0)3-6666485.

JW

Waf!

Een prentenboek dat zijn uiterste best doet om de lezer ervan te overtuigen dat het geen boek maar een hond is. In *Maak me open ... Ik ben een hond* van **Art Spiegelman** (uitgeverij Gottmer, *f*24.90 / Bfr.498) wordt alles in het werk gesteld om die surrealistische omkeringstruc overtuigend gestalte te geven: aaibare schutbladen, een kwispelend papieren staartje en zelfs een in de rug gebonden lijn waaraan het boek

kan worden uitgelaten. Alleen het blaffen zal de lezer zelf moeten doen. De flaptekst vermeldt dat dit Spiegelmans 'eerste boek voor kinderen is'. De suggestie dat er meer zullen volgen klinkt veelbelovend.

PvO

Bits in Delft?

Op paasmaandag 13 april wordt voor de tiende keer de Delftse stripdag gehouden. Het wordt een bijzondere beurs deze keer. Niet alleen om de ruilbeurs met 300 meter tafels, de exposities, de aanwezigheid van **Marnix Rueb** en **Robert van der Kroft**, de stripquiz en de veiling, maar vooral om de uitreiking van de Gouden Balloon. Dit jaar mag onze eigen kritische columnist **Ben Bits** hem in ontvangst nemen. Stripschapvoorzitter **Jaap van Oostveen** zal de prijs uitreiken. Van alle pogingen om Bits uit de tent te lokken en zijn ware identiteit te achterhalen is dit wellicht de meest geraffineerde van de afgelopen tien jaar. Of Bits zal happen was bij het ter perse gaan van dit nummer nog niet bekend.
De tiende Delftse Stripdag begint om 10 uur in Delftstede, een complex aan de Phoenixstraat 66. De toegangsprijs is *f*6 (±Bfr.120) voor volwassenen en de helft daarvan voor kinderen. De Gouden Balloon wordt om 16.30 uur uitgereikt. Info: (+31)(0)15-2135571.

HW

Strips op het internet

De informatie over strips op het internet is groeiende. Om het overzichtelijk te houden heeft Stichting Beeldverhaal Nederland (SBN) zich sinds februari aangesloten bij een overkoepelend internetadres van waaruit verschillende 'stripsites' bezocht kunnen worden. Via het adres *www.stripnet.nl* kan toegang worden verkregen tot de eigen SBN-site *The Comic Space*, maar ook tot de pagina's van de Comic Strip-shop, *Universal Comics Magazine* en *Zozolala*. Het is de bedoeling dat nog veel meer stripsites zich aan het Stripnet liëren.
Los van het Stripnet functioneert de stripsite van het Vlaamse dagblad *De Morgen*, die de bezielende naam *D-Raaaw!?!* draagt. Verantwoordelijk voor deze pagina zijn **Jan Bex** en **Christof Rutten**. Met name op het gebied van recensies is hun website een handig archief. Iedere boekbespreking bevat links naar illustraties uit het desbetreffende album, ter aanvulling aan het betoog van de recensent. Een leuke aanvulling zijn de lijstjes van Vlaamse stripjournalisten met de beste albums van 1997. In de totaallijst staat *Horizon* van **Lian Ong** fier bovenaan. Het adres van *D-Raaaw!?!* is *www.surf-inn.be/draaaw/default.html*.
Voor stripliefhebbers is er nog veel meer te beleven op het net. Zo heeft de Marten Toonder Verzamelaarsclub (MTVC) een eigen pagina: *www.xs4all.nl/~mtvc/index.htm*. Bezoekers kunnen er informatie inwinnen over de activiteiten van de club, en een lidmaatschap afsluiten kan natuurlijk ook via deze digitale weg. Uiteraard hebben ook stripwinkels het internet ontdekt. Strip- en Tijdschriftenhandel Noord uit Rotterdam heeft al een eigen site voor potentiële stripkopers: *www.striphandelnoord.com*. Niet-commercieel is de homepage van **Louis Ronald de Klerk** (*www.xs4all.nl/~ronaldk*), die informatie aanbiedt over lp- en cd-hoezen die zijn ontworpen door striptekenaars. Hij besteedt aandacht aan hoezen van **Bilal**, **Swarte**, **McKean**, **Pontiac**, **Vandersteen**, **Hergé** en vele anderen. De pagina van De Klerk is bereikbaar via ... het Stripnet.

JM

Journalisten kleunen mis

Filmrecensent **Peter van Bueren** schoot op 12 februari een enorme bok in *de Volkskrant* met zijn recensie van **Don Bluths** nieuwste animatiefilm *Anastasia*. De tekenfilm gaat over de jongste dochter van de laatstlevende Tsaar die de Russische Revolutie overleeft. Van Bueren dacht met een **Disney**-film van doen te hebben en hij was niet bijster positief in zijn eindoordeel. 'Ze verzinnen het bij Disney waar je bij zit. En dekken zich in door te vermelden dat sommige karakters weliswaar ontleend zijn aan historische figuren, maar dat de rest allemaal zelf bedacht is. Alles dient voor het bekende werk met veel technisch vernuft en zoetigheid, met af en toe een liedje.'
Niet Disney, maar 20th Century Fox is de productiemaatschappij achter *Anastasia*. Van Bueren maakte niet alleen een grote blunder, maar liet ook de kans voorbij gaan om inhoudelijk in te gaan op de ontwikkelingen in de animatiesector. Disney ondervindt namelijk steeds meer concurrentie van filmstudio's als 20th Century Fox en Warner Brothers.
De Volkskrant deed alsof zijn neus bloedde en rectificeerde een dag later alleen de feitelijke onjuistheid. Het repte met geen woord over de blooper van Van Bueren. Het zou de krant sieren als het *Anastasia* alsnog de aandacht geeft die het verdient.
Van Bueren bevindt zich overigens in goed gezelschap: ook presentator **Mart Smeets** ging in de fout. Tijdens de *Studio Sport*-uitzending van 8 februari becommentarieerde hij beelden van de eerste etappe van de wielerwedstrijd De Ronde van Mallorca. De Duitse sprinter **Erik Zabel** won, waarbij Smeets opmerkte: 'De schaduw is eerder, net als bij Lucky Luke.' Oftewel in Smeets' gedachtenwereld: 'Zijn schaduw schiet sneller dan Lucky Luke'. Als dat zo was geweest, dan had dat maar één *Lucky Luke*-album opgeleverd. Typisch gevalletje van de klok en de klepel.

RS

Expositie Garfield

Om het vierde lustrum van de strip *Garfield* te vieren, organiseert Het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal de tentoonstelling *Garfield, 20 jaar smullen en slapen*. Aan de hand van originelen (dagstrips, zondagstrips, illustraties, schetsen, animatiefilmcellen), boekuitgaven, spelletjes, speelgoed en andere merchandising

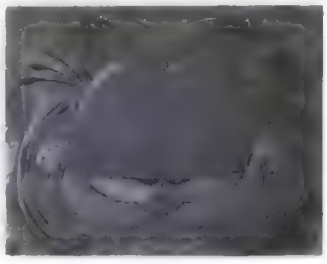

toont het museum de eetfestijnen en slaapgeheimen van deze vraatzuchtige stripkat. De creatie van **Jim Davis** verscheen voor het eerst op 19 juni 1978 in 41 Amerikaanse kranten. Inmiddels loopt deze gagstrip in circa 2250 kranten over de gehele wereld.
De expositie is nog tot en met 31 mei te zien in het BCB, Zandstraat 20, Brussel (op maandagen gesloten).

RS

Sigmunds kaartenbak

Wie altijd al had willen snuffelen in de kaartenbak van psychiater Sigmund, wordt op zijn wenken bediend. Uitgeverij De Harmonie heeft een mapje met twaalf ansichtkaarten op de markt gebracht onder de titel *Sigmunds kaartenbak*. De twaalf prenten (in zwart/wit) zijn uiteraard getekend door **Peter de Wit**, die ook de map van een omslag voorzag. Eerder bracht De Harmonie kaartenmappen op de markt van **Peter van Straaten** en **Stefan Verwey**. *Sigmunds kaartenbak* kost *f*14,90 / Bfr.298 en is verkrijgbaar in de betere stripboekhandel.

JM

OPROEPEN

Ik zag je in de trein Utrecht-Amsterdam. Ik blond, roze truitje, zwart rokje, hoge laarzen. Jij zwart pak, kaal, bril met één donker glas. Zo! Wat ben jij een slome duikelaar zeg!

Nederlandse arbeidskrachten geliefd

Disneyland Parijs zoekt voor het komend toeristisch seizoen enkele honderden Nederlanders. Het pretpark vindt de landgenoten goede arbeidskrachten vanwege hun talenkennis, goede humeur en het feit dat ze weten wat hard werken is. Van de 10.000 mensen die al op de loonlijst staan komen er 750 uit Nederland.

Bron: de Volkskrant

Lucius et Lucia

Onlangs is bij Standaard het album *De Larva Hispana* verschenen, een avontuur van Lucius et Lucia. De kenner ziet meteen dat het hier een Latijnse vertaling betreft van *Het Spaanse*

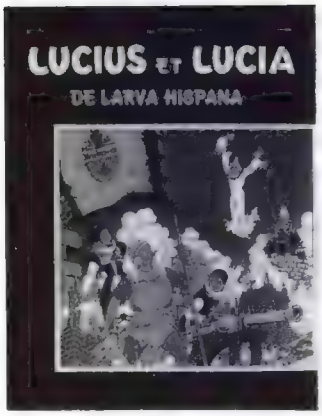

spook van *Suske en Wiske*. Voor leergierige gymnasiasten is het verhaal van **Willy Vandersteen** 'in Latinum convertit' door **R. Dehamers**. Achterin het album is onder het motto Traduttore, Traditore (een vertaler is een verrader) een nawoord van de vertaler opgenomen in het Nederlands en in het Frans. Zo leren we van de problemen die hij ondervond, bijvoorbeeld bij het vertalen van de plaatsnaam Kriekebeek. Aanvankelijk werd nog gedacht aan Cricebeca maar uiteindelijk koos de vertaler voor Cerasivirum (cerasus=kriek, rivum=beek). Een onoplosbaar probleem werd gevormd door de Spaanse tongval waarmee het spook Nederlands spreekt: 'Ik heb nu geen tijdios, maar als je even met mij naar het verleden wil gaanios, zal ik je mijn geheimzinnige geschiedenisio vertellen'. Bij gebrek aan beter is het Spaanse accent in het Latijn verdwenen. Ook lastig waren woorden als 'kanon' en 'geweer' waarvan de Romeinen het bestaan natuurlijk nog niet kenden. Hier zijn moderne Latijnse termen voor verzonnen. Het album (ISBN 9903-17323-7) kost 395 Belgische francs, een kleine twintig gulden, en is beslist leuk en leerzaam voor zowel latinist als verstokte Sus & Wis-fan.

TB

The Mummy returns!

Decennia geleden liet **Edgar P. Jacobs** zich bij het maken van *Het geheim van de grote piramide* beïnvloeden door de film *The Mummy* uit 1932, met **Boris Karloff** in de hoofdrol. Anno 1998 is *The Mummy* teruggekeerd in de stripwereld: ditmaal blijkt de film van invloed te zijn geweest op het album *De dochter van de professor*. Deze strip van **Emmanuel Guibert** en **Joann Sfar** sleepte begin dit jaar in Angoulême twee belangrijke prijzen in de wacht.

The Mummy van regisseur **Karl Freund** is een klassieker op horrorgebied, met name dankzij de inbreng van de legendarische acteur Karloff. In navolging van deze film hebben vele regisseurs getracht om het thema van de mummie die opstaat uit zijn tombe te kopiëren. Geen van de opvolgers slaagde er echter in de dreigende atmosfeer van het origineel te evenaren. De jonge Franse stripmakers Guibert en Sfar hebben hun voorliefde voor *The Mummy* nooit onder stoelen of banken gestoken. Sfar merkte bij verschijning van *De dochter van de professor* op: 'In dit verhaal hebben we ons laten beïnvloeden door verschillende filmgenres: *comedies*, de eerste suspense-films van **Alfred Hitchcock**, de films van **Marcel Carné**, zelfs door de klassieke horrorfilms van Universal, en onvermijdelijk door *The Mummy* van Boris Karloff.'

Enkele overeenkomsten tussen film en strip springen duidelijk in het oog. De gemummificeerde hoofdpersoon in *De dochter van de professor* heet Imhotep, net als Karloff in *The Mummy*. Beide mummies komen na eeuwen weer tot leven en worden verliefd op een Britse vrouw. Het verschil is echter dat het filmscenario draait om een mummie die deze vrouw ziet als de reïncarnatie van zijn vroegere levensgezellin, terwijl in de strip sprake is van een mummie die een nieuw leven wil gaan leiden met een nieuwe geliefde. Ook zijn de invalshoeken verschillend: *The Mummy* valt in het horrorgenre, terwijl *De dochter van de professor* een romantische komedie is.

Het moge duidelijk zijn dat Guibert en Sfar zich hebben laten inspireren door *The Mummy*. Ondanks die beïnvloeding hebben ze niettemin een strip geproduceerd die origineel en verrassend is. In Angoulême werd hen zelfs de Prix René Goscinny, de prestigieuze scenarioprijs, toegekend. Daarnaast werden ze uitverkoren tot beste nieuwkomers. In het najaar lonkt een nieuwe prijs, want tijdens de Stripdagen in Breda is *De dochter van de professor* ongetwijfeld een grote kanshebber voor een jaarprijs.

JM

Tweeluik Suske en Wiske

Een unicum in de *Suske en Wiske*-ver-

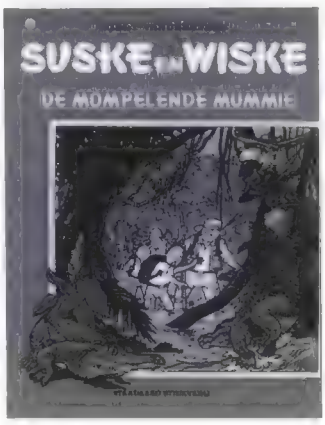

halencyclus: voor het eerst is er een verhaal verschenen dat over twee albums is verdeeld. In deel 255 – *De mompelende mummie* – gaan Lambiek, Suske, Wiske en professor Barabas achter een gijzeling aan en belanden tussen de Papoea's op Irian Jaya. Aan het eind van het dit avontuur moet Lambiek met een ander vliegtuigje terug. Hij komt echter nooit aan op het vliegveld van Agats. Zijn vrienden vrezen het ergste. Het vervolg is te lezen in het album *De vogels der goden*.

Hoewel het twee afzonderlijke avonturen betreft, die in elkaars verlengde liggen, is het volgens de redactie van *Stripschrift* voor het eerst dat er een 'vervolg' in de reeks wordt aangekondigd. Waarschijnlijk heeft **Paul Geerts** toen hij ter voorbereiding in Indonesië was, zoveel inspiratie opgedaan dat hij meerdere verhalen wilde maken die zich in deze contreien afspelen.

RS

STRIPS IN EIGEN BEHEER

Doodlopende straten

Steven de Rie – maker van onder andere *3 Dagen van de doler* – is onder de noemer *Doodlopende straten* aan een reeks van vijf stripboeken begonnen waarvan de eerste twee inmiddels voltooid zijn. Het eerste deel, *Where is the acid party*, is een in heldere stijl uitgevoerd comic-achtig verhaal in een manga-achtige uitvoering. Ondanks deze mainstreaminvloeden weet de Rie toch nog origineel te zijn en op originele en boeiende manier bij voorbeeld de sleur van terugkerende bezoekjes aan de sociale dienst treffend in beeld te brengen. Het verhaal over een gefrustreerde jongeman die verandert in een schurk als hij een tegenslag te veel te verwerken krijgt verveelt geen moment. Op het eind verschijnt De Rie's bekende held De Stille getuige in beeld om een belangrijke rol te gaan spelen in het tweede boekje. Ondanks de superheldtrekjes van deze hoofdpersoon draait het in dit verhaal met de titel *Cool it baby* niet om geweld, maar om emoties. Aldus heeft De Rie een bijzonder fraai begin aan zijn serie gemaakt.

Info: Constitutiestraat 76/2, 2060 Antwerpen, België.

Fearless Cartooneer

In Groningen woont een amateurstriptekenaar die tekent onder de naam **The Fearless Cartooneer**. Dat pseudoniem is treffend gekozen want de boekjes die hij maakt bevatten grappen die voor sommigen niet bepaald zullen getuigen van een verfijnde smaak. De artiest is duidelijk niet bang om de wind van voren te krijgen als hij grappen maakt over een jeugdige **Adolf Hitler** die – als hij gepest wordt door Joodse vriendjes – zweert in de toekomst op gruwelijke wijze wraak te zullen nemen. Of over een barmhartige Samaritaan die het kindje **Jezus** wil beschermen tegen de koude regen en het in een vuilniston stopt. En door dergelijke grappen in priegelige tekeningetjes neer te zetten en af en toe zo ver te gaan dat zijn grappen overduidelijk onmogelijk een politiek incorrecte drijfveer kunnen hebben zal hij de wind daadwerkelijk niet van voren krijgen. Gelukkig maar, want hij maakt leuke boekjes die Fearless Cartooneer.

Info: Emmastraat 15a-110, 9722 EW Groningen.

De Stripper 31

Naast de rubriek 'Gestript' waarin de verschillende strips uit het voorgaande nummer doorgelicht worden staan er in dit nummer nog twee tekstbijdragen: Allereerst is dat een interview met **Maaike Hartjes** die op kosten van de organisatie de Engelse stripbeurs Caption 97 mocht bezoeken. Het gesprek geeft een aardig beeld van het Engelse small-pressgebeuren. Ook is er een pagina besteed aan een analyse van **Rob Crawfurd**s videoportret van **Martin Lodewijk**. **Rob Derks** maakte er een leuke strip bij waardoor Crawfurd zich nu officieel een stripfiguur mag noemen.

Het zijn met name de humoristisch getekende strips van **André Massee**, **Raymond Lemstra** en **Sven Timmerman** die in dit nummer uitnodigen tot lezen. De grappen zijn komisch en de tekenstijlen zijn helder. Minder toegankelijk zijn de volgetekende platen van **René Lesink** en **Albert Voorhurst jr.**, maar het is duidelijk merkbaar dat deze twee stripmakers talent hebben en na veel oefening nog tot fantastisch resultaten kunnen komen.

Info: Sumatrastraat 15, 6524 KJ Nijmegen.

HW

STAPELTJE SECUNDAIR

Bild & Bubbla 130, 131, 132/133, 134, 135/136 en 137

Nummer 130 behandelt de periode 1896-1915 uit de stripgeschiedenis. Verder aandacht voor de Zweedse broers **Tove en Lars Jansson** die met hun strips wereldberoemd in Finland zijn.

De terugblik op 'honderd jaar strip' wordt in nummer 131 vervolgd met een beschrijving van de periode 1916-1935. Van een heel ander tijdperk is de Zweedse tekenaar **David Liljemark**: hij stamt uit de categorie jong talent en wordt aan een vraaggesprek onderworpen. Ook is er ruimte weggelegd voor de Amerikaanse undergroundartiest **Jeff LeVine**. Voorts staat de redactie stil bij de dood van **Henri Holmgren** (1951-1996), één van de grondleggers van het in 1968 opgerichte *Bild & Bubbla*. (RS)

De redactie van het Zweedse tijdschrift heeft kennelijk een productioneel probleem, want de dubbelnummers tellen bij lange na niet twee keer zo veel pagina's als de reguliere nummers. Desalniettemin is er genoeg te genieten.

Nummer 132/133 heeft iets weg van een *Bone*-themanummer; 15 pagina's zijn er voor de maker van deze prachtige strip ingeruimd. De overgebleven ruimte is gevuld met een artikel over *Tom Tomorrow*, een overzicht van de stripjaren 1936-1955, diverse vaste rubrieken en een impressie van Angoulême 1997.

De stripjaren 1956-1975 worden behandeld in nummer 134. Niet minder interessant zijn de interviews met **Jean Giraud** (helaas maar drie pagina's) en **Cosey**.

In nummer 135/136 staat het laatste deel van de reeks artikelen over honderd jaar strips, dat de periode behandelt van 1976-1995. De rest van dit nummer is hoofdzakelijk gevuld met artikelen over **Neil Gaiman** en *Sandman*.

In nummer 137 is er buitensporig veel aandacht voor de samenwerkende stripauteurs **Patrik Stigzelius** en **Rasmus Gran**. Niet alleen worden ze negen pagina's lang geïnterviewd, maar bovendien hebben ze 11 pagina's mogen vullen met een sombere strip. Vrolijker wordt het daarna met twee artikelen over *Donald Duck*. (HW)

Info: Box 51, 232 02 Akarp, Zweden.

Brabant Strip Magazine 49 t/m 53

Alle leden van Brabant Strip vzw, een Belgische vereniging van stripliefhebbers, krijgen dit prachtige tijdschrift met enige regelmaat thuisgestuurd. Zonder lidmaatschap is het niet mogelijk om een abonnement te krijgen op het blad dat als logisch gevolg daarvan niet los verkrijgbaar is. Het aardige aan het magazine is dat het met een duidelijke lezersgroep voor ogen is gemaakt. De fanatieke stripliefhebbers en verzamelaars die alles willen hebben en weten van Belgische strips zijn bofkonten wat dat betreft!

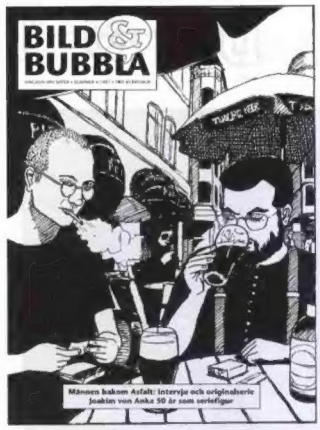

Zo staat nummer 49 grotendeels in het teken van een vergeten stripreeks van **Maurice Tillieux** met de titel *Jef Gemak*. Er zijn zo'n 400 afleveringen van gemaakt en in het artikel wordt de nu toch wel erg ouderwetse serie niet ten onrechte 'the missing link tussen *Heroïc* en *Robbedoes*' genoemd. Voer voor striparcheologen dus ...

Het vijftigste nummer is voor de gelegenheid opgesierd met een prachtige kleurencover van **Dirk Stallaert**. Merkwaardigerwijs is het **Merho** die in dit nummer de meeste aandacht krijgt. In het vermakelijke interview dat hem werd afgenomen laat hij onder meer weten dat zijn favoriete album *De zaak zonnebloem* is. In zijn emotionele top tien komen geheel in de geest van Brabant Strip Magazine overigens alleen Belgische strips voor. Verder is er veel aandacht voor *Ons volkske*, *'t Kapoentje* en **Marc Sleen**.

Nummer 51 staat in het teken van Bokkenrijders. Deze middeleeuwse roversbende wordt grondig doorgelicht in het kader van de verschillende Vlaamse strips die erover zijn verschenen. Met name de analyse van de politieke onderlaag in het fraaie *Suske & Wiske*-album *De bokkerijder* onderstreept dat een stripalbum niet altijd zo simpel en onschuldig is als het lijkt; **Willy Vandersteen** wist de oude legende te gebruiken om een aanklacht tegen de harde aanpak van collaborateurs uit W.O. II vorm te geven.

In nummer 52 wordt voor de verandering eens buiten de landsgrenzen gekeken. Het zijn de comics en de manga's die via het tijdschrift onder de aandacht van de leden van Brabant Strip komen. Deze artikelen zijn niet diepgravend of verrassend, maar wel informatief voor diegenen die nog nooit met de genres in aanraking zijn geweest.

De verschuiving van de aandacht naar het buitenland wordt nog even doorgezet in nummer 53. Hier zijn het de Nederlandse stedenstrips die ruimte krijgen, onder andere middels een interview met twee makers van drie van dergelijke albums, **Jan van de Ven** en **Jac Pijnenburg**. **Patrick Vranken** vervolgt zijn boeiende verhaal over de politieke onderlagen in het werk van Vandersteen met een analyse van *De mottenvanger*. (HW)

Info: Berreweide 34, 1840 Londerzeel, België.

Sarjismedia 97/2

In dit Finse tijdschrift dat geen achterkant heeft – maar wel twee voorkanten – worden verschillende strips gerecenseerd en is er onder andere aandacht voor de vijftigste verjaardag van *Lucky Luke*. (HW)

Info: PL 202, 00181 Helsinki, Finland.

Zozolala 94 t/m 97

Dat dit stripinformatietijdschrift niet voor het grote publiek wordt geschreven blijkt wel uit de nummers 94 en 95. In eerstgenoemde is de bekendste stripauteur die aan het woord komt de maker van *Onderweg* en *L'autoroute du soleil*, **Baru**. Daarnaast is er een vijf pagina's tellend artikel over de Duitse small press. Zelfs bij de recensies is geen mainstreamalbum te vinden. Deze lijn wordt nog extremer doorgezet in nummer 95 waar het hoofdartikel gaat over een album dat slechts in een oplage van 900 stuks is verschenen, namelijk *Horizon* van **Lian Ong**. In de small-pressrubriek Acacialaan staat **Milan Hulsing** centraal. Dat het juist deze commercieel minder interessante strips zijn die onder de aandacht van de *Zozolala*lezers worden gebracht heeft niets te maken met een eventuele publieksschuwheid van de redactie, maar meer met kwalitatieve overwegingen. Vandaar dat **Hein de Kort** ondanks zijn succes toch in nummer 96 in het middelpunt mag staan. Daarnaast is er ook nog een beetje aandacht voor de Belgische grappenmaker **André Geerts**. (HW)

De melancholie overheerst in nummer 97. Centraal staat **José Muñoz**, verantwoordelijk voor de cover en een korte strip. In een interessant interview merkt hij op dat strips voor hem geen vetpot zijn: 'Verstandige mensen worden geen stripauteur.' Volgens de Argentijn, die tekent uit hartstocht, is het maken van strips als het huwelijk met de verkeerde vrouw. Al even melancholiek klinkt **Michiel van de Pol**. *Sjosji* zoekt een nieuwe tekenaar voor diens strip *Mol*. 'Ik ben niet talentrijk', verzucht Van de Pol in de rubriek Acacialaan. Tegenover al deze misère staat de bravoure van **Dermot Power**, die in een vraaggesprek te kennen geeft steeds beter te worden in het tekenen van *Sláine*. Het meest opvallende aan dit nummer zijn de slordigheden. Een ontbrekende paginanummering en veel tik- en taalfouten worden gecombineerd met het twee keer afdrukken van eenzelfde strook van huisstrip *De collectioneur*. Curieus stripje trouwens, waarin het lijk van **Willy Vandersteen** wordt opgegraven. (JM)

Info: Postbus 344, 3720 AH Bilthoven.

Marvel wordt wakker

Op het financiële vlak heerst nog altijd veel onzekerheid over de toekomst van Amerika's grootste uitgeverij Marvel Comics. Zoals het afgelopen jaar in deze rubriek is vermeld, zijn de schulden van Marvel de pan uit gerezen en maken de aandeelhouders zich terecht zorgen. Een reorganisatie staat voor de deur, intussen is al een curator aangewezen, maar hangende een hoger beroep van de Marvel Entertainment Group is het de laatste paar weken even stil geweest. Stilte voor de storm, wellicht?

Hoe het er ook op het financiële vlak voor staat, op het creatieve vlak lijkt Marvel zo langzamerhand de trein weer op de rails te krijgen. Vorige maand werd de terugkeer van schrijver *Chris Claremont* aangekondigd en onlangs is bevestigd dat ook *John Byrne* voor het eerst sinds jaren weer bij Marvel terugkeert. Zijn twaalfdelige Spider-Man mini-serie gaat definitief door en verschijnt later dit jaar.

Een kleine blik op de voor april aangekondigde titels laat bovendien zien, dat Chris Claremont zijn terugkeer bij Marvel serieus neemt. Alleen al die maand zijn drie comics van zijn hand, namelijk Wolverine 125, Fantastic Four 6 en X-Men 76. Zowel Wolverine als X-Men heeft Claremont eerder geschreven, maar het is de vraag of hij wel de juiste man is om de vaste schrijver van Fantastic Four te worden. Zijn voorganger *Scott Lobdell* is min of meer

opzij geschoven, terwijl hij zeker geen slecht werk afleverde. En neemt Claremont niet direct al te veel hooi op zijn vork? Of heeft de beste man tijdens zijn jaren bij DC zoveel nieuwe creatieve energie opgedaan dat hij Marvel gemakkelijk naar nieuwe hoogten kan brengen?

'Ik worstel en kom boven' is hoe dan ook een spreuk die je kunt loslaten op de ontwikkelingen die zich op het creatieve vlak bij Marvel afspelen. Vijf jaar lang heeft Marvel maar enkele echt bijzondere comics voorgebracht (waaronder de klassieke mini-serie Marvels), terwijl de nadruk veel te veel op kwantiteit dan op kwaliteit lag. Het afgelopen jaar is dat echter duidelijk aan het omslaan. Een blik op de cijfers van de grootste uitgeverijen laat zien dat Marvel in 1997 zelfs minder comics heeft uitgebracht dan de naaste concurrent DC Comics, namelijk 591 om 956 voor DC! Marvel geeft met series als Thunderbolts (door *Kurt Busiek* en *Mark Bagley*), Ka-Zar (door *Mark Waid* en *Andy Kubert*) en Iron Man (geschreven door opnieuw Kurt Busiek en getekend door *Sean Chen*) duidelijk aan dat kwaliteit weer als belangrijkste streven geldt, en zo hoort het natuurlijk ook.

Langzamerhand heeft Marvel weer de beste schrijvers van vandaag de dag in huis gehaald. Namen als Chris Claremont, Mark Waid, *Steven T. Seagle* (niet te verwarren met die schorre acteur), *John Ostrander*, *Peter David* en *Kurt Busiek* spreken immers tot de verbeelding van iedere comicliefhebber in hart en nieren. Het is alleen maar te hopen dat deze heren aan de torenhoge verwachtingen kunnen voldoen. En, natuurlijk, dat de financiële perikelen geen roet in het eten gaan gooien.

Hoe nu verder?

Er is iets vreemds aan de hand met uitgeverij Image Comics. Iedereen weet waarschijnlijk nog wel dat Image in 1992 door enkele populaire tekenaars uit onvrede met de toen bestaande situatie bij uitgeverijen als Marvel en DC is opgericht. De makers van comics wilden meer creatieve vrijheid en meer controle over hun creaties. Terugblikkend op de afgelopen zes jaar blijkt duidelijk dat deze zet toch zeker revolutionair is geweest. Zowel Marvel als DC tonen meer respect voor de schrijvers en tekenaars die ze in dienst hebben en de zogenaamde 'creator-owned' projecten zijn bij de andere, kleinere uitgeverijen, eerder regel dan uitzondering. Ook op het gebied van dynamisch tekenwerk en oogstrelende computerkleuren heeft Image een heel nieuw tijdperk ingeluid.

Dan is het toch vreemd als blijkt dat de afgelopen maanden de Image-series die al wat jaartjes meegaan, amper in de top honderd van best verkochte titels staan. Zo is de serie WildC.A.T.s, in 1992 gecreëerd door *Jim Lee*, bijna aan nummer 50 toe. In de top honderd is deze serie echter zelden bij de eerste vijfenzeventig terug te vinden. *Erik Larsens* Savage Dragon komt in de top honderd zelfs helemaal niet meer voor. Hetzelfde verhaal kan worden gehouden over *Sam Keiths* The Maxx en *Whilce Portacio's* WetWorks. Alleen *Todd McFarlane's* Spawn heeft zich een vaste plek in de top tien verworven en de Image-series die wel hoog genoteerd staan, zijn bijna allemaal series die minder dan of net iets langer dan een jaar lopen. En het is een vaste comic-wet dat een serie waarvan de nummering de dubbele cijfers nog niet heeft gehaald, bijna altijd redelijk tot goed loopt. Lezers willen immers een nieuwe serie altijd wel uitproberen, al was het maar om te kunnen meepraten. Hoe hoger het nummer van de serie, des te minder kans dat nieuwe lezers de serie eens gaan uitproberen.

Image heeft dit blijkbaar wel scherp in de gaten, want het is opvallend hoeveel nieuwe series het afgelopen jaar zijn gelanceerd. De serie StormWatch is zelfs na het behalen van het vijftigste nummer weer gewoon met nummer 1 begonnen. Een nieuwe trend, wellicht? Zullen series als WildC.A.T.s en Wetworks hetzelfde lot ondergaan? Of, en dat

***Boven,* met de klok mee, *Battle Chasers* door Joe Madureira, Matt Wagners *Mage*, Ook *Adventure Strip Digest* gaat naar Image, *Jinx* van Caliber naar Image, Oni Press gooit hoge ogen, Eindelijk, *The Spirit: The New Adventures*, Chris Claremont schrijft opnieuw *Wolverine*.**

***Midden*, Kwaliteit bij Marvel: *Ka-Zar*.**

door
OLAV BEEMER

is de andere mogelijkheid, een heel nieuw team van schrijvers en tekenaars wordt binnengehaald om enkele langlopende series nieuw leven in te blazen. Gen13 is hiervan het schoolvoorbeeld, waar *John Arcudi* en *Gary Frank* orde op zaken stellen na een abominabel slecht jaar, zowel wat betreft verkoopcijfers als de kwaliteit van de verhalen. Zeker de laatste paar maanden lijkt het erop of Image de druk van de ketel wil halen door populaire tekenaars een nieuwe serie te geven, ofwel gebaseerd op een geheel nieuw concept, ofwel gebaseerd op een concept dat juist zeer populair is of is geweest. Over *J. Scott Campbells* Danger Girl is in deze rubriek al het nodige geschreven, maar in de maand april is het de beurt aan de voormalige tekenaar van Uncanny X-Men, de populaire *Joe Madureira*. Samen met de onbekende co-schrijver *Munier Sharrieff* heeft Madureira de serie Battle Chasers op touw gezet. Deze nieuwe serie neigt naar het fantasy genre en het is maar de vraag of Madureira zich niet vertilt aan deze poging om mee te genieten van de populariteit die dit genre op dit moment in de comic-wereld kent. Om het geld nog even extra uit de zakken van de lezers te kloppen, brengt Image ook nog een chromium-versie van Battle Chasers 1 uit, vergelijkbaar met de manier waarop dit bij Danger Girl eveneens is gedaan. Zoals elke nieuwe serie zal Battle Chasers in eerste instantie wel goede verkoopcijfers opleveren, maar daarna ...?

Wellicht moet Image zich eens gaan bezinnen op de vraag waar het nu met de oudere series heen moet. Ja, nieuwe aanwinsten als Astro City van *Kurt Busiek* en Mage van *Matt Wagner* zijn kwalitatief hoogstaand en kennen hun vaste groep trouwe lezers. Maar zijn vooral de teleurstellende resultaten van de harde kern van Image-series waaruit blijkt dat het verzinnen van een goed concept dat meer dan honderd nummers mee kan zoals dat bij Marvel en DC het geval is, bijzonder moeilijk is.

In 1992 lag het initiatief bij Image en lieten Marvel en DC zich meeslepen in een commercieel steekspel waarbij de kwaliteit van veel van hun comics omlaag ging. Nu is het 1998 en, zoals de Amerikanen dat zo treffend zeggen, het 'momentum' is weer in het voordeel van DC en vooral Marvel aan het verschuiven. Zorgwekkend? Nee, nog niet. Maar als Image zo doorgaat met het denken op korte termijn, moet binnenkort wel aan de noodrem worden getrokken.

Klein en fijn

Niet alleen bij Marvel lijkt de kwaliteit te zijn teruggekeerd, ook vele kleinere uitgeverijen hebben de afgelopen maanden veel series met hoge kwaliteit in de schappen laten belanden. Zo is onlangs bij Kitchen Sink Press, na enkele maanden uitstel, dan toch The Spirit: The New Adventures verschenen. Elk nieuw nummer bundelt enkele korte verhalen, elk geschreven en getekend door de grootste namen uit de comic-wereld. Zo zal The Spirit, een creatie van de levende comic-legende *Will Eisner*, op het papier worden neergezet door mensen als *Alan Moore* (bekend van Watchmen), *Neil Gaiman* (Sandman) en *Kurt Busiek* (bekend van onder meer Astro City voor Image en Thunderbolts voor Marvel). Als dat niet iets is om naar uit te kijken! Daar kan zelfs de relatief hoge coverprijs van $3.50 niets aan afdoen.

Grote namen zijn ook te vinden bij Oni Press, een initiatief van voormalig redacteur bij Dark Horse, *Bob Schreck*. Oni Double Feature is het paradepaardje van deze kleine uitgeverij, maar de namen van de schrijvers en tekenaars die korte verhalen voor deze serie maken, liegen er niet om. *Matt Wagner* (Grendel en Mage) en *Evan Dorkin* (Milk 'N' Cheese) passeerden reeds de revue en in Oni Double Feature 4 geven *Bill Sienkiewicz* (beroemd vanwege zijn werk voor onder meer Elektra: Assassin bij Marvel) en *Mike Allred* (de maker van Madman) acte de presénce. Oni Press gooit zich op het alternatieve vlak en dat trekt blijkbaar de juiste mensen aan. Wellicht de ontdekking van dit jaar?

Maar niet al het kleine hoeft goed te zijn. Niet elke kleine uitgeverij biedt kwaliteit. Bij Caliber Comics, lange tijden de belofte voor de toekomst, is de vaart er bij voorbeeld uit. Goede series als Jinx van *Brian Bendis* en Adventure Strip Digest van *Randy Reynaldo* zijn naar andere uitgeverijen verhuisd (in dit geval Image Comics) en van de 'Tapestry-imprint' is weinig meer over. Caliber probeert het wel met onder meer de opnieuw gestarte serie Kilroy, maar nu zelfs Negative Burn, de kwalitatief beste serie, is stopgezet, ziet de toekomst voor Caliber er niet zonnig uit.

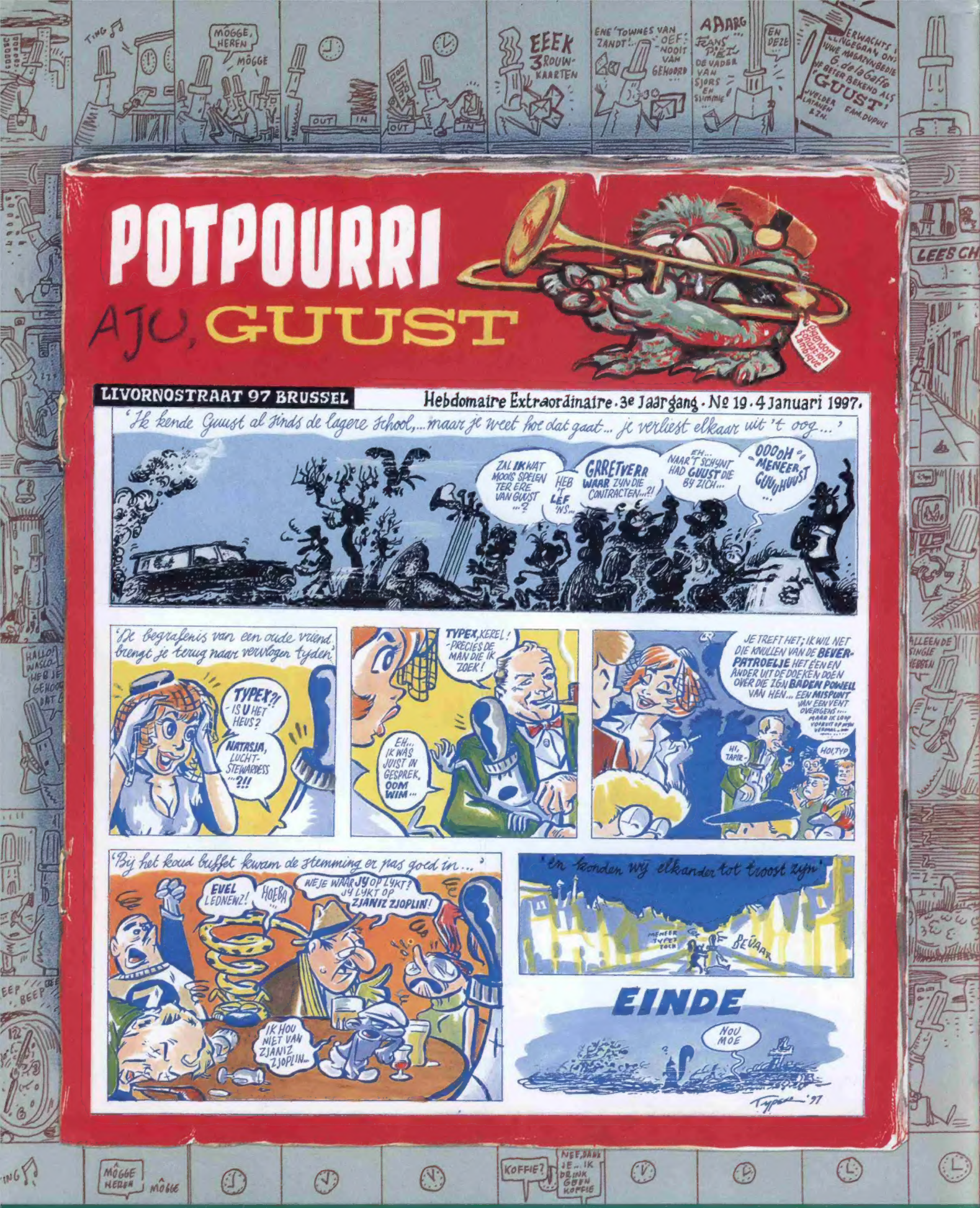
POTPOURRI
AJU, GUUST
LIVORNOSTRAAT 97 BRUSSEL
Hebdomaire Extraordinaire · 3e Jaargang · Nº 19 · 4 Januari 1997.
'Ik kende Guust al vinds de lagere school,... maar je weet hoe dat gaat... je verliest elkaar uit 't oog...'
ZAL IK WAT MOOIS SPELEN TER ERE VAN GUUST ...?
HEB 'T LEF 'NS...
GRRETVERR WAAR ZIJN DIE CONTRACTEN...?!
EH... NAAR 'T SCHIJNT HAD GUUST DIE BIJ ZICH...
OOOOH ... MENEER GUUUUUST ...
'De begrafenis van een oude vriend brengt je terug naar vervlogen tijden'
TYPEX?! - IS U HET HEUS?
NATASJA, LUCHT-STEWARDESS ...?!!
TYPEX, KEREL! - PRECIES DE MAN DIE IK ZOEK!
EH... IK WAS JUIST IN GESPREK, OOM WIM...
JE TREFT HET; IK WIL NET DIE KNULLEN VAN DE BEVER-PATROELJE HET EEN EN ANDER UIT DE DOEKEN DOEN OVER DIE IGN BADEN POWELL VAN HEN... EEN MISPUNT VAN EEN VENT OVERIGENS... MAAR IK LOOP VOORUIT OP MIJN VERHAAL...
HI, TAPIR-
HOLTYP
'Bij het koud buffet kwam de stemming er pas goed in...'
EUEL LEDNENZ!
HOEBA ...
WEJE WAAR JY OP LYKT? JY LYKT OP ZJANIZ ZJOPLIN!
IK HOU NIET VAN ZJANIZ ZJOPLIN...
'En konden wij elkander tot troost zijn'
MEMEER TYPEX TOCH
BEVAAR
EINDE
NOU MOE
Typex '97
MÔGGE HEREN
MÔGGE
KOFFIE?
NEE, DANK JE... IK DRINK GEEN KOFFIE

Potpourri-aflevering ter gelegenheid van het overlijden van André Franquin (Oor, 25 januari 1997). Eén van Typex' favoriete pagina's.